

<http://www.jyu.fi/library/tutkielmat/146/>

Kirsi Tervamäki

Intertekstuaalisuus Eira Stenbergin romaanissa
Gulliverin tytär

Pro gradu tutkielma
Jyväskylän yliopiston
kirjallisuuden laitoksella
Kevät 1997

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Kirjallisuus
Tekijä Kirsi-Mari Johanna Tervamäki	
Työn nimi Intertekstuaalisuus Eira Stenbergin romaanissa <u>Gulliverin tytär</u>	
Oppiaine Kotimainen kirjallisuus	Työn laji Pro gradu-tutkielma
Aika Kevät 1997	Sivumäärä 80
Tiivistelmä - Abstract Tutkin työssäni Eira Stenbergin romaanin <u>Gulliverin tytär</u> intertekstuaalisia suhteita Jonathan Swiftin romaaniin <u>Gulliverin matkat</u> ja Volter Kilven romaaniin <u>Gulliverin matka Fantomimian mantereelle</u>. Tutkin myös vanhan tarinan uudelleen kirjoittamista eli <u>Gulliverin tyttären</u> suhdetta ns. pulloposti/kirjeromaanitraditioon, jota Swift ja Kilpi romaaneillaan edustavat. Eli rikkooko vai jatkaako <u>Gulliverin tytär</u> perinnettä toimittajan, totuuden, aikalaiskritiikin ja uuden tiedon kohdissa. Tutkin myös kertojan ja esipuheen kirjoittajan suhdetta. Tähän liittyvät alaviitteet, joiden kohdalla tutkin niiden tehtävää romaanissa. Tutkin myös mistä romaanin kirjeiden kirjoittajat kirjoittavat eri tavalla tai antavat ristiriitaista tietoa. Lopuksi tutkin muita <u>Gulliverin tyttären</u> postmoderneja piirteitä, kuten Fantomimian fiktiivisyyttä, Suurta Kertomusta, kieltä ja Baabelia. Tutkimusongelmanani on <u>Gulliverin tyttären</u> suhde edeltäviin romaaneihin eli millainen se on ja mitä uutta se tuo edeltäjiensä luomaan kuvaan. Taustateorianani on Pekka Tammen kehittämä subtekstianalyysi.	
Asiasanat	
Säilytyspaikka	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. TUTKIMUSONGELMA	1
2. INTERTEKSTUAALISUUS	3
2.1. Teoriaa	3
2.2. Viittaukset Volter Kilven romaaniin	5
2.3. Viittaukset Jonathan Swiftin romaaniin	11
2.4. Viittaukset Gulliverin aikalaisiin	24
3. VANHA TARINA UUSIKSI	28
3.1. Toimittaja	28
3.2. Aikalaiskriittikki	33
3.3. Uusi tieto	39
4. KERTOJA JA ESIPUHEEN KIRJOITTAJA	50
5. ALAVIIITTEET	57
6. TOISTUVAT ASIAT	62
7. POSTMODERNISMI	68
8. LOPUKSI	72
9. LÄHTEET	77

1. TUTKIMUSONGELMA

Aion tutkia työssäni Eira Stenbergin romaanin *Gulliverin tytär* (1993) (jatkossa GT) intertekstuaalisia suhteita Jonathan Swiftin romaaniin *Gulliverin matkat* (1726) (jatkossa GM) ja Volter Kilven romaaniin *Gulliverin matka Fantomimian mantereelle* (1944) (jatkossa GMFM).

Perustelen rajaukseni sillä, että *Gulliverin tyttäressä* viitataan näkyvästi juuri näihin kahteen romaaniin: sekä varsinaisessa tekstissä että alaviitteissä. Tämä ei tosin tarkoita, etteikö romaanilla olisi intertekstuaalisia suhteita myös muualle. Aion keskittyä näiden kolmen romaanin välisiin suhteisiin, mutta tarpeen vaatiessa liikun myös niiden ulkopuolella.

Intertekstuaalisten suhteiden kautta aion tutkia miten Eira Stenberg käsittelee Jonathan Swiftin ja Volter Kilven romaaneja. Eli millainen suhde *Gulliverin tyttärellä* on edeltäjiinsä? Onko suhde poleeminen ja mitä uutta se tuo edeltäjiensä aiheisiin? Toisaalta viittauksilla ei välttämättä ole aina minkäänlaista asennetta viitattua tekstiä kohtaan ¹.

Taustateorianani minulla on Pekka Tammen subtekstianalyysi. Pekka Tammi määrittelee intertekstuaalisuutta venäläis-amerikkalaisen Kiril Taranovskin luoman subtekstin käsitteen kautta. Subteksti on jo olemassaoleva teksti tai joukko tekstejä, joka tulee esiin uudessa tekstissä.²

Pekka Tammi jakaa subtekstit kolmeen ryhmään. Ensiksi ovat subtekstit, jotka toimivat impulssina uudelle tekstille. Tässä tulevat kysymykseen tekstin syntyhistoria ja kirjailijan käyttämät lähteet. Toiseksi subtekstit voivat tukea tekstin poeettisia merkityksiä. Kolmanneksi subtekstit voivat olla poleemisissa suhteissa tekstiin.³ *Gulliverin tyttären* kohdalla aion keskittyä kahteen viimeksi mainittuun ryhmään.

Keinoja, joiden välityksellä tekstit voivat kytkeytyä toisiinsa on kolme. Ensiksi on suora nimeäminen, joka voi olla teoksen- tai henkilönimen suora maininta tekstissä. Toiseksi on jonkin muun tekstin diskurssin osan lainaaminen. Näitä ovat suora tai leikillisesti muodostettu sitaatti. Kirjailija voi myös siteerata omia tekstejään (ns. itsesitaatti). Siteeraus voi

¹Lahdelma, 1986, 29.

²Tammi, 1991, 60-66.

³Tammi, 1991, 66.

olla vieraskielinen tai käännös. Kolmas ryhmä ovat tyyllilliset subtekstit, joita ovat rytmin ja äänteiden lainaus sekä riimi. Kytkentä voi tapahtua myös kokonaisuuden ja lauseopin tasolla. Kuitenkaan pelkkä äänteellisen samankaltaisuuden havaitseminen ei riitä, vaan se on perusteltava tulkinalla.⁴ *Gulliverin* tyttäressä keskeisiksi nousevat suora nimeäminen ja muun tekstin osan maininta.

Edellä mainitut pääryhmät kuuluvat tekstien väliseen eksplisiittiseen eli selvästi osoitettuun kytkentään. Vaikeammin havaittavia ja tulkinnanvaraisia kytkentöjä ovat monilähteiset eli polygeneettiset kytkennät. Näitä ovat viittaukset kahteen tai useampaan subtekstiin sekä subteksti subtekstissä.⁵ Tarkastelen myös polygeneettisiä kytkentöjä, sillä useissa kohdissa *Gulliverin tytär* viittaa Jonathan Swiftin ja Volter Kilven romaanien lisäksi vielä muualle.

Gulliverin tyttären intertekstuaalisten viittaussuhteiden (Jonathan Swiftiin, Volter Kilpeen ja muualle) lisäksi aion tutkia vanhan tarinan uudelleen kirjoittamista. Tässä kohdassa tutkin *Gulliverin tyttären* suhdetta ns. pulloposti/ kirjeromaanitraditioon, jota Jonathan Swift ja Volter Kilpi romaaneillaan edustavat. Tutkin missä suhteessa romaani jatkaa perinnettä ja missä rikkoo, kuten toimittajan, totuuden, aikalaiskritiikin ja uuden tiedon kohdissa.

Gulliverin tyttären muoto tuo esiin myös kysymyksen kertojasta, jonka kohdalla tutkin kertojan ja esipuheen kirjoittajan suhdetta toisiinsa. Tähän liittyvät myös alaviitteet, joiden kohdalla tutkin niiden tehtävää romaanissa. Olen myös ryhmitellyt ne tuntomerkkiensä perusteella.

Romaanissa kaikki kolme henkilöä (Glumdal, Andar, Gulliver) kertovat oman versionsa samasta aiheesta eli ajasta Fantomimiassa ja avaruudessa. Huomion kohteeksi nousevat kohdat, joissa kaikki eivät kirjoita samoista asioista tai jos kirjoittavat, niin eri tavoin. Tässä kohdassa tutkin myös asioita, joista Glumdal ei kirjoita ja hänen ristiriitaisia huomautuksiaan pullopostin sisällöstä.

Lopuksi tutkin joitakin *Gulliverin tyttären* postmoderneja piirteitä, kuten Fantomimian fiktiivisyyttä, Suurta Kertomusta,

⁴Tammi, 1991, 75-84.

⁵Tammi, 1991, 75-85.

kieltä, Baabelia. Intertekstuaalisuushan on yksi postmodernin kirjallisuuden tunnuspiirre, jota tutkimani asiat vahvistavat.

Gulliverin tytär koostuu kääntäjän E.S. esipuheesta, Gulliverin tyttären Glumdalclitchin (jatkossa Glumdal) kirjeestä kääntäjälle, Gulliverin kasvattityttären Andarin Lokikirjasta ja Gulliverin kirjeistä Glumdalille. Volter Kilven romaanissa Gulliver miehistöinen ajautuu Napavirran mukana tulevaisuuteen Fantomimiaan. *Gulliverin tyttäressä* Fantomimia räjähtää avaruuteen, jonne joutuvat myös Gulliverin tyttäret Glumdal ja Andar tutkimuskeskuksessaan Terrassa. Heidän mukanaan ovat myös heidän horrokseen vaivutetut velipuolensa, Gulliverin poikapuolet. Gulliver yrittää paeta Fantomimiasta aikakoneella, mutta sekin räjähtää avaruuteen. Glumdal pääsee lopulta maahan, mutta Andar ja Gulliver jäävät ajelehtimaan avaruuteen.

2. INTERTEKSTUAALISUUS

2.1. Teoriaa

Julia Kristeva kehitti termin intertekstuaalisuudesta Mihail Bahtinin sanan dialogisuuden pohjalta. Termiä on kuitenkin käytetty väärin tarkoittamaan vain kirjailijan käyttämiä lähteitä tai vaikutuksia, josta ei ole kyse. Julia Kristeva onkin kehittänyt toisen termin intertekstuaalisuuden tilalle eli transposition, jota alkuperäinen intertekstuaalisuuskin korosti: yhden tai useamman merkkisysteemin siirtymä (transpositio) toiseen.⁶

Julia Kristevan mukaan kirjallinen sana on: "[...] tekstuaalisten *pintojen risteyskohta*, useiden kirjoitusten dialogi"⁷, jossa kohtaavat kirjoittava subjekti, vastaanottaja ja ulkopuoliset tekstit. Dialogi tapahtuu samalla sekä horisontaalisesti (kirjoittava subjekti-vastaanottaja) että vertikaalisesti (teksti-konteksti), jolloin:

[...] jokainen teksti rakentuu sitaattien mosaiikkina, jokainen teksti on imenyt itseensä toisia tekstejä ja jokainen teksti on muunnos toisista teksteistä⁸.

Julia Kristevalle teksti on siis produktiivisuutta (eikä valmis tuote, produktio), jolloin sen suhde kieleen on

⁶Kristeva, 1969/1980, 15.

⁷Kristeva, 1993, 22.

⁸Kristeva, 1993, 23.

destruktiivis-konstruktiiivinen. Se on tekstien muutosta eli intertekstuaalisuutta: "[...] in the space of a given text, several utterances, taken from other texts, intersect and neutralize one another"⁹.

Mihail Bahtinin lähtökohta on taiteen kommunikaatiossa, jossa sanat saavat merkityksensä vasta suhteessa kontekstiinsa¹⁰. Hänen tutkimuskohteenaan on sana eli kieli konkreettisenä ja elävänä kokonaisuutena¹¹. Se on perusluonteeltaan dialoginen, kaksiaäninen ja kohdistunut vieraaseen sanaan¹².

Roland Barthes määrittelee jokaisen tekstin intertekstiksi:

Interteksti on yleinen kenttä anonyymeille lauseille, joiden alkuperä on harvoin löydettävissä ja tiedostamattomille tai automaattisille lainauksille jotka jätetään ilman lainausmerkkejä¹³.

Näin intertekstuaalisuus nähdään kaiken kommunikaation ehtona. Kuitenkin kirjallisuuden tutkimus törmää vaikeuksiin, jos se ei rajaa tutkittavan kohteen intertekstejä, vaan alkaa etsiä anonyymejä lähteitä ja näkee intertekstuaalisuutta lähes kaikkialla. Tätä välttääkseni olen rajannut tutkimuskohteeni kolmeen romaaniin, mikä ei toisaalta tarkoita sitä, että *Gulliverin tyttären* intertekstuaalisuus rajoittuisi vain Volter Kilven ja Jonathan Swiftin romaaneihin.

Intertekstuaalisuuden idea on siinä, että tekstin merkitys syntyy vasta edeltäviä tekstejä vasten¹⁴. Tämä voi tapahtua nykyhetken romaanin suhteessa edeltäjiinsä, mutta myös vanhat teokset saavat uusia merkityksiä vasten uutta kirjallisuutta¹⁵. Näin *Gulliverin tyttären* merkitys syntyy vasten Jonathan Swiftin ja Volter Kilven romaaneja. Mutta vaikutus on molemminpuolinen, sillä myös Volter Kilven ja Jonathan Swiftin romaanit muuttuvat *Gulliverin tyttären* läpi tarkasteltuna. Muutoksen kohteena ovat näiden kolmen romaanin lisäksi myös niihin vaikuttanut ja oman

⁹Kristeva, 1969/1980, 36.

¹⁰Pesonen, 1991, 33.

¹¹Bahtin, 1991, 263.

¹²Bahtin, 1991, 290.

¹³Barthes, 1993A, 181.

¹⁴Leraillez, 1995, 102.

¹⁵Veivo, 1995, 64.

aikansa kirjallisuus. Koko kirjallisuuden kaanon muuttuu uuden romaanin ottaessa paikkansa siinä.

Liisa Saariluoman mukaan intertekstuaalisuus liittyy tekstin tekstuaalisuuden korostamiseen, jossa: "Osoitetaan miten uusi teksti rakentuu vanhojen pohjalle, lainaamalla muista teksteistä, viittaamalla eri tavoin niihin ja niiden käyttämiin konventioihin jne."¹⁶. Metafiktio kiinnittää huomion "[...] tekstin kieleen ja esityksen käyttämiin kirjallisuuden konventioihin [...] kerronnan pohtiminen nousee etusijalle"¹⁷. Tämä voi tapahtua mm. huomautuksilla: "[...] joissa palataan kerrotun fiktionaalisuuteen ja siten rikotaan fiktiivisen maailman reaalisuuden illuusio"¹⁸.

Patricia Waugh määrittää metafictionin fiktioksi, joka:

[...] selfconsciously and systematically draws attention to its status as an artefact in order to pose questions about the relationship between fiction and reality¹⁹.

2.2. Viittaukset Volter Kilven romaaniin

Volter Kilven romaanissa *Gulliverin matka Fantomimian mantereelle* Gulliver lähtee pohjoisnavalle. Hän joutuu kuitenkin miehistöineen oudon Napavirran syövereihin, jonka vaikutuksesta hän päätyykin tulevaisuuteen Fantomimian mantereelle.

Eira Stenberg jatkaa siitä, mihin Volter Kilpi jäi eli hän kertoo Gulliverin elämästä Fantomimiassa, naimisiinmenosta, tyttärestä Glumdalista, Gulliverin ensimmäisestä yrityksestä palata menneisyyteen, joka epäonnistui ja josta hän toi kasvattityttärensä Andarin. Mutta hän jatkaa myös osaltaan siitä, mihin Jonathan Swift jäi eli kun Gulliver oli palannut viimeiseltä matkaltaan. Hän kertoo siitä, mistä Volter Kilpi ei kerro eli Gulliverin perheestä. *Gulliverin tytär* selvittää aikaa ennen ja jälkeen Volter Kilven kirjoittaman ajan.

Suora nimeäminen eli kirjailijan ja romaanin nimeen viittaaminen löytyy Glumdalin kirjeestä kääntäjälle:

Kertomusta matkasta Fantomimian mantereelle, joka joutui kirjastonhoitaja Volter Kilven haltuun ja

¹⁶Saariluoma, 1992, 24.

¹⁷Saariluoma, 1992, 24.

¹⁸Saariluoma, 1992, 24.

¹⁹Waugh, 1984, 2.

toimitettiin julkisuuteen 1944 herra Kilven kuoleman jälkeen²⁰.

Alaviite kertoo mistä kertomuksesta on kyse: "Suom. huom. Volter Kilpi: Gulliverin matka Fantomimian mantereelle. 1944 ja 1993"²¹.

Suora sitaatti Volter Kilven romaanista on Gulliverin repliikki Fantomimiassa: "Ehkä on unen kummittelua kaikki, mikä tapahtuu?"²². Tätä Glumdal siteeraa kuvatessaan Fantomimiaa. Sama repliikki Volter Kilven romaanissa pääsee Gulliverin suusta, kun hän miehistönsä kanssa ihmettelee Fantomimiaa²³.

Kertomus matkasta Fantomimiaan mainitaan Gulliverin kirjeessä Glumdalille:

[...] olen kirjoittanut kertomuksen myös saapumisestani Fantomimiaan, mutta se joutui aikoinaan enosi haltuun eikä hän palauttanut sitä. En niin muodoin ole selvillä mitä sille on tapahtunut ja asia surettaa minua²⁴.

Samoin Glumdal mainitsee siitä kirjeessään kääntäjälle:

Olette varmasti lukenut hänen dramaattisesta valaanpyyntimatkastaan kapteeni Cartwrightin aluksella, joka joutui pohjoisilla vesillä Napavirran kurimukseen ja heitti matkustajansa 1700-luvun Englannista kokonaan toiseen aikaan ja paikkaan²⁵.

Volter Kilven romaanin toimittaja tekee hypoteeseja siitä miten Gulliverin matkakertomus on joutunut Suomeen.

Matkakertomuksen on tuonut Suomeen Pennsylvaniassa elänyt suomalainen farmari, joka oli muuttanut vanhuudenpäivillään takaisin Suomeen. Toimittaja kysyykin:

Olisikohan Gulliver ikänsä loppuvaiheessa ja elämään katkeroituneena kääntynyt kveekariksi ja uskonveljiensä mukana siirtynyt Amerikkaan? ²⁶

²⁰GT, 15.

²¹GT, 15.

²²GT, 34.

²³GMFM, 191.

²⁴GT, 92.

²⁵GT, 16.

²⁶GMFM, 8.

Glumdal kieltää jyrkästi, että Gulliver olisi kääntynyt kveekariksi ja muuttanut Amerikkaan, koska: "[...] kaikenlaiset uskonnolliset viehtymykset olivat isälleni vieraita"²⁷.

Toisessa hypoteesissaan toimittaja päättelee, että pennsylvanialainen farmari olisi asunut Gulliverin entisellä maatilalla ja löytänyt tekstipinkan sieltä. Glumdalin mukaan Gulliver ei alkanut vanhoilla päivillään maanviljelijäksi, vaan farmi, josta Gulliverin matkakertomus löytyi, oli Glumdalin enon. Glumdalin eno oli siis se pennsylvanialainen farmari, joka Suomeen palattuun toi mukanaan Gulliverin matkakertomuksen.

Glumdal vertaa Terran henkilökunnan paniikkireaktioita Gulliverin matkaan Fantomimiaan:

Tilanne muistutti hämmästyttävästi isäni kuvausta Shallow Birdin matkasta napapyörteessä, jossa miehet menettivät hermonsa ja syöksyivät toinen toisensa perään partaan yli²⁸.

Volter Kilven romaanissa Gulliverin laivan miehistöstä suurin osa todella hyppää mereen Napavirrassa: "[...] lintukin tippuu siiviltään, kun sitä pyöritetään"²⁹. *Gulliverin tyttäressä* samasta tapahtumasta muistuttaa Gulliver, joka viittaa perämies Higginsin kylmäpäisyyteen: "[...] silloin kun kaikki hänen toverinsa olivat napanielussa syöksyneet partaan yli"³⁰.

Laiva on vain vaihtunut. Volter Kilven romaanissa laivan nimi on Swallow Bird, joka murskautuu napajäätikön puristuksessa:

[...] Swallow Birdin sijasta edessämme rusementunut puumurtuma, jonka sekasorrosta torkotti esiin pari kallistunutta mastoa ja katkenneita lankunruotoja³¹.

Gulliverin tyttäressä Gulliver kirjoittaa Cartwrightin kaipaavan:

Swallow Birdiä, joka niin uskomattomalla tavalla oli kestänyt Napapyörteen koettelemukset ja pirstoutunut vasta napajäiden puserruksissa³² (GT, 97).

Gulliverin tyttäressä Gulliver vertaa usein kokemuksiaan Napapyörteeseen. Laiva joutuu virtauksen vietäväksi, joka:

²⁷GT, 26.

²⁸GT, 36.

²⁹GMFM, 47.

³⁰GT, 96.

³¹GMFM, 118.

³²GT, 97.

[...] toi jokaisen mieleen heti Napapyörteen, joka oli koko seikkailumme aiheuttaja, ja ajatus joutumisesta sen viheriään nieluun oli puistattava³³.

Matkalla pois Fantomimiasta Gulliverin laiva joutuu pyörremyrskyyn, jonka "Vauhti oli hurjempi kuin Napapyörteessä konsanaan [...] "³⁴. Volter Kilven romaanissa Gulliver mainitsee useaan otteeseen Napavirran kovan vauhdin. Näin osuvasti kuvaa Cartwright laivan menoa:

Lentää kuin hullu karkuvasikka laitumilla, menköön vaikka pää menisi mäsäksi lähimpään veräjantorppaan tai jalannappulat poikki kaikki neljä tyhjän kaivokuopan pohjissa³⁵.

Myös auringon hehku on samanlainen kuin: "[...] sapenvärinen pallo, jota olimme joutuneet tuijottelemaan Napapyörteen nielusta"³⁶. Napapyörteessä Gulliver toteaakin miten:

Aurinkokin oli muuttunut merkilliseksi, suureksi sapenväriiseksi palloksi, joka ei enää ikäänkuin jaksanut nousta entisille korkeuksilleen [...] ³⁷.

Mutta avaruudessa näkyvä aurinko on sittenkin erilainen kuin Napapyörteessä:

Tämän auringon hehkevassa seitissä me sammuisimme sihahtaen kuin poloiset hyönteiset hämähäkin upottaessa niihin myrkylliset leukansa³⁸.

Auringon perusteella avaruusmatka on erilainen kuin matka Napapyörteessä. Se on vielä pahempi.

Avaruudessa Gulliver muistaa, miten oli jo Napapyörteessä luullut, että: "[...] laivamme olisi irtautunut maapallon vetovoimasta ja lähtenyt liitelemään avaruuteen"³⁹. Volter Kilven romaanissa Gulliver toteaakin Napapyörteessä:

Jos joku selittämätön voima olisi odottamatta irrottanut Swallow Birdin maapallon vetovoimista ja me laivoinemme yht'äkkiä olisimme huomanneet harhailevamme löysiltään avaruuksien valloilla [...] ⁴⁰.

³³GT, 117.

³⁴GT, 118.

³⁵GMFM, 36.

³⁶GT, 120.

³⁷GMFM, 37-38.

³⁸GT, 120.

³⁹GT, 120.

⁴⁰GMFM, 38.

Kohta ennakoi *Gulliverin tytärtä*, jossa Gulliver todella joutuu avaruuteen. Samoin Gulliverin samanlaiset tuntemukset molemmissa romaaneissa (virta, vauhti) ennakoivat, että matka ei menekään kuten oli suunniteltu: Gulliver ei pääsekään 1700-luvulle omaan aikaansa, vaan hänelle käy kuten Volter Kilven romaanissa: hän päättyy aivan muualle kuin alunperin suunnitteli.

Gulliver tapaa avaruudessa houyhnhnit, jotka eivät kuitenkaan halua häntä saarelleen, jolloin Gulliver toivoo: "[...] että Napapyyrre olisi aikoinaan nielaissut minut"⁴¹.

Gulliverin tyttäressä esiintyvät samat hengissä selvinneet miehistön jäsenet, kapteeni Cartwright ja hänen poikansa Ethel sekä perämies Higgins, jotka selviytyivät Volter Kilven romaanissa *Fantomimiaan*. Ethel nousee huomion keskipisteeksi, sillä Glumdal on rakastunut häneen.

Ethel toimii yhä kokkina laivassa, jonka toimen hän saa Volter Kilven romaanissa, kun alkuperäinen kokki putoaa onnettomasti yli laidan ja Cartwright toteaa: "Poika saa ruveta kokiksi Jimin jälkeen"⁴²! Myös *Gulliverin tyttäressä* Ethel hoitaa aikakoneen ohella: "[...] kokin virkaa"⁴³.

Volter Kilven romaanissa Higginsin vävy Hinke hyppää yli laidan ja jättää jälkeensä vaimon Heddien ja kuusi lasta, jolloin Higgins päättää: "Nyt minun on oltava mies, ettei Heddie jää joukkoineen yksin"⁴⁴. Tämä pätee yhä myös *Gulliverin tyttäressä*: "[...] Higgins on katsonut tehtäväkseen pitää huolta vävynsä perheestä, ja tämä asia on pitänyt häntä pystyssä kaikkina vuosina"⁴⁵.

Cartwright mainitsee Volter Kilven romaanissa ennen matkaa:

'Mutta kuukautta tavallista kauempaa ei matka saa kestää, sillä syyskuussa syntyy seitsemäs Cartwright, ja silloin minä tahdon olla näkemässä laivurin alkua⁴⁶.'

Myös Glumdal mainitsee asiasta kuvatessaan Gulliverin aikakonetta:

⁴¹GT, 127.

⁴²GMFM, 72.

⁴³GT, 106-107.

⁴⁴GMFM, 83.

⁴⁵GT, 108.

⁴⁶GMFM, 14.

Nämä vuosisadat oli tarkoitus kumota kellopelin voimalla, jonka piti olla niin tarkka, että ukko Cartwright uneksi retkeläisten ehtivän takaisin sopivasti ennen Cartwrightin nuorimman lapsen syntymää⁴⁷.

Gulliver kirjoittaa Glumdalille miten sai taas kerran houkuteltua Cartwrightin matkaansa: "Merikarhut eivät tunnetusti viihdy maissa ja lisäksi kapteeniparka kaipaa vaimoan, joka lähtiessämme odotti seitsemättä Cartwrightiä"⁴⁸.

Gulliverin tyttäressä Gulliver toteaa kokemuksestaan Napavirrassa: "[...] laskujemme mukaan urhea Swallow Bird pyyhälsi yhden yön aikana kolmekymmentäyksi kertaa auringon ohitse"⁴⁹. Napapyörteessä Gulliver ihmetteleekin katsellessaan almanakkaa: "Olemmeko siis yön kuluessa Swallow Birdissä kiertäneet yksi neljättä kertaa auringon ohitse [...]"⁵⁰.

Myös ravintola, jossa Gulliver houkuttelee Cartwrightin lähtemään merimatkalle, mainitaan molemmissa romaaneissa. Volter Kilven romaanissa Gulliver mainitsee miten: "Tästä päivästä istuimmekin joka ilta grogilasiemme ääressä 'Hyvän lykyn' ravintolassa"⁵¹. Romaanin lopussa ravintolan nimi muuttuu "Hyväntoivon kapaka[ksi]"⁵². *Gulliverin tyttäressä* Gulliver mainitsee ravintolan kertoessaan Glumdalille miten matka Fantomimiaan sai alkunsa: "Niinpä hän [Cartwright] sai minut toisinaan houkuteltua Hyvän lykyn kapakkaan [...]"⁵³.

Paikannimetkin yhdistävät nämä kaksi romaania. Glumdal mainitsee miten Gulliver: "[...] alkoi yhä enemmän ikävöidä Blythin katuja [...]"⁵⁴ Volter Kilven romaanissa Blyth mainitaan usein, mm. kun Gulliver esittelee itsensä ja miehistönsä Fantomimian tiedemiehille: "Blythista Northumberlandissa ja valaanpyyntimatalla"⁵⁵.

⁴⁷GT, 29.

⁴⁸GT, 101.

⁴⁹GT, 93.

⁵⁰GMFM, 63.

⁵¹GMFM, 11.

⁵²GMFM, 212.

⁵³GT, 100.

⁵⁴GT, 26.

⁵⁵GMFM, 130.

Gulliver käyttää samaa vertausta molemmissa romaaneissa. Avaruudessa kieppuessaan Gulliverista tuntuu kuin hän olisi: "[...] saranoilta nostettu ovi ilman sitä luontaista virkaa, joka ovella on"⁵⁶. Napapyörteessä Gulliver pohtii miten sen kaltaisessa tilanteessa ihminen ei pelkää, vaan on turta:

Oli nostettu itsestään, niinkuin ovi, joka on nostettu saranoiltaan: saranoiltaan nostettunaankin ovi vielä kyllä on edelleen ovi, mutta ei se ovena toimi⁵⁷.

Saman vertauksen käyttö korostaa jälleen kahden tapahtuman ja kahden romaanin samankaltaisuutta: matkan Napavirrassa sekä avaruudessa. Näin se, kuten jo aiemmin mainitut merivirran nopea virtaus ja vauhti, yhdistää romaanit ja osoittaa Gulliverin avaruusmatkan muistuttavan matkaa Napapyörteessä. Erilainen aurinko taas viittaa siihen, että jotakin erilaista, ehkä kamalampaa, on luvassa avaruudessa.

2.3. Viittaukset Jonathan Swiftin romaaniin

Suora viittaus Jonathan Swiftin romaaniin *Gulliverin matkat* ja kirjailijan nimeen löytyy kohdasta, jossa Glumdal esittäytyy kääntäjälle:

Olettaisin kuitenkin että sivistyneenä eurooppalaisena ja lisäksi kirjailijana tunnette myös alkuperäisen matkakertomuksen, jonka isäni serkku Richard Sympson julkaisi 1726⁵⁸.

Alaviite selvittää mistä romaanista on kyse:

Suom. huom. Travels into several Remote Nations of the World. In Four Parts. By Lemuel Gulliver, First a Surgeon, and then a Captain of several Ships. 1726 (Jonathan Swift: *Gulliverin matkat*)⁵⁹.

Suora viittaus tekijän nimeen eli kirjailija Jonathan Swiftiin löytyy myös Swiftin komeetan muodossa. Havainnon tekee Andar avaruudessa:

Ruusuisesta hämystä lähestyi parvi lentäviä lohkaraita, ja arvelin, että olimme ajautumassa meteoriittisateeseen, sillä näinä aikoina Swiftin komeetta sivusi maan ilmakehää⁶⁰.

⁵⁶GT, 120.

⁵⁷GMFM, 76.

⁵⁸GT, 14.

⁵⁹GT, 14.

⁶⁰GT, 71.

Muun tekstin osan lainaaminen löytyy Eira Stenbergin romaanin nimestä: *Gulliverin tytär*. Viittaus on samalla polygeneettinen kytkentä, sillä se viittaa Jonathan Swiftin romaanin lisäksi myös Volter Kilven romaaniin. Samoin Gulliver-nimen muu esiintyminen tekstissä kuuluu tähän.

Myös viittaukset *Gulliverin matkojen* paikannimiin eli maihin, joissa Gulliver kävi matkoillaan, ovat muun tekstin osan lainaamista. Brobdingnag on maa, jonne Gulliver joutui toisella matkallaan. Tämä mainitaan myös *Gulliverin tyttären* alaviitteessä: "Jättiläisten maa, johon Gulliverin laiva joutui eksytyttyään myrskyssä v. 1703. Aasukkailla viisaat moraaliset ja valtiolliset periaatteet"⁶¹.

Glumdal ja Gulliver mainitsevat Brobdingnagin selittäessään miten Glumdal on saanut nimensä Brobdingnagin jättiläistytön mukaan. Glumdal esittäytyy kääntäjälle: "Nimeni olen saanut jättiläistytön mukaan, joka hoivasi isääni Brobdingnagissa"⁶². Gulliver pyytää tyttärtään huolehtimaan kasvattisiskostaan, koska: "Merkitseehän nimesi brobdingnagin kielellä 'pikku hoitajatarta'"⁶³. *Gulliverin matkoissa* Gulliver kirjoittaa Brobdingnagin hoitajastaan: "[...] mainitsin häntä nimellä Glumdalclitch eli pikku hoitajattareni"⁶⁴.

Glumdal mainitsee Brobdingnagin yhtenä maana, jossa Gulliver kävi, selvitellessään *Gulliverin matkojen* sisältöä kääntäjälle. Hän myös ihmettelee miten naisia vihannut Gulliver meni naimisiin Fantomimiassa, kun hän muistaa:

[...] millaista puistatusta tuntien hän [Gulliver] kertoi kohtauksesta Brobdingnagin kuninkaanlinnassa, jossa hänet istutettiin pilanpäiten kuusitoistavuotiaan hovinaisen jättiläisnännille⁶⁵.

Gulliverin matkoissa Gulliver joutui todella istumaan jättiläisnännille, joka oli hänestä hyvin "vastenmielinen"⁶⁶ asia.

⁶¹GT, 14.

⁶²GT, 14.

⁶³GT, 110.

⁶⁴GM, 109-110.

⁶⁵GT, 24.

⁶⁶GM, 138.

Brobdingnagin mainitsee myös Gulliver, joka myrskyssä tuntee itsensä: "[...] pieneksi kuin grillrig Brobdingnagissa"⁶⁷. Sana grillrig on suora sitaatti *Gulliverin matkoista*, jossa se: "[...] merkitsee samaa kuin latinan kielen nanunculus, italian homunculetino ja englannin mannikin"⁶⁸. Saman vertauksen käyttö yhdistää kaksi romaania ja kaksi tuntemusta. Gulliver viittaa Jättiläisten maahan myös kuvatessaan aikakonetta, joka: "[...] muistuttaa Brobdingnagissa näkemääni taskunaurista"⁶⁹. Myös Glumdal muistelee aikakoneenpiirrosten muistuttaneen: "[...] jättiläismäistä taskunaurista"⁷⁰, mutta ei vertaa sitä Brobdingnagiin.

Lilliputi oli Gulliverin ensimmäinen matka. *Gulliverin tyttäressä* Lilliputi selitetään alaviitteessä maaksi: "[...] johon Gulliverin laiva haaksirikkoutui v. 1699"⁷¹. Glumdal mainitsee Lilliputin myös isänsä nimen yhteydessä: "Isäni nimi on Teille varmasti tuttu ainakin hänen matkastaan Lilliputiin"⁷².

Laputan lentävälle saarelle Gulliver eksyi kolmannella matkallaan. Glumdal mainitsee sen yhtenä maana muiden joukossa, jossa Gulliver kävi, selvittäessään *Gulliverin matkojen* sisältöä: "Siinähan kerrotaan isäni matkoista myös Brobdingnagiin, Laputaan [...]"⁷³. Alaviite niputtaa Laputan muihin maihin: "Maita joihin Gulliver matkoillaan joutui"⁷⁴. Laputa kuvataan tarkemmin kohdassa, jossa mainitaan Laputan läpsähdyttäjät eli climenolet:

Lentävä saari, jonne Gulliver joutui matkallaan 1707 merirosvojen vallattua hänen laivansa. Asukkaat olivat vaipuneet niin mietteisiinsä, että heidät täytyi tuon tuostakin herättää⁷⁵.

⁶⁷GT, 96.

⁶⁸GM, 96.

⁶⁹GT, 112.

⁷⁰GT, 28.

⁷¹GT, 14.

⁷²GT, 14.

⁷³GT, 15.

⁷⁴GT, 15.

⁷⁵GT, 40.

Glumdal ehdottaa läpsähdyttäjiä Suomeen herättämään poliitikkoja: "[...] luulen, että pikku läpsäys silloin tällöin tekisi heille hyvää. Samalla vähentäisitte työttömien joukkoa"⁷⁶. *Gulliverin matkoissa* Gulliver kuvaa läpsähdyttäjiä Laputan palvelijoiksi, joiden tehtävänä oli: "[...] kevyesti läpsähdyttää rakolla huuleen sitä, jonka tulee puhua, ja oikeaan korvaan sitä, jolle puhe on tarkoitettu"⁷⁷.

Myös Andar viittaa Laputaan nähdessään avaruudessa jääkentän: "[...] joka toi etsimättä mieleeni Laputan irronneen kristallipohjan sellaisena kuin kasvatti-isäni sitä on kuvannut"⁷⁸. *Gulliverin matkoissa* Gulliver kuvaa Laputan saarta näin: "Sen pohja eli alapinta [...] on sileä ja säännöllinen timanttilevy, joka kohoo suunnilleen kahdensadan kyynärän korkeuteen"⁷⁹. *Gulliverin tyttäressä* Gulliverin aikakone on suunniteltu Laputan periaatteella: "Samanlainen kristallipohja kannattelee sitä ja magneettiset voimat nostavat sen ilmaan, kunhan se käynnistetään"⁸⁰.

Gulliver käy myös maissa nimeltä Balnibar, Glubbudubdrib, Luggnagg, Japani ja Houyhnhnmien maa. Glumdal viittaa myös niihin ja ne niputetaan yhteen myös alaviitteessä. Viittaukset seuraavat *Gulliverin matkoja*, sillä Gulliverin kolmas matka käsittää kaikki edelliset maat, paitsi Houyhnhnmien maa, joka oli Gulliverin neljäs matkakohde.

Houyhnhnmien maa oli Gulliverin viimeinen matka. Maahan viitataan usein *Gulliverin tyttäressä*. Houyhnhnmien maassa asuviin älykkäisiin hevosiin, houyhnhnmeihin, viittaa Glumdal: "[...] olen omaksunut isäni houyhnhnmeiltä oppimat arvot"⁸¹. Myös Andarille hevoset ovat tärkeitä: "[...] rinnassani sykkii runoilijan sydän ja se tunsu voimakasta vetoa houyhnhnmien luokse"⁸². Hän myös tapaa houyhnhnmit avaruudessa: "Minä olen

⁷⁶GT, 40.

⁷⁷GM, 186.

⁷⁸GT, 61.

⁷⁹GM, 194.

⁸⁰GT, 112.

⁸¹GT, 17.

⁸²GT, 82.

käynyt sfääreissä ja kuullut houyhnhnmien hirnuvan naurun"⁸³. Andar haluaisi hevosten saarelle, mutta hänet nähdessään hevoset: "[...] kavahtivat inhoten pystyyn"⁸⁴ ja työntävät Terran kauemmas katkaisten sen lopullisesti.

Gulliver on kertonut omasta mieltymyksestään houyhnhnmeihin tyttärilleen ja molemmat tyttäret ovat omaksuneet niiden arvot, joissa koroistuivat järjen lisäksi:

[...] ystävyys, hyväntahtoisuus ja kursailematon kohteliaisuus [...] sukupuolten välinen tasa-arvo [...] kohtuullisuus, uutteruus ja toimeliaisuus⁸⁵.

Gulliver havaitsee kadottaneensa Houyhnhnmien maassa oppimansa rehellisyyden: "Elettyäni niin pitkään ilman viisaiden houyhnhnmien esimerkkiä olen vaipunut takaisin moniin paheisiin"⁸⁶. Hän tapaa myös hevoset avaruudessa ja toivoo pääsevänsä takaisin heidän luokseen: "Missä muualla voisin elää yhtä onnellisena?"⁸⁷ Hän ei saa kuitenkaan tietää olisiko päässyt sinne, sillä ilmavirta kiepsauttaa hänen tuolinsa toiseen suuntaan. Koska lopullista vastausta ei ole annettu Gulliver uskaltaa yhä toivoa: "[...] että jokin pyörre ehkä kuljettaa minut takaisin heidän luokseen ja he suostuvat anomuksiini"⁸⁸.

Houyhnhnmien lause: "Hnuy illa nyha majah yahoo" käännetään kuten Jonathan Swiftinkin romaanissa: "pidä varasi kelpo yahoo". *Gulliverin matkoissa* lauseen huutaa Gulliverin perään hevonen, kun Gulliver lähtee Houyhnhnmien maasta pois. Lauseen sävy on myötämielisen kannustava, jolla Gulliveriin kiintynyt hevonen haluaa toivottaa hänelle hyvää matkaa. Avaruudessa olevat houyhnhnmit huutavat lausetta ilmakuplissa törmäileville Gulliverin aikalaisille. Lauseen sävy on muuttunut, sillä hevoset ivaavat sillä ilmakuplamiehiä.

Yahoot, hevosten saarella asuvat villi-ihmiset, ovat houyhnhnmien vastakohtia. Glumdal yhdistää yagoon ja ihmisen kirjoittaessaan miten maailmassa vain paha kiinnostaa, jonka:

⁸³GT, 48.

⁸⁴GT, 84.

⁸⁵GT, 83.

⁸⁶GT, 89.

⁸⁷GT, 125.

⁸⁸GT, 127.

"[...] pitäisi kai vahvistaa isäni käsitystä ihmisen, tuon kirokun yahoon, perimmäisestä luonnosta"⁸⁹. Alaviitteessä kerrotaan mikä yahoo on: "Houyhnhnmien maassa elävä ihmisen kaltainen villiintynyt olento, jolla on kaikki mahdolliset moraaliset paheet"⁹⁰.

Andar vertaa horroksesta heränneitä veljiään yahoiksi, jotka lisääntyneen karvankasvun vuoksi: "[...] muistuttivat kasvatti-isäni Houyhnhnmien maassa tapaamia rappeutuneita ihmisolioita"⁹¹. Avaruudessa Andar törmää hevosten saareen ja muistelee miten hevoset olivat kohdelleet Gulliveriakin vain yahoona, joka järjellä varustettuna oli vaarallinen. Andar näkee saarella yahoos, jotka hänet nähdessään: "[...] päästivät riemun kiljahduksen"⁹², hevosten kavahtaessa pois päin.

Gulliver tunnustaa olevansa yahoo: "[...] joskin lajistani vieraantunut ja rehellisyyteen pyrkivä"⁹³. Myös Gulliverin serkku Richard Sympson saa lisänimen: "[...] kurja yahoo". Sen sijaan kapteeni Cartwrightissa ei: "[...] ollut yahooille niin tyyppillistä epärehellisyyden vikaa"⁹⁴, ja Gulliverin omakin isä oli kelpo mies.

Gulliver on sitä mieltä, että toisin kuin vesiapinoista kehittynyt Gulliverin suku, yahoo on pudonnut puusta: "[...] kuin mätä hedelmä"⁹⁵. Hän uskoo, että: "[...] yahoo-luonto on paikasta ja olosuhteista riippumaton"⁹⁶. Avaruudessa Gulliver saa tuta yahooiden mätää hedelmää, sillä yahoo heittää sellaisen päin Gulliverin kasvoja: "[...] en ole matkoillani tavannut koskaan vastenmielisempää olentoa kuin tuo inhimillisten paheiden karvainen ruumiillistuma"⁹⁷.

Yahoo-viittausten runsaus korostaa niiden merkitystä. Gulliverille yahoo on kirosana, ihmisen irvikuva, jossa kaikki

⁸⁹GT, 18.

⁹⁰GT, 18.

⁹¹GT, 56.

⁹²GT, 84.

⁹³GT, 100.

⁹⁴GT, 100.

⁹⁵GT, 92.

⁹⁶GT, 107.

⁹⁷GT, 125.

ihmisen paheet ruumiillistuvat. Hän näkee useimmat ihmiset yahooina, myös itsensä, eikä usko ihmisen kehityskelpoisuuteen. Gulliverin pessimismi ihmisen yahoo-luonnosta vahvistuu, kun horroksesta heränneet Andarin ja Glumdalin karvaiset velipuolet muistuttavat yahoota. Gulliverin pahat aavistukset ovat toteutuneet: ihminen on todella muuttunut yahooksiksi. Tosin lieventävänä seikkana voi nähdä sen, että vain veljet muuttuvat yahooksiksi. Ihmiskunta on vielä pelastettavissa Andarin ja Glumdalin kaltaisten ihmisten avulla, jotka uskovat ihmisessä piilevään hyvyyteen.

Houyhnhnmit ovat yahooiden vastakohtia, ihmisen kehityksen huippu, johon ihminen ei kuitenkaan koskaan yllä. Andar ja Gulliver eivät pääse hevosten saarelle, koska ovat yahoota. Näin toteutuu hoyhnhnmien ajatus siitä, miten:

[...] järjellä varustetut yahoot olivat pahempia ja vaarallisempia [...] sillä järkensä avulla yahoo saattoi toteuttaa paheellista luontoaan pelottavan tehokkaasti⁹⁸.

Hevoset osoittavat, että ihminen on ja pysyy yahoona estäessään Andarin ja Gulliverin pääsyn saarelleen.

Gulliverin tyttäressä viitataan Gulliverin romaanin julkaisijaan Gulliverin serkkuun Richard Sympsoniin. Häneen viittaavat sekä Glumdal että Gulliver *Gulliverin matkojen* julkaisijana.

Muun tekstin osan lainaamista on myös vertaus, joka *Gulliverin tyttäressä* on muodossa "[...] rehellinen kuin Gulliver"⁹⁹. Tosin Gulliver itse kyseenalaistaa sen. *Gulliverin matkoissa* vertaus "[...] niin totta kuin herra Gulliver olisi sen sanonut"¹⁰⁰ on Richard Sympsonin osoitus Gulliverin totuuden vaatimuksesta. Saman vertauksen käyttö eri merkityksessä korostaa miten Gulliver on muuttunut rehellisestä epärehelliseksi.

Myös eräs sanonta on muun tekstin osan lainaamista. Andar kirjoittaa näin miettiessään mihin päätyy avaruudessa: "Ehkäpä jossakin on kansa, joka kooltaan voittaa tämänkin jättiläisrodun"¹⁰¹. Samoin miettii Gulliver pienuuden ja suuruuden suhteellisuutta Brobdingnagissa:

⁹⁸GT, 83.

⁹⁹GT, 89.

¹⁰⁰GM, 9.

¹⁰¹GT, 86.

Ja kukapa tietää, eikö jossakin kaukaisessa, vielä löytämättömässä osassa maailmaa voi olla jokin kansa, joka kooltansa voittaa tämänkin jättiläisrodun¹⁰².

Gulliver tarkoittaa jättiläisiä, kun taas Andar tarkoittaa ihmisiä. Kohta sitoo yhteen molemmat romaanit, jossa *Gulliverin matkat* ennakoi *Gulliverin tytärtä*, kun alunperin isän mietelmä kuullaan nyt tyttären sanomana.

Gulliverin tyttäressä viitataan myös Gulliverin henkilötietoihin, jotka ovat peräisin *Gulliverin matkoista*. Ne ovat jonkun muun tekstin osan lainaamista. Gulliver kirjoittaa Glumdalille lapsuudestaan: "[...] olen kolmas viiden veljeksien sarjassa [...] lapsuuteni paikat Nottinghamshiressa, jossa isälläni oli pieni maatila"¹⁰³. Samoilla sanoilla alkaa *Gulliverin matkojen* ensimmäinen luku.

Gulliver mainitsee Glumdalille opiskelustaan Emmanuel Collegessa Cambridgessa, jossa hän opiskeli 14-vuotiaasta. Samoin sanoin jatkuu *Gulliverin matkat*. Molemmissa romaaneissa kerrotaan miten varojen puutteessa Gulliver keskeytti opintonsa ja meni välskärinoppiin ja opiskeli matematiikkaa ja merenkulkuoppia, jonka jälkeen hän opiskeli Leydenin yliopistossa lääketiedettä. Myös Gulliverin kiinnostus kirjallisuuteen ja kieliin sekä kuuden vuoden aikana tehdyt matkat Itä- ja Länsi-Intiaan mainitaan molemmissa romaaneissa.

Gulliverin tyttären viittaukset Gulliverin ensimmäiseen avioliittoon (vaimo, lapset) ovat myös muun tekstin osan lainaamista. Niiden tarkoitus on paljastaa mitä Gulliverin ensimmäiselle avioliitolle, vaimolle ja lapsille on tapahtunut. Gulliver kirjoittaa miten hänen vaimonsa Mary: "[...] oli kuollut iän tuomaan heikkouteen"¹⁰⁴. Tyttärestään Bettystä Gulliver kirjoittaa ensimmäisen matkansa jälkeen *Gulliverin matkoissa*: "Tyttäreni Betty (joka nyt on hyvissä naimisissa ja monen lapsen äiti) oppi silloin parhaillaan neulomaan"¹⁰⁵. *Gulliverin tyttäressä* Gulliver kirjoittaa miten Betty lapsineen on kuollut koleraan. Pojastaan Johnnystä Gulliver kirjoittaa *Gulliverin matkoissa*: "[...] joka oli saanut setänsä nimen, kävi

¹⁰²GM, 99-100.

¹⁰³GT, 105.

¹⁰⁴GT, 103.

¹⁰⁵GM, 92.

latinakoulua ja oli taipuisa lapsi"¹⁰⁶. *Gulliverin tyttäressä* Gulliver kertoo miten: "Johnny oli elossa ja toimi pappina Irlannissa"¹⁰⁷. Johnny syyttää myös Gulliveria äitinsä kuolemasta.

Gulliverin tyttäressä viitataan myös *Gulliverin matkojen* loppuun, jossa Gulliver on palannut Houyhnhnmien maasta ja tuntee: "[...] syvää vastenmielisyyttä perhettäni kohtaan näiden yahoo-olemuksen vuoksi ja vetäydyin lähes kokonaan talliin asumaan"¹⁰⁸. *Gulliverin matkoissa* Gulliver mainitsee ostaneensa:

[...] kaksi orivarsaa, joita pidän hyvässä hoidossa, ja lähinnä niitä on tallirenki suurin suosikkini; tunnen näet häneen tallissa imeytyvän tuoksun virkistävän aistejani¹⁰⁹.

Gulliverin tyttäressä Gulliver mainitsee miten vaimo suhtautui siihen, että Gulliver piti hevosia häntä parempina: "Vaimoni riutui surusta ja menetti elämänhalunsa"¹¹⁰.

Gulliverin tyttäressä esiintyvät paikannimet ovat myös suoria viittauksia *Gulliverin matkoihin*. Gulliver viittaa Redriffiin: "[...] naapurini Redriffissä"¹¹¹. *Gulliverin matkoissa* Richard Sympson kertoo miten Gulliverin oli muutettava pois Redriffistä Nottinghamshireen, koska "[...] herra Gulliveria alkoi kyllästyttää se, että uteliaita ihmisiä tuli lakkaamatta häntä näkemään [...]"¹¹². Lopussa Gulliver vielä mainitsee miten aikoo vetäytyä asumaan Redriffiin.

Bristolin mainitsee Andar nähdessään avaruudessa Gulliverin aikalaisia: "Hän [Gulliver] oli vihdoinkin päässyt omalle vuosisadalleen, joskaan ei Bristoliin, kuten oli toivonut"¹¹³, sekä Gulliver mainitessaan miten oli lähtenyt aikoinaan "Bristolin satamasta"¹¹⁴. *Gulliverin matkoissa* Gulliver lähtee ensimmäiselle matkalleen: "Bristolista toukokuun neljäntenä

¹⁰⁶GM, 92.

¹⁰⁷GT, 103.

¹⁰⁸GT, 103.

¹⁰⁹GM, 337.

¹¹⁰GT, 104.

¹¹¹GT, 89.

¹¹²GM, 9.

¹¹³GT, 80.

¹¹⁴GT, 103.

päivänä 1699 [...]”¹¹⁵. Bristolin satama on polygeneettinen kytkentä, sillä se viittaa myös Volter Kilven romaaniin, jossa Gulliver aloittaa muistiinpanonsa: ”Tänään, huhtikuun 13 päivänä armon vuonna 1X38 kevirtti laivamme aamuvartiossa kello 3 ankkurinsa Bristolin satamassa”¹¹⁶.

Muun tekstiosan lainaamisena voidaan nähdä myös sfäärit. Laputassa Gulliverin kuulema meluisa musiikki paljastuu hänelle sfäärien musiikiksi:

[...] heidän saarensa asukkaiden korvat kykenivät kuulemaan sfäärien musiikkia, joka soi aika ajoin, ja että hovi nyt parhaillaan suoritti osaansa siinä konsertissa, kukin sillä soittimella, jota osasi taitavimmin käyttää¹¹⁷.

Andar kirjoittaa sfääreistä useassa kohdassa. Avaruudessa lentävän laboratorion helisevät koeputket tuovat Andarin mieleen: “[...] muinaiset opit kristallisfääreistä, joihin planeetat oli kiinnitetty ikiaikaisen harmonian soinnuin”¹¹⁸. Törmättyään puhekuplissa kelluviin Gulliverin aikalaisiin Andar tekee johtopäätöksiä:

Tällaiset kuplat kohoavat sitten ylempiin sfääreihin ja ovat varhaisina aikoina synnyttäneet opin kristallisfääreihin kiinnittyneistä planeetoista¹¹⁹.

Andar havaitsee kuplien nousevan esiin suuresta urkulaitteesta, joka: “[...] oli mitä ilmeisimmin kosminen instrumentti, joka tuotti sfäärien musiikin”¹²⁰. Andar selvittää myös miten sfääreissä mennyt ja nykyisyys ovat olemassa rinnakkain. Lokikirjansa loppulauseessa Andar lähettää vielä terveisiä metelöiville Maan asukkaille: ”Vain hetkinen hiljaisuutta ja saattaisitte kuulla katkelman sfäärien laulusta”¹²¹.

Ehkä ironinenkin viittaus *Gulliverin matkoihin* on vieraiden kielten esittely. *Gulliverin matkoissahan* Gulliver yleensä selviää vieraiden maiden kielistä joko monipuolisella kielitaidollaan tai nopealla kielen opiskelulla. *Gulliverin*

¹¹⁵GM, 20,

¹¹⁶GMFM, 15.

¹¹⁷GM, 189.

¹¹⁸GT, 58.

¹¹⁹GT, 74.

¹²⁰GT, 77.

¹²¹GT, 86.

tyttäressä Gulliverin mieleen jää oudossa satamassa vain yksi lause, jota hän (eikä kääntäjä alaviitteessä) osaa kääntää: "Oh puer wilde gi guu gig gag"¹²². Lause viittaa Eira Stenbergin omaan runokokoelmaan *Kapina huoneessa*:

olen ajatellut julkisuutta unikko siniset aallot kartat
saaren hiekkapaperi aamuisin maisema
preludit menneet varhainen nuoruus
kaunis auringonlasku huhuu
tämä on käyttösuomea: oh puer wilde gi guu gig gag
ja praktiikkaa tämä on
paljon näkyy paperin takaa näen kaiken: avatun kirjan, aukeaman
selaat lehdet kuin kuivatut koirat
oi ihmiset
ihmiset¹²³.

Kyseessä on muun tekstin diskurssin osan lainaaminen eli itsesitaatti. Viittaus korostaa Gulliverin yhteyttä Suomeen (vrt. Aikalaiskritiikki), koska runo painottaa sitaatin olevan käyttösuomea. Huomautus on ironinen, sillä sitaattihan ei merkitse mitään eli käyttösuomi on muuttunut käsittämättömäksi.

Glumdal viittaa isänsä hajuaistiin mainitessaan miten Gulliver kaipasi haistelemaan Blythin hevosen lannalta tuoksuvia katuja: "Isälläni oli hyvin herkkä hajuaisti, mikä käy ilmi hänen matkakertomuksistaan, eikä hän koskaan tottunut asfaltin ja bensiinin hajuun"¹²⁴. Jättiläisten maassa ollessaan Gulliver todella toteaa, että hänen hajuaistinsa on herkempi kuin paikallisten asukkaiden koska "[...] olin heitä pienempi"¹²⁵.

Gulliverin tyttärestä löytyy myös subtekstien polygeneettisiä kytköksiä, joissa subtekstinä voi olla sekä *Gulliverin matkat* että Volter Kilven romaani. Kirjeissään Gulliver viittaa usein aikaisempiin seikkailuihinsa niitä kuitenkin sen tarkemmin nimeämättä: "[...] voihan olla tämä yritys osoittautuu ihmeellisemmäksi kuin aikaisemmat retkeni"¹²⁶ tai: "Tämä ei ole ensimmäinen kerta elämässäni kuten hyvin tiedät, sillä isäsi kohtaloa ovat aina säädelleet säiden oikut ja merivirrat"¹²⁷. Gulliver ei halua enää kokea yhtään: "[...] haaksirikkoa, niin mielenkiintoisiin maihin kuin olenkin sillä tavoin elämäni

¹²²GT, 98.

¹²³Stenberg, 1966, 98.

¹²⁴GT, 26-27.

¹²⁵GM, 137.

¹²⁶GT, 93.

¹²⁷GT, 95.

aikana tutustunut"¹²⁸. Hän tunnustaa myös miten menneisyydessä: "[...] meri on ollut tahtoani voimakkaampi ja viskonut minua kohtalon tavoin"¹²⁹. Gulliver viittaa edellisiin matkoihin myös tunnustaessaan miten: "Lukemattomat matkani ovat opettaneet minulle kaiken suhteellisuuden, mutta pelkään ettei se ole tehnyt minua viisaammaksi"¹³⁰. Matkoistaan Gulliver on oppinut myös todellisuuden ihmeellisyyden: "Kaikista matkoistani olen oppinut ainakin yhden asian, nimittäin että todellisuus ylittää kaikki kuvitelmat"¹³¹.

Toisaalta *Gulliverin tyttäressä* tulee joissakin kohdissa esiin, että juuri avaruusmatka olisi aivan erilainen kuin edelliset matkat: "[...] voihan olla, että tämä yritys osoittautuu ihmeellisemmäksi kuin aikaisemmat retkeni"¹³². Toisaalta vihjataan siihen, että avaruusmatka olisi Gulliverin viimeinen matka. Aikakoneen räjähdettyä kappaleiksi Gulliver miettii: "[...] tämä taisi sittenkin olla viimeinen matkani"¹³³.

Subtekstien polygeneettinen kytkentä on Descartes, joka mainitaan suoraan nimeltä *Gulliverin matkoissa*, mutta Eira Stenberg jättää hänet nimeämättä. Jonathan Swiftin romaanissa Gulliver tapaa Descartesin muiden arvohenkilöiden seurassa Glubbudribissa kutsuessaan kuolleita maan päälle. Gulliver asettaa Descartesin Aristoteleen kuultavaksi, mutta tämä hylkää hänen oppinsa:

[...] kaikkine *pyörteineen* [...] uudet luonnonfilosofiset järjestelmät olivat vain uusia muoteja, jotka vaihtelevat kaikkina aikoina [...] kukoistavat vain lyhyen kauden ja joutuvat ajan tullen pois muodista¹³⁴.

Avaruudessa Gulliver mainitsee miten:

[...] muuan suosittu uunissa mietiskelyä harrastanut ranskalaistyperys onkin väittänyt että olemme olemassa koska ajattelemme¹³⁵.

¹²⁸GT, 99.

¹²⁹GT, 99.

¹³⁰GT, 99.

¹³¹GT, 116.

¹³²GT, 93.

¹³³GT, 120.

¹³⁴GM, 230.

¹³⁵GT, 104.

Gulliver on kuitenkin eri mieltä Descartesin kanssa: "[...] halu elää on se voima joka pitää meidät hengissä"¹³⁶. Jos ajattelu merkitsee ylpeyttä, turhamaisuutta ja kaksinaamaisuutta Gulliver toivoo: "[...] loppua koko mielenaskarrukselle"¹³⁷. Myös Ethel vastustaa Descartesin järjen korostamista tavatessaan Gulliverin avaruudessa: "Kapteeni, me teimme laskuvirheen. Emme ottaneet huomioon tunteita!" (GT, 127).

Rene Descartes (1596-1650) oli ranskalainen uuden ajan filosofian perustaja, filosofi, matemaatikko ja luonnontutkija. Hän mietiskeli todella kylminä talvina mielellään lämpimässä uunissa ja 'kypsytteli' ajatuksiaan. Gulliver viittaa Descartesin tunnettuun argumenttiin 'cogito ergo sum' eli 'ajattelen siis olen olemassa', joka on kartesiolaisen epäilyn lähtökohta.¹³⁸

Descartes erotti myös ruumiin ja hengen toisistaan¹³⁹. Avaruudessa Andar alkaa tuntea ruumiinsa liian hitaaksi verrattuna mieleensä. Glumdal kokeilee häneen vesihoitoa, sillä hänen mielestään: "[...] sielun ja ruumiin vastakkainasettelu oli koko länsimaisen ihmisen perusongelma"¹⁴⁰. Glumdal asettuu näin Descartesia vastaan, isänsä tavoin.

Descartesiin saattaa viitata myös toinen nimeämätön henkilö *Gulliverin tyttäressä*, johon Gulliver suhtautuu vähemmän kriittisesti. Gulliver viittaa häneen kieppuessaan avaruudessa:

[...] nuoruusaikani ranskalainen muotiviisastelija oli sittenkin ollut oikeassa arvellessaan avaruuden muodostuvan eetteripyörteistä¹⁴¹.

Descartes muodosti luonnontieteiden alalla myös teorian pyörteistä¹⁴². *Gulliverin matkoissahan* mainitaan Descartesin kohdalla juuri pyörteet. Alussa Gulliver hylkää Descartesin, mutta lopussa hän on jo Descartesin linjoilla, ainakin avaruuden suhteen, jos kyseessä on sama henkilö.

¹³⁶GT, 104.

¹³⁷GT, 104.

¹³⁸Russell, 1948, 77-84.

¹³⁹Russell, 1948, 82.

¹⁴⁰GT, 65.

¹⁴¹GT, 124.

¹⁴²Russell, 1948, 167.

Samojen asioiden käyttö molemmissa romaaneissa yhdistää romaanit toisiinsa. Gulliver tuntee itsensä avaruudessa pieneksi kuten grillrig, jolloin avaruusmatka vertautuu Brobdingnagiin, Jättiläisten maahan. Samoin sanonta jättiläisrodusta on kulkeutunut Gulliverin suusta (Jonathan Swiftin romaani) Andarille. Mutta jotakin on myös muuttunut. Vertaus Gulliverin rehellisyydestä kyseenalaistuu *Gulliverin tyttäressä*, kun se vielä *Gulliverin matkoissa* oli täyttä totta. Samoin lause "Pidä varasi, kelpo yahoo" on muuttunut lempeästä kannustuksesta ivahuudoksi.

2.4. Viittaukset Gulliverin aikalaisiin

Gulliverin tyttäressä esiintyy myös historiallisia henkilöitä, joita ei kuitenkaan esiinny *Gulliverin matkoissa* tai Volter Kilven romaanissa. Mutta koska nämä henkilöt mainitaan Gulliverin aikalaisiksi, heitä ei voi jättää huomiotta.

Avaruudessa Andar törmää näihin ilmakuplissa oleviin aikalaisiin, joille houyhnhnit nauravat. Andarin mukaan: "[...] ihminen elää jatkuvasti jonkinlaisessa näkymättömässä puhekuplassa, omien ajatustensa hälyssä"¹⁴³. Tämä kupla on: "[...] ihmisen sosiaalinen minä, joka on syntynyt vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin"¹⁴⁴. Joidenkin ihmisten kupla on niin kestävä, että se säilyy aikojen yli. Tällaisia ilmakuplia leijuu avaruudessa, joissa:

[...] suuret miehet olivat [...] kovasti kutistuneet ja joutuneet paikkaan, josta heidän äänensä ei kuulunut maanpinnalle¹⁴⁵.

Kuplat tulevat ulos suuren urkulaitteen pilleistä, mutta Andar ei rohkene katsoa kuka urkuja soittaa.

Ilmakuplamiehiä on useita, mutta: "Heidän pienen kokonsa ja puutteellisten historiantietojen[...]" vuoksi Andar tunnistaa heistä vain kolme, mutta ymmärtää, että: "[...] joukossa oli useita merkkihenkilöitä"¹⁴⁶. Andar tunnistaa miehet Gulliverin aikalaisiksi, mm. Locken kohdalla vaatteiden perusteella. Jokainen mies laulaa mielipiteensä ja:

¹⁴³GT, 71.

¹⁴⁴GT, 71.

¹⁴⁵GT, 75.

¹⁴⁶GT, 75.

[...] muista kuplista yhdyttiin hänen lauseisiinsa sointuvin kertosäkein, niin että koko esitys muistutti suurenmoista kuororesentatiivia¹⁴⁷.

Ensimmäinen aikalainen on John Locke, joka lukee ääneen kirjaansa *Epistola de Tolerantiaa*, jossa:

[...] ylistettiin vapautta ja tervettä järkeä, oikeutta ja suvaitsevaisuutta, ja teoksen sanomana tuntui olevan, että jokaisella yksilöllä on oikeus turvallisuuteen, ruumiillisuuteen ja henkiseen vapauteen. Esivallan velvollisuus on saada nämä oikeudet toteutumaan [...] ¹⁴⁸.

John Locken lukema katkelma kuvaa Gulliverin aikaa ja vahvistaa syytä miksi Gulliver halusi palata omaan aikaansa. Sen ymmärtää myös Andar:

Näiden sanojen jälkeen ymmärsin entistä paremmin kasvatti-isääni, joka halusi palata takaisin omaan aikaansa, vaikkeivat siinäkään toteutuneet tuon arvostetun ajattelijan ihanteet. Olihan sekin paljon että niistä puhuttiin¹⁴⁹.

John Locke (1632-1704) oli englantilainen filosofi, jonka *Epistola de Tolerantia* julkaistiin vuonna 1689¹⁵⁰. Hän vastusti mm. Descartesia ja Leibnizia¹⁵¹. Koska myös Gulliver on eri mieltä kuin Descartes hän tuntuu olevan enemmän Locken linjoilla.

Toinen ilmakuplassa leijaileva Gulliverin aikalainen, jonka nimi mainitaan suoraan tekstissä, on Leibniz. Hänen monologinsa kuuluu näin:

Hyvä herra, onhan ilmeistä että maailma on taideteos jossa vallitsee harmonia, sen täyttävät olennot jotka tulevat aste asteelta täydellisemmiksi, pahuus ei ole muuta kuin rajoittuneisuutta [...] suurinkin taiteilija on sidottu ainekseensa [...] ilman tätä epätäydellisyyttä maailma ei olisi täydellinen eikä sitä edes olisi, pahan olemassaolo on välttämätöntä...me elämme parhaimmassa maailmoista...kaikki on tarkoin punnittua kuin kellolaitteen osat, sillä ruumis ja sielu ovat kaksi kelloa jotka tikittävät täsmälleen samaan aikaan¹⁵².

Ethelin kommentti paljastaa puhujan nimen:

¹⁴⁷GT, 76.

¹⁴⁸GT, 76.

¹⁴⁹GT, 76.

¹⁵⁰Russell, 1948, 127.

¹⁵¹Russell, 1948, 167.

¹⁵²GT, 77-78.

Olette käsittänyt asian väärin, herra Leibniz. Sillä vaikka maailmankaikkeus onkin suunnaton kellopeli, jossa ihminen muodostaa yhden pikkuruisen kellon, sen ääni ei ole tikitys vaan meren kohina. Niin kuin meren ääni muodostuu lukemattomista aalloista niin muodostuu mielemmekin mielteiden hämärästä kohinasta, ja tämä maailma on tuhatselitteinen kuin meren aallot, niin että kello on vain vaivainen vertaus tästä kaikesta ja jos haluatte kuunnella tikitystä, ehdotan että nostatte ranteenne korvalliselle ja kuuntelette¹⁵³.

Kyseessä on saksalainen filosofi Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716), jonka teoksesta *Theodicee* (1710) lainaus mitä ilmeisimmin on. Teoksessaan hän: "[...] puolustaa jumalan oikeutta ja oikeamielisyyttä pahan kiistämättömästä olemassaolosta huolimatta"¹⁵⁴. Leibnizille paha on todellakin: "[...] vain kokonaisuutta rikastuttava tekijä ja siten tärkeä osa parasta mahdollista maailmaa"¹⁵⁵.

Kolmas Gulliverin aikalainen on Alexander Pope. Andar ei häntä tunnista, mutta hän saa nimen alaviitteessä, jossa kerrotaan hänen olevan aikansa johtavia makutuomareita. Alexander Popen kommentti kuuluu: "[...] paha on välttämätön kokonaisuuden sopusoinnun vuoksi"¹⁵⁶.

Alexander Pope oli Englannin valistusajan huomattavin runoilija, joka runoelmassaan "*Essay on Man*" (1733 ja 1734) pyrkii Leibnizin ja Shaftesburyn tavoin, tosin runosäkein, ratkaisemaan pahan ongelman¹⁵⁷. Kommentissaan pahan välttämättömyydestä hän on siis Leibnizin linjoilla.

Miksi juuri nämä kolme aikalaista edustavat Gulliverin omaa aikaa? Mitä yhteistä tai tärkeitä eroja on Lockella, Leibnizillä ja Popella? Entä heidän suhteensa Descartesiin? Leibnizin ja Popen yhteinen nimittäjä on pahan ongelma, jonka he näkevät kuuluvan olennaisena osana maailmaan.

Pahuudesta mainitsee myös Glumdal viitatessaan suomalaisen kirjallisuuden nykytilaan: "Mikään ei innosta niin kuin pahan kuuma henkäys, ja todellisella uutisella on aina sarvet päässä"¹⁵⁸. Tästä huolimatta Glumdal uskoo kuitenkin ihmisessä

¹⁵³GT, 78-79.

¹⁵⁴Siukonen, 1995, 18.

¹⁵⁵Siukonen, 1995, 19.

¹⁵⁶GT, 77.

¹⁵⁷Schuck, 1961, 61-62.

¹⁵⁸GT, 18.

hyvään
olevaan pahaan ja on siten Leibnizin ja Popen kanssa eri mieltä.
Ensinnäkin Glumdal uskoo:

[...] että suotuisissa olosuhteissa on mahdollista valjastaa ihmisen luontainen oikeudentunto ja järki hänen tekojensa herraksi ja saattaa kaipaus iloon ja hyvyyteen vallitsevaksi voimaksi¹⁵⁹.

Avaruusmatkan tuloksena Glumdal luottaa:

[...] että inhimillinen tiedonhalu ja mieltymys hyvään voittaisi alhaisimmat himot ja saisi ihmiset käyttämään paremmin elintä jonka luonto on heidän kalloluidensa sisään istuttanut¹⁶⁰.

Mutta entä Locke, joka vastustaa Descartesia ja Leibnizia? Onko hänen terveen järkensä vaatimus kohdistettu juuri Leibnizille ja Popelle, joilta se pahuuden hyväksymisessä ja oikeuttamisessa tuntuu puuttuvan? Toisaalta Locke mainitsee myös suvaitsevaisuuden, jonka mukaan myös Popen ja Leibnizin ajatukset tulisi hyväksyä. Näiden ajattelijoiden valinta voi olla myös kuvaus 1700-luvun (Gulliverin ajan) moninaisuudesta: erilaiset ja vastakkaisetkin ajatukset saivat elää rinta rinnan, vaikka eivät täysin toteutuneetkaan. Locken monologi muistuttaa kovasti myös Andarin tiivistystä houyhnhnmien arvoista, joissa korostuvat järki, ystävyys, hyväntahtoisuus, kohteliaisuus, kohtuullisuus, utteruus ja toimeliaisuus. Myös Gulliverin omassa ajassa tällaiset ominaisuudet olivat hyveitä ja tavoittelemisen arvoisia, mutta Gulliver löysi ne toteutuneina vasta houyhnhnmien parista.

Gulliverin aikalaiset käyvät dialogia keskenään, mutta myös Ethelin ja Glumdalin edustamien vastakkaisten näkemysten kanssa. Ethel ja Glumdal vastustavat Descartesin, Popen ja Leibnizin näkemystä maailmasta ja ihmisestä.

Mielenkiintoisia ovat myös maininnat kellopeleistä. Descartes näki ihmisten ruumiit koneina. Descartesin oppilas Geulincx kuvaa Descartesin sielun ja ruumiin suhteen kahdeksi kelloksi, jotka käyvät täsmälleen samaan tahtiin¹⁶¹. Myös Leibniz käytti vertauksenaan yhtäaikaa lyöviä ja käyviä kelloja kuvatessaan monadien välisiä harmonisia suhteita¹⁶².

¹⁵⁹GT, 18.

¹⁶⁰GT, 19.

¹⁶¹Russell, 1948, 81-82.

¹⁶²Russell, 1948, 105.

Vastauksessaan Leibnizille Ethel tyrmää ajatuksen, että ihminen olisi kone, kello. Hänen mukaansa ihminen on paljon monimutkaisempi, kuin meri. Myös Gulliver yhdistää ihmisen ja meren perustellessaan miten ihminen (paitsi yahoo) on syntynyt vesiapinoista: "Niin ihmismielen kaltaisena lainehtii meri [...]"¹⁶³. Kuten jo Descartesin kohdalla mainitsin Glumdal kokeilee Andarin ruumiin ja mielen epätahtisuuteen vesihoitoa. Myös Gulliver kadottaa luottamuksensa kelloihin kieppuessaan avaruudessa:

Kellon viisariko siirtäisi ajan kulun? [...] Olihan aika kiinni joissakin suuremmissa rattaissa kuin ihmisjärjen rakentamassa mekaanisessa laitteessa¹⁶⁴.

3. VANHA TARINA UUSIKSI

3.1. Toimittaja

Toimittajan läsnäolo tekstissä on todiste siitä, että tarina on totta, eikä kirjailijan mielikuvituksen tuotetta. Totuutta vahvistaa mm. toimittajan epäpersoonallinen ja anonyymi läsnäolo¹⁶⁵. *Gulliverin tyttären* toimittajalla on pelkät nimikirjaimet E.S. ja hänen ammatikseen paljastuu kirjailija, joka joutuu siirtymään: "[...] kirjailijan roolista kääntäjän rooliin"¹⁶⁶.

Volter Kilven romaanin toimittaja esittäytyy vain ammatiltaan: "Olen toimeltani kirjastonhoitaja"¹⁶⁷, ja ammattinsa kautta hän myös törmää tekstinippuun:

Sattuipa täten kerta vuorolleen muuan tukeva
käärepinkkakin, vahvalla vanhanaikaisella purjenarulla
nyörätty ja pahasti pölyttynyt¹⁶⁸.

Gulliverin matkojen toimittaja eroaa näistä kahdesta toimittajasta, sillä hänellä on nimi ja sukulaisuussuhde Gulliveriin. Hän on Gulliverin serkku Richard Sympson, jolle

¹⁶³GT, 91.

¹⁶⁴GT, 120.

¹⁶⁵Nummi, 1986, 88.

¹⁶⁶GT, 10.

¹⁶⁷GMFM, 5.

¹⁶⁸GMFM, 5.

itse Gulliver on luovuttanut tekstit: "[...] valtuuttaen minut käyttämään niitä miten hyväksi näkisin"¹⁶⁹.

Toimittaja esittää myös tarpeelliset taustatiedot ja kommentoi tekstiä¹⁷⁰. *Gulliverin tyttären* esipuheessa toimittaja E.S. selvittää tilannetta ennen kirjeitä ja paljastaa kirjoitusten löytymispaikan. Teksti on aina myös satunnaisesti löydetty päiväkirja tai kirjenippu:

Näin osoitetaan että kertomus ei ole 'kirjallisuutta': kirjailijan mielikuvituksen tuote. Löytämisen satunnaisuus ja julkistamisen prosessin mutkikkuus takaavat tarinan aitouden¹⁷¹.

Toimittaja E.S. löytää pullopostin sattumalta istuessaan meren rannalla. Hän kieltää jyrkästi olleensa juopottelemassa rannassa, eikä siis laita tapahtumaa humalan piikkiin: "Myönnän että tarina kuulostaa uskomattomalta, mutta silti se on totta"¹⁷². Volter Kilven romaanin toimittaja löytää kirjoitukset työssään kirjastonhoitajana.

Myös eri tasojen lukumäärä lisää todenmukaisuutta: "Moninaisen alistusketjun pohjalla on realistinen konventio: mitä kehystetympi tarina, sen todempi"¹⁷³. Kaikissa Gulliver-romaaneissa on ainakin kaksi tasoa. Toimittaja kertoo ekstradiegeettisellä tasolla¹⁷⁴ ja varsinainen kertomus, joka *Gulliverin matkoissa* ja Volter Kilven romaanissa on Gulliverin matkakertomus ja *Gulliverin tyttäressä* henkilöiden kirjeet, tapahtuu diegeettisellä tasolla¹⁷⁵, joka muodostaa myös varsinaisen tarinan.

Koska *Gulliverin tyttären* toimittaja E.S. ei ole oikealta ammatiltaan kääntäjä, hän valittelee huonoa lopputulosta: "Valitettavasti vain olen kääntäjänä amatööri ja pelkään etten

¹⁶⁹GM, 9.

¹⁷⁰Nummi, 1986, 89.

¹⁷¹Nummi, 1986, 92.

¹⁷²GT, 9.

¹⁷³Nummi, 1986, 86.

¹⁷⁴Gerard Genetten mukaan kerronnan ylin taso, joka vastaa kerronnasta (Genette, 1980, 228).

¹⁷⁵Gerard Genetten mukaan kerronnan taso, jossa ovat kertomuksen tapahtumat (Genette, 1980, 228).

ole saanut tekstien kaikkia sävyjä esiin"¹⁷⁶. Näin hän irrottautuu täydestä vastuusta romaanin suhteen. Myös Volter Kilven romaanissa löytynyt tekstipinkka joudutaan kääntämään suomeksi. Toimittaja ei tosin mainitse onko hän itse kääntäjä: "Lukijapiirien vuoksi ei käsikirjoitusta kuitenkaan julkaista alkuperäisessä muodossaan, vaan suomenkielisenä käännöksenä"¹⁷⁷.

Richard Sympson ottaa täyden vastuun romaanin mahdollisista virheistä, toisin kuin edelliset toimittajat, jotka vetoavat huonoon kielitaitoonsa tai tulevaisuudessa julkaistaviin tieteellisiin tutkimuksiin: "[...] olen niistä yksin vastuussa"¹⁷⁸. Myös Gulliver sysää vastuun hänelle ja kritisoi myös kirjapainajaa, joka on sekoittanut kaikki päivämäärät, kuukaudet ja vuodet.

Sekä *Gulliverin* tyttären että Volter Kilven romaanin toimittajien mieleen tulee lapsuus, kun he löytävät tekstit. Toimittaja E.S. muistaa miten hän on lapsena:

[...] kyhännyt mielikuvituksellisen hätäsanoman haaksrikkoutumisesta tuntemattomaan paikkaan ja lähettänyt sen pullopostissa merelle¹⁷⁹.

Volter Kilven romaanin toimittaja taas muistaa miten:

"[...] jo lapsuudessa olin kotini vinnillä vanhoja laivajurnaaleja ja merenkulkukirjoja penkoessa halusta ahminut samaa tuttua, tupakanhajulla sekoitettua tuoksua sieraimiini¹⁸⁰.

Molemmilla toimittajilla ympyrä sulkeutuu, kun he löytävät aikuisina lapsuudestaan muistuttavan tuotoksen.

Kumpikaan toimittajista ei pohdi miksi käsikirjoituspinkka on joutunut juuri heidän haltuunsa. Toimittaja E.S. kirjoittaa: "[...] en ryhdy arvailemaan syitä jotka olivat johdattaneet pullon jalkojeni juureen"¹⁸¹. Ja Volter Kilven romaanin toimittaja toteaa:

Sitovasti en tietysti voi tätä merkillistä sattumaa selittää, ja puuttuvatkin minulta mahdollisuudet

¹⁷⁶GT, 10-11.

¹⁷⁷GMFM, 8.

¹⁷⁸GM, 10.

¹⁷⁹GT, 8.

¹⁸⁰GMFM, 5.

¹⁸¹GT, 8-9.

käsikirjoituksen vaiheiden ja todennäköisen historian esittämiseen¹⁸².

Toimittaja E.S. kieltäytyy kaikista hypoteeseista ja olettamuksista, mutta Volter Kilven romaanin toimittaja antaa "eräitä viitteitä".

Richard Sympson on tehnyt tekstiin korjauksia, joita hän perustelee esipuheessaan:

Tämä nidos olisi paisunut ainakin kaksinkertaisesti, ellen olisi rohjennut pyyhkiä pois eri matkojen kuvauksista lukemattomia kohtia [...] ¹⁸³.

Huolimatta Gulliverin mahdollisesta tyytymättömyydestä hän näkee oman oikolukunsa tarpeellisena: "[...] olin päättänyt tehdä kirjan lukevalle yleisölle niin helposti tajuttavaksi kuin suinkin mahdollista" ¹⁸⁴. Kuten hän ennustaa esipuheessaan Gulliver on närkästynyt serkkunsa korjauksista:

En kuitenkaan muista valtuuttaneeni Sinua suostumaan siihen, että jotakin jätettäisiin pois, vielä vähemmän siihen, että jotakin lisättäisiin ¹⁸⁵.

Gulliverin tyttären ja Volter Kilven romaanin toimittajat viittaavat tuleviin tutkimustuloksiin tekstien pohjalta, koska heidän julkisuuteen tuomansa teksti on vielä hyvin puutteellinen. Aivan kuten toimittaja E.S. vetoaa omaan puutteelliseen käännostaitoonsa ja näin ei ota harteilleen teoksen huonoa lopputulosta, myös tuleviin tieteellisiin tutkimuksiin viittaaminen on keino luistaa lopullisesta vastuusta. Tällainen strategia on yleistä toimitetussa fiktiossa:

Teoksen maailmassa tekijän korvaakin toimittaja, välittävä neutraali henkilö, joka 'vastaa' osien kokoamisesta ja järjestämisestä, mutta ei koskaan niiden kirjoittamisesta ¹⁸⁶.

Toimittaja E.S. löytää pullosta myös muita kuin englanniksi kirjoitettuja tekstejä joiden: "[...] osalta saamme odottaa kielimiesten selvitystä" ¹⁸⁷. Ja myöhemmin: "[...] olenkin

¹⁸²GMFM, 7.

¹⁸³GM, 10.

¹⁸⁴GM, 10.

¹⁸⁵GM, 11.

¹⁸⁶Nummi, 1986, 88.

¹⁸⁷GT, 10.

luovuttanut alkuperäisen tekstin pulloineen tiedemiesten haltuun"¹⁸⁸.

Volter Kilven romaanin toimittaja antaa vain olettamuksia tekstipinkan alkuperästä: "[...] joihin myöhempi tutkimus antakoon selvittävän vastauksen"¹⁸⁹. Molempien toimittajan työn lopullinen määränpää on tieteellinen tutkimus.

Gulliverin matkoissa Gulliver kuvaa julkaistua teosta keskeneräiseksi: "[...] sangen hataran ja epätäsmällisen kertomuksen matkoistani"¹⁹⁰, jota ei olisi kannattanut julkaista Gulliverin serkun "[...] ja muutamien muiden henkilöiden hartaiden kehotusten ja väärin perustelujen takia, aivan vastoin omaa vakaumustani"¹⁹¹. Hän aikoo tehdä korjauksia romaanin toiseen painokseen, mutta ei ole yhtä optimistinen kuin edelliset toimittajat:

Sittenkään en voi niistä vastata, vaan minun täytyy jättää asia arvostelukykyisen ja vilpittömän lukijan omaan vapaaseen valtaan¹⁹².

Vaikka toimittajat ovatkin vahvasti sitä mieltä, että tosi asiassa tekstit kuuluvat tieteellisen tutkimuksen piiriin ne kuitenkin julkaistaan nyt kaunokirjallisessa muodossa.

Toimittaja E.S. kirjoittaa:

Mutta koska nuo hauraat paperiarkit sisältävät niin paljon inhimillisesti koskettavaa ja ovat ilmeisesti viestiksi tarkoitetut, olen sopinut kustantajani kanssa niiden julkaisemisesta sellaisinaan tutkimustuloksia odotellessa¹⁹³.

Hän perustelee julkaisun oikeutuksen itse teksteillä: "[...] ilmeisesti viestiksi tarkoitetut", mutta myös vetoamalla kustantajaan, kirjallisuusmaailman auktoriteettiin, jolla on oikeus päättää mikä on julkaisemisen arvoista ja mikä ei.

Myös Volter Kilven romaanin toimittaja perustelee julkaisemista kustantajallaan:

¹⁸⁸GT, 11.

¹⁸⁹GMFM, 7-8.

¹⁹⁰GM, 11.

¹⁹¹GM, 12.

¹⁹²GM, 13.

¹⁹³GT, 11.

[...] olen tehnyt kustantajani kanssa sopimuksen käsikirjoituksen julkaisemisesta siinä täydellisyydessä, missä se on säilynyt¹⁹⁴.

Richard Sympson aikoo julkaista Gulliverin kirjoitukset:

"Eräiden arvossa pidettyjen henkilöiden kehotuksesta, joille olen tekijän luvalla nämä paperit näyttänyt"¹⁹⁵.

Gulliverin matkoissa ääneen pääsee siis itse Gulliver, joka antaa palautetta romaanin toimittajalle, Richard Sympsonille. Volter Kilven romaanin toimittaja saa tuomionsa vasta *Gulliverin tyttäressä*, jossa Glumdal arvostelee häntä. Näin Glumdalin rooli on hyvin samantapainen kuin Gulliverin *Gulliverin matkoissa*. Hän puolustaa isäänsä ja myös omaa menneisyyttään ja haluaa antaa siitä oikean kuvan, onhan hän asianosainen, Gulliverin tytär.

3.2. Aikalaiskritiikki

Kaikkien Gulliver-romaanien kirjailijat suhtautuvat kriittisesti omaan aikaansa ja sen ilmiöihin. Kun Jonathan Swift kuvaa Gulliverin matkoja hänen näkökulmansa on hänen oman aikansa Englantiin. Kirjailijalla suhteessaan sepittämäänsä fiktion:

[...] ei ole näkö- tai näyttökulmaa fiktiiviseen maailmaan vaan fiktiivisen maailman lävitse nähtyyn reaaliseseen maailmaan, aina siihen maailmaan jossa tekijä tai kertoja itse elää¹⁹⁶.

Kun Volter Kilpi laittaa romaanissaan Gulliverin kritisoimaan Fantomimian tiedettä, teknologiaa ja ihmisten kiireistä elämäntapaa, hänen kritiikkinsä kohteena on oikeastaan romaanin kirjoitusajankohdan eli 1920-luvun Suomi ja muu maailma.

Samalla tavalla selittyy *Gulliverin tyttären* aikalaiskritiikki, joka käsittelee suomalaista byrokratiaa, virkamiehiä, pakolaistilannetta, poliitikkoja, työttömiä, elämän arvoja ja tunne-elämää. Vaikka romaanissa liikutaankin monella eri aikatasolla: 1700-luvun Gulliverin menneisyydessä, tulevaisuuden Fantomimiassa sekä 1990-luvun nykyhetkessä, kyseessä on juuri kirjailija Eira Stenbergin kritiikki 1990-luvun Suomea ja muuta maailmaa kohtaan.

Mutta Eira Stenbergin aikalaiskritiikki on erilaista kuin Jonathan Swiftin ja Volter Kilven. Jälkimmäiset kritisoivat omaa

¹⁹⁴GMFM, 8.

¹⁹⁵GM, 9.

¹⁹⁶Kinnunen, 1989, 198.

aikaansa peiteltysti: Jonathan Swift kuvaa mielikuvituksellisia maita ja Volter Kilpi Fantomimiaa. Eira Stenbergin kritiikki kohdistuu sen sijaan suoraan ja peittelemättä kohteeseensa: Suomeen. Tämän mahdollistaa Gulliverin yhteys Suomeen: hänen avioliittonsa suomalaisen naisen kanssa.

Suurin osa *Gulliverin tyttären* aikalaiskritiikistä sijoittuu Glumdalin kirjeeseen. Hänhän kirjoittaa kirjeensä samassa ajassa kuin romaanin kääntäjäkin E.S. eli 1990-luvulla. Andar elää muistoissaan Fantomimiassa ja avaruudessa, mutta kohtaa myös ilmiöitä, jotka voi sijoittaa 1990-luvulle. Gulliver taas elää täysin Fantomimian ajassa ja 1700-luvulla omassa menneisyydessään.

Kääntäjä E.S. kritisoi tavallisten ihmisten ja hengenmiesten huonoa luottamusta aisteihinsa:

Hädän hetkellä jokainen anoo taivaalta mitä merkillisimpiä asioita, mutta jos sieltä tipahtaa pullo, anoja ei usko silmiään¹⁹⁷.

Sen sijaan kääntäjä itse uskoo omiin aisteihinsa. Hänhän istui meren rannalla odottamassa kertomisen arvoista tarinaa. Ja aivan kuten hän oli pyytänytkin meri myös luovutti tarinan hänelle, pullopostin muodossa.

Glumdal kirjoittaa useassa kohdassa, ettei voi tavata kääntäjää tai paljastaa auttajiensa henkilöllisyyttä:

Ymmärrätte varmaan että minun on mahdotonta esiintyä Fantomimian passilla kun tavallisten pakolaistenkin tulo rajojenne yli on vaikeaa¹⁹⁸.

Suomen viranomaiset ovat syynä myös siihen, ettei Glumdal halua kertoa miten hän pääsi Suomeen: "[...] siihen sotkuun minulla ei ole pienintäkään halua"¹⁹⁹. Näin kritisoidaan Suomen tiukkaa pakolaispolitiikkaa ja byrokratian kiemuroita.

Myös nykykirjallisuus saa osuutensa kritiikistä. Kääntäjän mukaan nykykirjailija joutuu tasapainoilemaan tilanteessa, jossa:

Osa lukijoista kaipaa totuuksia ja toinen niiden kyseenlaistamista. Toiset odottavat Suurta Kertomusta, toiset halveksivat tarinaa²⁰⁰.

¹⁹⁷GT, 9.

¹⁹⁸GT, 13.

¹⁹⁹GT, 38.

²⁰⁰GT, 7.

Glumdalin mukaan kirjallisuudessa: "Mikään ei innosta niin kuin pahan kuuma henkäys ja todellisilla uutisilla on aina sarvet päässä"²⁰¹.

Glumdal ei kuitenkaan usko, että paha olisi luonnollinen osa ihmisen luonnetta siitä huolimatta, että:

[...] maassa kuin maassa iltapäivälehdet elävät murhista, raiskauksista ja sodista ja että ihmiset nauttivat julmuudesta, niin hanakasti he ahmivat tällaisia uutisia²⁰².

Glumdal on optimistinen ja uskoo ihmisessä olevaan hyvään.

Glumdal paljastaa olevansa äitinsä puolelta suomalaista sukujuurta ja juuri äitinsä kokemuksista hän tuntee myös suomalaista perhe-elämää, josta hän ei paljon positiivista löydä: "[...] viina ja kirves näyttelivät suomalaisessa perhe-elämässä huomattavaa osaa"²⁰³.

Suomalaisen sulkeutuneisuuden ja kohmettuneen tunne-elämän syyksi Glumdal näkee kylmän ja pimeän talven, jonka seurauksena: "[...] tunne-elämäkin on jonkinlaisessa horroksessa"²⁰⁴. Glumdal mainitsee suomalaisten karhujen talviunitutkimuksen, vaikka: "Ongelmanne on pikemminkin, miten saada puolinaisessa talvihorroksessa elävä kansanne hereille"²⁰⁵. Ratkaisuksi hän ehdottaa läheisyyden synnyttämää lämpöä, vaikka onkin huomannut miten: "Teille läheisyys kuitenkin näyttää olevan hankalaa"²⁰⁶.

Suomalainen rakkauselämäkään ei saa korkeita pisteitä. Glumdalin äidin nuoruudessa perheen kunnia oli yhtä kuin tytärten neitsyys. Suomalaisten sukupuolielämää pidetään vapautuneena ja onnellisena, vaikka se muodostuu toisaalta uskollisuudesta ja toisaalta syrjähyppyistä:

Näin ristiriitainen käsitys onnesta on minulle käsittämätön ja kertoo tutkijoittenne lukkiutuneesta tunne-elämästä ja vajavaisesta loogisesta päättelykyvystä²⁰⁷.

Myös suomalainen mies on kyvytön kertomaan tunteistaan:

²⁰¹GT, 18.

²⁰²GT, 18.

²⁰³GT, 19.

²⁰⁴GT, 19-20.

²⁰⁵GT, 20.

²⁰⁶GT, 41.

²⁰⁷GT, 21.

[...] suomalainen mies oli [...] saita puhumaan lämpimistä tunteistaan, mikäli hänellä niitä oli, ja tästä seurasi paljon turhaa kärsimystä²⁰⁸.

Suomalaista miestä edustaa Glumdalin äidin isä, joka oli "[...] itsepäinen ja roteva maanviljelijä²⁰⁹". Kun satunnainen kesävieras saattaa Glumdalin äidin raskaaksi, hänen isänsä ajaa hänet pois kotoa. Glumdalin äiti muuttaa Fantomimiaan, jossa asuu myös hänen veljensä, joka oli: "[...] samaa maata kuin äitinsä ja olisi varmasti hylännyt sisarensa saatuaan tietää tämän häpeästä²¹⁰". Glumdalin äidin pelastaa veljen fantomimialainen vaimo. Äiti synnyttää kaksoispojat, joista toinen muistutti kesävierasta ja toinen isoisäänsä. Näin suomalaisen miehen tyypilliset piirteet siirtyvät myös toiseen sukupolveen.

Suomalaisten arvot, jotka perustuvat rahaan, kauhistuttavat Glumdalia: "Suhteenne olemassaolon kysymyksiin on kovin primitiivinen, mikä johtunee totisesta ja uneliaasta mielenlaadustanne"²¹¹.

Glumdal ehdottaa poliitikoille Gulliverin Laputassa näkemää läpsähdyttäjien ammattikuntaa, joka voisi herättää nukkuvat poliitikot ja: "Samalla vähentäisitte työttömien joukkoa"²¹². Glumdal ehdottaa myös kurkkaamaan johtohenkilöiden vaatteiden alle ja katsomaan onko siellä yahoo ihmisen vaatteissa. Samaa ehdottaa myös Andar.

Terran katkettua lopullisesti Glumdal jää laboratorioon, joka syöksyy meteorina Venäjälle. Glumdal pitääkin Venäjää Suomea parempana: "Sielläpäin tapahtuu kaiken aikaa niin kummallisia asioita, että ufoiksi uskottuihin ilmiöihin suhtaudutaan olankohautuksin"²¹³. Venäjä muistuttaa Glumdalin mukaan Fantomimiaa ajatuksillaan avaruuden asuttamisesta.

Myös Andarin Lokikirjassa mainitaan tapahtumista avaruudessa, jotka viittaavat Suomeen ja 1990-lukuun. Glumdalin ja Andarin

²⁰⁸GT, 23.

²⁰⁹GT, 20.

²¹⁰GT, 22.

²¹¹GT, 39-40.

²¹²GT, 40.

²¹³GT, 38.

veljet ovat horroksessa lennon ajan. Kesken kaiken veljesten karvankasvu kuitenkin lisääntyy ja horros muuttuu uneksi:

Ehkä hän [veli] parhaillaan huristi polkupyörällä pitkin suomalaista maantietä niin lähellä tien reunaa että oli putoamaisillaan ojaan, näki oikealla puolella pellon ja sen reunassa harmaan ladon, jossa hänet oli pantu alkuun. Sisimmässään hän kantoi äitinsä tarinoita pohjoisesta isänmaastaan ja oli kaikkine juurineen suomalainen²¹⁴.

Avaruudessa sinkoaa vastaan lumisateesta kiekko, joka muistuttaa jäätynyttä lammen pohjaa. Toinen heränneistä veljistä avaa Terran tähystystornin kuvun, jolloin:

[...] kirpeä pakkaselta ja havumetsältä tuoksuva ilma ympäröi meidät. Meidän täytyi siis olla troposfäärissä ja yllättävän lähellä Maata. Lumihiutaleiden pyörre hulmahti tornihuoneeseen ja arvelen, että olimme jossakin pohjoisen pallonpuoliskon yläpuolella²¹⁵.

Pakkaselta ja havumetsältä tuoksuva ilma ja lumisade viittaavat siihen, että he ovat ehkä Suomen yläpuolella.

Kiekolla on virkamiesmäisesti pukeutuneita luistelijoita, joiden kuvauksesta uhkuu sama ironinen virkamieskriitikki kuin Glumdalin osuudessakin:

Esitys oli merkillinen, sillä ulkonäkönsä puolesta herrat olisivat voineet yhtä hyvin olla poliitikkoja, liikemiehiä tai pankkiireja - kyseiset ammattikunnathan muistuttavat ulkonäkönsä puolesta toisiaan²¹⁶.

Luistelijoiden temput kuvaavat ironisesti Suomen politiikkaa, jossa luistelijä vaihtaa suuntaa kolikkoa heittämällä: "[...] oliko kyseessä kruuna vai klaava, ja valitsi pyörimissuuntansa tuloksen perusteella"²¹⁷. Ja näin politikointi voisi tapahtua opposition ja hallituksen kesken, kun Suomen kansalaisten asioita hoidetaan: "Luistelijat järjestäytyivät heti kahdeksi rintamaksi, ja kumpikin alkoi kiljua yrittäen vaientaa vastapuolen"²¹⁸.

Luistelijoiden lisäksi kiekolla on myös "[...] kiihtynyt naishenkilö, joka oli kohottanut heinäharavan päänsä

²¹⁴GT, 59.

²¹⁵GT, 61.

²¹⁶GT, 62.

²¹⁷GT, 62.

²¹⁸GT, 63.

yläpuolelle"²¹⁹. Nainen on EU:n vastustaja päätellen hänen sanoistaan:

'Miksi siis haluan lähestyä teitä hyvät herrat? Siksi että kysymys on maastamme ja sen tulevaisuudesta. Älkää antako viedä maataloutta pois tästä maasta ja heinälatoja, joissa nuoriso voi ottaa ensi askelensa lemmen tiellä. Sanokaa EI...'²²⁰.

Edellä esittämäni arvio Terran sijainnista pohjoisen pallonpuoliskon eli Suomen yläpuolella havumetsäilman ja lumisateen perusteella saa vahvistua siitä, että EU-nainen puhuu suomea, josta mainitsee Andar: "Mainittakoon että nainen oli puhunut veljieni äidinkieltä"²²¹. Samalla vahvistuu se, että kritiikki kohdistuu juuri Suomeen.

On siis tapahtunut jonkinlainen katastrofi, ehkä maailmanloppu. Andar huomaa jääkiekolla olevan meteorologin kartasta, että kyseessä on jonkinlainen jääkausi. Andar ei ole varma: "[...] kuinka laaja ja syvä oli jääkausi, josta olin nähnyt vilahduksen, ehkä se kattoi koko tunnetun maailman tai enemmänkin"²²².

Ainakin osa maapalloa on vielä toiminnassa, jos on uskominen siihen, mitä Andar kuulee radiosta:

[...] kuulin kuorsauksen seasta kaukaisia uutisia, ja kielten sekamelska kertoi armeijayksiköiden yhteenotoista, pörssinoteerauksista, uusista urheilunnätyksistä ja muista saavutuksista joiden jälkeen soitettiin kansallishymnejä²²³.

Tämä ei tosin kerro miten laaja alue maapallosta on säästynyt tuholta.

Suomessa on ainakin jääkausi, kuten meteorologi näyttää sääkartalta. Ajankohtana on EU-vaalien aika, jonka todisteena on EU-vastainen nainen jääkiekolla. Suomi on sinkoutunut avaruuteen ja leijuu siellä pieninä jääkenttinä, joista poliitikkoluistelijoiden kenttä on vain yksi muiden joukossa: "[...] samanlaisia jäätiköitä riitti loputtomiin. Siellä missä veljieni juuret olivat, järviä väitettiin olevan kymmeniä

²¹⁹GT, 63.

²²⁰GT, 63.

²²¹GT, 64.

²²²GT, 85.

²²³GT, 85.

tuhansia"²²⁴. Suomi on siis sinkoutunut avaruuteen kymmeneksi tuhanneksi jääkiekoksi. Myös Gulliver kohtaa miehistönsä eräällä näistä jäätiköistä.

Ehkä Suomelle kävi kuten Fantomimialle, joka koki ennen avaruuteen sinkoutumistaan maanjäristyksiä ja muita tuhoja ja jonka kohtalon sinetöivät muurahaiset. Luuleehan Andarkin näkevänsä ensiksi jääkiekolla muurahaiskeon virkamiesluistelijoiden sijasta. Glumdal toteaa muurahaisista, että: "Tolkuton aherrus koituu yleensä vahingoksi"²²⁵. Ehkä Suomessakin oli aherrettu liikaa ja tuloksena oli jääkausi ja avaruuteen sinkoutuminen.

Jääkauden syntymisen varmemmaksi syyksi paljastuu kuitenkin suomalaisten kohmettunut tunne-elämä, johon Glumdal viittaa monessa kohdassa. Yhdistyneenä kylmään talveen kylmä tunne-elämä voi synnyttää vaikka jääkauden, sillä Glumdalhan toteaa että: "Temperamentti ja lämpötila, temperatuuri, ovat läheisesti sidoksissa toisiinsa, vaikkei sitä aina ymmärretä"²²⁶. Jos Glumdalin mukaan kylmä talvi saa aikaan suomalaisten jähmettyneen tunne-elämän, niin samalla tavoin myös kylmä tunne-elämä voi synnyttää jääkauden. Suomalaisten kylmä tunne-elämä on jäädyttänyt Suomen tuhannet järvet, sillä: "Jäätynyt vesihän laajenee"²²⁷, kuten Andar selittää Terran katkeamista. Näin Suomi sinkoutui avaruuteen.

3.3. Uusi tieto

Gulliverin tytär esittää uutta tietoa Gulliverista ja muuttaa entistä traditiota. Romaanin voisikin nähdä olevan jonkinlainen vasta-kaanon, jos Volter Kilven ja Jonathan Swiftin romaanien katsotaan edustavan valtakaanonia. Naiskirjailijat muuttavat jo valmiita myyttejä, kertomuksia ja kirjoittavat niitä uusiksi. He voivat joko keskittyä siihen kertomuksen osaan, josta edeltäjät ovat vaienneet tai muuttaa vanhan tarinan järjestystä²²⁸.

²²⁴GT, 85.

²²⁵GT, 34.

²²⁶GT, 20.

²²⁷GT, 69.

²²⁸DuPlessis, 1985, 108.

Huomio kohdistuu ensiksi romaanin nimeen *Gulliverin tytär*. Nimi poikkeaa sekä Jonathan Swiftin että Volter Kilven romaanien nimistä, joissa painottuu Gulliverin matka. Edeltäjien romaanit ovat matkakertomuksia, jolloin Volter Kilpikin jatkaa Jonathan Swiftin jalanjäljissä. *Gulliverin matkat* on hedelmällinen jatko-osan kirjoittamiselle, koska Gulliverin seikkailut eivät oikeastaan pääty ollenkaan, vaan voivat jatkua loputtomiin. Volter Kilpi kirjoittaa jatko-osan, mutta Eira Stenberg kirjoittaa itsenäisemmän version, jossa Gulliverin kuva muuttuu.

Romaanin nimi kertoo sen painopisteestä, siitä mistä siinä on kyse. Gulliver ei ole enää huomion keskipisteessä, kuten edeltäjillä, vaan nyt keskitytäänkin Gulliverin sijasta hänen tyttärensä, Glumdaliin. Tosin romaanin nimi on ristiriidassa romaanin sisältöön. Nimihän viittaa vain yhteen tyttäreeseen, vaikka romaanissa ovat esillä kaikki Gulliverin kolme tytärtä.

Gulliverin tytär tuo esiin uuden näkökulman Gulliveriin, naisen näkökulman, jota edeltäjissä ei esiinny. Tämä voidaan nähdä myös poleemisena kannanottona, jos sitä katsotaan vasten Gulliverin naisinhoa, jota esiintyy *Gulliverin matkoissa*.

Volter Kilven romaanissa on Gulliverin kaksi seikkailua (Napavirta ja saapuminen Fantomimiaan) ja Jonathan Swiftillä on Gulliverin neljä seikkailua. Eira Stenberg valottaa Volter Kilven kesken jäänyttä romaania eli jatkaa siitä mihin hän jäi, jolloin Gulliverin seikkailuja on kaksi: aika Fantomimiassa ja matka avaruudessa.

Volter Kilven ja Jonathan Swiftin romaaneissa näkökulmat rajoittuvat kahteen: toimittajaan ja Gulliveriin. *Gulliverin tyttäressä* näiden on lisäksi kaksi muuta: Gulliverin kaksi tytärtä, Glumdal ja Andar. *Gulliverin matkojen* toimittaja on yhteydessä Gulliveriin, mutta näin ei ole Volter Kilven romaanissa, vaan kaksi tarinaa toimivat siinä irrallaan, ilman suoraa vuorovaikutusta. *Gulliverin tyttären* toimittaja ei ole yhteydessä Gulliveriin, vaan hänen tyttärensä, Glumdaliin.

Romaanien tekstimuodotkin vaihtelevat. *Gulliverin matkoissa* on Gulliverin serkun esipuhe, Gulliverin kirje serkulleen sekä Gulliverin varsinainen matkakertomus. Volter Kilven romaanissa on toimittajan esipuhe (ei nimetty) ja Gulliverin päiväkirjat matkaltaan. *Gulliverin tyttäressä* on kääntäjän esipuhe ("MERI, AURINGONLASKU JA PULLO eli kääntäjän esipuhe"), Glumdalin kirje kääntäjälle, Andarin Lokikirja ja Gulliverin kirjeet Glumdalille.

Gulliverin tyttäressä kaikki tekstit on kirjoitettu jollekin, mutta vastauksia ei ole olemassa. Kääntäjä esipuheessaan viittaa lukijaan pyytäessään: "[...] ettei lukija pane kertomaani kirjallisen mielikuvituksen tiliin"²²⁹. Glumdal osoittaa kirjeensä kääntäjälle: "Valitettavasti en voi tavata Teitä ettekä Te minua [...]"²³⁰. Andar Lokikirjassaan puhuttelee lukijaa, mm. kertomuksen mielikuvituksellisuudesta näin: "Älköön siis lukija [...] syyttäkö minua"²³¹. *Gulliverin* kirjeet on tarkoitettu Glumdalille: "Haluan sinun olevan tämän matkakertomukseni ensimmäinen lukija"²³². Ne noudattavat kirjemuotoa, jossa on alussa puhuttelu "Rakas tyttäreni Glumdalclitch" ja lopussa allekirjoitus: "Rakkain terveisin isäsi Lemuel Gulliver".

Gulliver tunnetaan, *Gulliverin matkojen* perusteella, naisvihaajana. Sen sijaan Volter Kilven romaanissa ei ole yhtään naissukupuolta halventavaa sanaa, tosin ei positiivistakaan, sillä se vaikenee naisesta täysin. *Gulliverin matkoissa* Gulliver kuvaa Brobdingnagissa imettäjän jättimäistä rintaa:

Täytyy tunnustaa, ettei mikään muu esine ole milloinkaan herättänyt minussa sellaista inhoa kuin näkyviin tuleva suunnaton rinta. En tiedä mihin sitä vertaisin antaakseni tiedonhaluiselle lukijalle jotain käsitystä sen koosta, muodosta ja väristä [...] ettei mikään voinut näyttää mieltäkääntelevämmältä²³³.

Kyseessä on tapaus, jossa jättimäisissä muodoissa pienetkin ihovirheet ja normaalikokoisen sileä ihokin näyttävät vastenmielisiltä. Mutta Gulliver ei kuvaa miesten ihoa, vaan valitsee kohteeksi juuri naisen rinnan. Samoin alastomat hovinaiset herättävät Gulliverissa "kauhua ja inhoa".

Gulliverin matkoissa Gulliver kuvaa Laputan naisia, jotka kaipaavat pois lentävältä saarelta ja toteaa: "[...] etteivät naissuvun oikut rajoitu mihinkään ilmanalaa tai kansakuntaan, vaan ovat paljon yhtäläisemmät kuin voimme kuvitellakaan"²³⁴.

²²⁹GT, 9.

²³⁰GT, 13.

²³¹GT, 49.

²³²GT, 101.

²³³GM, 104-105.

²³⁴GM, 193.

Kuvatessaan Houyhnhnmien saarten yahoo-naaraiden käytöstä Gulliver toteaa:

Minussa herätti kuitenkin ihmetystä ja syvää murhetta se ajatus, että keimailun, moitiskelun ja panettelun idut elivät naissuvussa vaiston muodossa²³⁵.

Gulliverin tyttäressä Gulliver muistelee, miten Kolumbus on kuvannut paratiisin naisen nännin muotoiseksi. Ajatus on Gulliverista käsittämätön ja nähdessään ensimmäisellä pakomatallaan tällaisen saaren häntä puistattaa. Jättiläisten maassa Gulliver joutuu istumaan erään hovinaisen nännillä, joka oli hänestä hyvin vastenmielistä. Asian mainitsee myös Glumdal ihmetellessään miten kaiken jälkeen Gulliver suostui menemään uudelleen naimisiin Fantomimiassa.

Viimeiseltä matkaltaan Houyhnhnmien saarelta palattuaan Gulliver näkee kaikki ihmiset, myös perheensä, yahooiden kaltaisina villiapinoina, eikä kestä heidän läsnäoloaan, hajuaan tai kosketustaan. Gulliver pitää hevosiä älykkäämpinä kuin perhettään:

[...] tunsin ainoastaan vihaa, inhoa ja ylenkatsetta, ja sitä enemmän, kun ajattelin, kuinka läheisesti olin heihin liitetty...Ja kun vielä ajattelin, että olin erääseen yahoo-heimon jäsenen yhtymällä tullut useiden uusien isäksi, minut valtasi mitä ankarin häpeän, hämmennyksen ja kauhun tunne²³⁶.

Samoin Gulliver syyttää perhettään siitä, että hänen yahoo-luonteensa on herännyt taas eloon: "[...] kun olen seurustellut muutamien kaltaisten ja varsinkin, välttämättömyyden pakosta, oman perhekuntani jäsenten kanssa"²³⁷.

Palattuaan kotiin Gulliver pyörtyy vaimonsa halauksesta. Hän oli tottunut hevosten saarella: "[...] vuosikausia pysyttelemään loitolla näistä inhottavista eläimistä"²³⁸, joita nyt hänen kotinsa on täynnä vaimon ja lasten muodossa. Kotona Gulliver ei päästä perheenjäseniään lähelleen, eikä salli heidän aterioivan kanssaan, koska: "[...] jo heidän pelkkä uhonsa oli sietämätön"²³⁹. Hän kieltää perhettään koskemasta ruokaansa tai häneen. Viiden vuoden kuluttua kotiinpaluustaan Gulliver sallii

²³⁵GM, 306.

²³⁶GM, 337.

²³⁷GM, 15.

²³⁸GM, 337.

²³⁹GM, 337.

vaimonsa aterioivan kanssa pitkän pöydän toisessa päässä ja vastaa tämän kysymyksiin lyhyesti. Gulliveria kuitenkin kiusaa yhä perheensä, yahooiden, haju, jota lieventämään hän sulloo nenänsä täyteen: "[...] ruutia, lavendelia tai tupakanlehtiä"²⁴⁰.

Gulliver näkee perheensä, vaimonsa ja lapsensa, yahooina, villiapinoina, vastenmielisinä paheiden ruumiillistumina. Itseään hän pitää hevosten saarella vietetyn ajan vaikutuksesta perheenjäsentensä yläpuolella, lähempänä hevosiä. *Gulliverin tyttäressä* Gulliver kirjoittaa tyttarelleen, miten hänen ensimmäinen vaimonsa ei kestänyt sitä, että hän piti hevosiä parempina kuin perhettään, jolloin hän: "[...] riutui surusta ja menetti elämänhalunsa"²⁴¹. Gulliverin poika, Johnny, ensimmäisestä avioliitosta, syyttääkin isäänsä äitinsä kuolemasta.

Gulliverin matkojen jälkeen on vaikea tunnistaa, että *Gulliverin tyttäressä* on äänessä sama Gulliver. Hän potee huonoa omaatuntoa sekä ensimmäisen vaimonsa Maryn, että toisen vaimonsa, Glumdalin äidin, suhteen. Gulliver mainitsee lähettävänsä kirjeen myös Glumdalin äidille, jossa:

[...] pyydän anteeksi lähtöäni, vaikka olen varma että hän kaipasi enemmän pohjoista kotimaataan kuin minua joka en osannut tehdä häntä sen onnellisemmaksi kuin ensimmäistä vaimoparkaanikaan vanhassa Englannissa²⁴².

Gulliver tunnustaa, ettei tiedä mitään rakkaudesta: "[...] kaikista saarista joille olen eksynyt on ihmissydän jäänyt minulle tuntemattommaksi"²⁴³.

Myös Gulliverin toinen avioliitto Fantomimiassa Glumdalin äidin kanssa vaikuttaa omituiselta, kun sitä vertaa *Gulliverin matkojen* Gulliveriin. Glumdalia myös hämmästyttää uusi avioliitto, jonka syyksi hän ehdottaa Gulliverin huonontuneen näön, jolloin: "Pidellessään äitiäni hän näki ehkä pelkän sumupilven"²⁴⁴, jolloin tämän ruumiillisuus laimeni. Glumdalin äidin huolenpito saattoi murtaa myös Gulliverin vastustuksen, jolloin: "[...] näiden kahden välille syntyi myös jonkinlainen

²⁴⁰GM, 345.

²⁴¹GT, 104.

²⁴²GT, 90-91.

²⁴³GT, 106.

²⁴⁴GT, 24.

muukalaisten tuntema kohtalonyhteyden kokemus"²⁴⁵. Samaan johtopäätökseen tulee myös Gulliver:

[...] rakastumisemme oli yritys voittaa yksinäisyys, ja mitäpä muuta rakkaus voisikaan olla kuin sitä että erilliset olennot pyrkivät yhdeksi ja luonto päättääkin, että syntyy kolmas yhtä yksinäinen²⁴⁶.

Gulliver on muuttunut naisvihaajasta sen verran, että on mennyt naimisiin Fantomimiassa, ja vaikka avioliitto ei ollut onnellinen mainitsee Gulliver sen kohdalla rakkauden. Gulliver ei pidä ensimmäistä, eikä toistakaan vaimoan yahooina. Myöskään tytärtään Glumdalia hän ei kuvaa yahoona, päinvastoin. Gulliverille hänen oma lähipiirinsä, perheensä (vaimot, lapset) ei olekaan enää yahoota. Gulliver kirjoittaa, miten yahooot ovat ehkä historian alkuhämärissä pudonneet puusta:

[...] kuin mätä hedelmä, sillä onhan mahdollista että eri ihmisillä on erilaiset sukujuuret. Gulliverit joka tapauksessa polveutuvat vesiapinoista²⁴⁷.

Isän ja tyttären suhde kuvataan *Gulliverin tyttäressä* erittäin lämpimäksi ja helläksi. Gulliverin tunteet ovat jakautuneet kahtia, sillä toisaalta hän haluaa palata omaan aikaansa ja toisaalta: "[...] olen lujasti kiintynyt sinuun, tyttäreni"²⁴⁸. Gulliver lupaa, että jos hän ei saa enää palattuaan omaan aikaansa yhteyttä Glumdaliin: "[...] isäsi hellät ajatuksesi ovat kanssasi"²⁴⁹. Kirjeiden aloitukset ("Rakas tyttäreni Glumdalclitch") ja lopetukset ("Rakkain terveisin") kertovat Gulliverin kiintymyksestä tyttärensä.

Gulliver lähti aikamatkalleen kertomatta siitä tyttarelleen, ja potee siitä huonoa omaatuntoa. Hän halusi kuitenkin vain suojella tytärtään, joka oli piiloutunut ensimmäisellä pakoyrityksellä Gulliverin laivaan ja löytyi vasta viime hetkellä. Gulliver ei halua, että Glumdal kokisi 1700-luvulle joutuessaan samaa muukalaisuutta kuin Gulliver Fantomimiassa. Gulliver tunnustaa petoksensa, eikä voi kuin pyytää: "Pikku Glumdal, koeta antaa anteeksi isällesi ja ymmärtää, vaikka

²⁴⁵GT, 24-25.

²⁴⁶GT, 106.

²⁴⁷GT, 92.

²⁴⁸GT, 101.

²⁴⁹GT, 102.

tiedän että tämä kaikki tulee olemaan sinulle tuskallista"²⁵⁰. Gulliver tietää, että Glumdal oli jossakin määrin tietoinen pakosuunnitelmasta ja tunteeikin Glumdalin suhteen "suurempaa murhetta" kuin toisen vaimonsa suhteen. Gulliver lohduttaa itseään sillä, että Andar ja hänen matkakertomuksensa ovat Glumdalin seurana Fantomimiassa.

Gulliver paljastaa kirjeittensä tarkoituksen: "Yritän nyt paikata puhumatta jääneitä asioita ja poissaoloani"²⁵¹, ja edelleen: "Yritän lähettää sinulle tältä matkaltani niin paljon tietoa kuin on mahdollista"²⁵². Gulliverille tyttärelle "[...] kirjoittaminen tuntuu nyt tärkeämmältä kuin lokikirjan pitäminen. Haluan sinun olevan tämän matkakertomukseni ensimmäinen lukija"²⁵³. Ja vaikka mahdollisuus, että kirjeet saavuttaisivat koskaan tytärtä, pienenee kaiken aikaa Gulliver jatkaa silti kirjoittamista.

Suhde on molemminpuolinen, sillä myös Glumdal ilmaisee hellät tunteensa isäänsä kohtaan. Hän tunnustaa monessa kohdassa, miten hänen nuoruutensa suurin trauma ja onnettomuus oli hänen isänsä lopullinen lähtö. Gulliverin muukalaisuus Fantomimiassa ja kaipuu takaisin omaan aikaansa oli Glumdalille: "[...] suuri suru, sillä olin häneen hyvin kiintynyt"²⁵⁴. Glumdal tunnustaa myös, ettei isänsä tavoin viihdy omassa ajassaan Fantomimiassa: "[...] olen omaksunut isäni houyhnhnmeiltä oppimat arvot"²⁵⁵. Vielä Fantomimiassa Glumdal oli suuntautunut tulevaisuuteen, mutta menetettyään kotimaansa hän huomaa etsivänsä: "[...] isäni tavoin menneisyyden jalanjälkiä"²⁵⁶.

Glumdal ei ole kuitenkaan ainoa *Gulliverin tyttäressä* esiintyvä Gulliverin tytär. Gulliver vertaa toisiinsa Glumdalia ja Bettyä, ensimmäisestä avioliitostaan ja toteaa, että Glumdal: "[...] joka olet kokonaan toisen aikakauden lapsi olet sittenkin

²⁵⁰GT, 90.

²⁵¹GT, 91.

²⁵²GT, 93.

²⁵³GT, 101.

²⁵⁴GT, 17.

²⁵⁵GT, 17.

²⁵⁶GT, 25.

lähempänä sydäntäni"²⁵⁷. Näin Gulliver asettaa Glumdalin ensimmäistä tyttärtään korkeammalle. *Gulliverin matkoissa* Gulliveria kiinnosti vain seikkailut, ja perheellä oli hyvin pieni osuus hänen elämässään. Mutta *Gulliverin tyttäressä* Gulliver on muuttunut ja kasvanut olemaan myös isä, jolloin hänen rakkautensa Glumdaliin on jo mahdollinen.

Sen sijaan Gulliverin ja hänen kasvattityttärensä Andarin välit eivät ole yhtä rakastavat kuin Gulliverin ja Glumdalin. Andar tosin arvostaa Gulliveria ja on omaksunut häneltä elämänarvoja. Gulliver on hänen esikuvansa kirjoittamisen totuudessa ja tarkkuudessa: "Kasvatti-isäni tavoin pysyttelen vain tosiasioissa"²⁵⁸. Hän myös nimeää kirjansa Lokikirjaksi: "[...] kasvatti-isäni muistoksi"²⁵⁹. Kuten Gulliver myöskään Andar ei tiedä minne on menossa, mutta uskoo kuitenkin, että joku voi joskus saada hänen kirjoituksensa käsiinsä: "Mihin sitten päädynkään jää jäljelle kertomus matkastaan"²⁶⁰. Samoin kirjoittaa Gulliver: "Kukapa tietää, minne lopulta joudun, ehkäpä voin joskus lähettää sinulle nämä kirjeet"²⁶¹. Kirjoittaminen on molemmille tärkeää. Andar toteaa, että: "[...] raportointi on tehtäväni"²⁶² ja Gulliverille: "Kirjoittaminen on toinen luontoni, enkä osaa siitä luopua"²⁶³. Molemmat myös tuntevat itsensä muukalaisiksi Fantomimiassa ja ovat omaksuneet houyhnhnmien arvot.

Samankaltaisuuksistaan huolimatta heidän suhteensa jää hyvin ohueksi. Andar kadehtii Gulliverin ja Glumdalin välistä rakkautta, joka häneltä ja Gulliverilta puuttuu. Andar näkee avaruudessa Gulliverin ja Glumdalin kohtaamisen ja näky liikuttaa häntä kovasti: "Näky oli niin koskettava, että se melkein salpasi hengitykseni"²⁶⁴. Andar ottaa vastaan Gulliverin kirjeet Glumdalille ja häntä surettaa niitä lukiessaan: "[...]

²⁵⁷GT, 101.

²⁵⁸GT, 49.

²⁵⁹GT, 51.

²⁶⁰GT, 51.

²⁶¹GT, 116.

²⁶²GT, 51.

²⁶³GT, 121.

²⁶⁴GT, 81.

ettei kasvatti-isäni ollut kirjoittanut myös minulle. Hiukan minua lohduttaa kuitenkin se, että hän kirjeissään muistaa minuakin"²⁶⁵.

Koska Gulliver ja Andar ovat molemmat muukalaisia Fantomimiassa heidän on mahdoton luoda välilleen onnistunutta suhdetta. Sama tilanne on Glumdalin äidin ja Gulliverin välillä ja tulos on yhtä huono: "Kuinka voisikaan matkustushimon riivaama mies rakentaa onnellista kotia?"²⁶⁶. Näin Gulliverin päätelmä toisesta avioliitosta pätee myös hänen ja Andarin suhteeseen: "Me olimme molemmat Fantomimiassa muukalaisia ja muukalaisiksi me jäimme myös toisillemme"²⁶⁷. Gulliverin rakkaus kohdistuu vain yhteen tyttäreeseen, Glumdaliin.

Gulliver, joka vielä Jonathan Swiftin ja Volter Kilven romaaneissa on innokas uusille seikkailuille ja kokemuksille, on *Gulliverin tyttäressä* vanha ja väsynyt mies: "Tunnen olevani jo vanha mies ja koettelemusten väsyttämä, jota meri on heitellyt kuin kohtalo"²⁶⁸. Gulliver ei halua enää uusiin seikkailuihin, vaan palata takaisin omaan aikaansa 1700-luvulle: "Minä, vanha mies, olen alkanut ikävöidä kotia ja joutunut kysymään, millaisista aineksista ihmisen koti oikeastaan on tehty"²⁶⁹. Samoin hän perustelee alakuloista mieltään: "Ehkä vanhuus on juuri tätä, että ihminen joutuu matkustamaan ajassa ja jättämään hyvästejä"²⁷⁰.

Jonathan Swiftin luoma kuva Gulliverista rehellisenä ja totuutta rakastavana ihmisenä kyseenalaistuu. Gulliver on käyttäytynyt epärehellisesti Glumdalia kohtaan, koska ei ole kertonut yrityksestä palata menneisyyteen Fantomimiasta, vaan on lähtenyt kertomatta ja hyvästelemättä: "[...] olen pettänyt luottamuksesi"²⁷¹.

Myös Gulliverin epärehellisyys Volter Kilven romaanissa paljastuu, jossa hän mainitsee useassa kohdassa olevansa "[...]

²⁶⁵GT, 82.

²⁶⁶GT, 24.

²⁶⁷GT, 106.

²⁶⁸GT, 99.

²⁶⁹GT, 99.

²⁷⁰GT, 114.

²⁷¹GT, 89.

naimaton ja perheen rasittamaton mies"²⁷². *Gulliverin tyttäressä* Gulliver tunnustaa sen olleen valheen, sillä hänellä on yhä elossa poikansa Johnny ensimmäisestä avioliitosta, vaikka välit eivät olekaan hyvät: "Lähtiessäni aikoinani ajattelin ylpeästi olevani perheetön mies, jota mikään ei sido. Se oli vain puoli totuutta"²⁷³.

Myös Gulliverin käsitys totuudesta on muuttunut:

Olen nimittäin aina luottanut siihen että totuus vaikuttaa parantavasti, joskin tämä uskonni on alkanut horjua. En tarkoita että valheesta olisi hyötyä, mutta pelkään pahoin että ihmisluonnossa on parantumattomia vikoja, joita millään tunnetuilla keinoilla ei osata korjata²⁷⁴.

Vanhuutensa kynnyksellä Gulliver tarkastelee elettyä elämäänsä. On tilinpäätöksen ja anteeksiannon aika. Hän haluaisi vielä tavata poikansa Johnnyn ja serkkunsa Richard Sympsonin ja hänellä on myös huono omatunto kahden vaimonsa suhteen. Hän haluaa korjata menneisyydessä tekemiään virheitä, sopia epäselvyydet ja vetäytyä puhtaalla omatunnolla vanhuuteen. Avaruudessa Gulliver miettii katsoessaan auringon hehkua yläpuolellaan:

Olinko syöksymässä suoraan aurinkoon vai helvetin pätsiinkö oli matka? Syntini ja laiminlyöntini nousivat mieleeni ja käsitin, ettei osani olisi helppo²⁷⁵.

Gulliver kokoaa seikkailujensa summaa. Vaikka hän on nähnyt ja kokenut paljon hän ei ole tullut sen viisaammaksi: "Lukemattomat matkani ovat opettaneet minulle kaiken suhteellisuuden, mutta pelkään ettei se ole tehnyt minua viisaammaksi"²⁷⁶. Kuten edellä jo käsittelin myöskään rakkaudesta hän ei ole oppinut mitään. Mutta aivan hukkaan Gulliverin matkat eivät ole sentään menneet: "Kaikista matkoistani olen oppinut ainakin yhden asian, nimittäin että todellisuus ylittää kaikki kuvitelmat"²⁷⁷.

Kuitenkin Gulliver yhä uskoo, että ihminen on pohjimmiltaan pelkkä yahoo, eikä usko, kuten tyttärensä Glumdal, ihmisen

²⁷²GMFM, 11.

²⁷³GT, 103.

²⁷⁴GT, 104-105.

²⁷⁵GT, 119.

²⁷⁶GT, 99.

²⁷⁷GT, 116.

kehittymismahdollisuuteen: "[...] pelkäänpä että yahoo-luonto on paikasta ja olosuhteista riippumaton [...]"²⁷⁸.

Hän on yhä myös sama kriittinen aikalaisvihaaja kuin *Gulliverin matkoissa*. Hän kutsuu aikansa ajattelijoita nimillä: "[...] uunissa mietiskelyä harrastanut ranskalaistyperys"²⁷⁹ ja "[...] nuoruusaikani ranskalainen muotiviisastelija"²⁸⁰ ja suhtautuu heihin kriittisesti ja halveksivasti.

Myös perämies Higginsin kuva muuttuu *Gulliverin tyttäressä*: "[...] hänessä on alkanut ilmetä taipumusta taikauskoon, mikä on uutta"²⁸¹. Higgins tulkitsee, että ilmassa lentävät perhoset ovat: "[...] lasten sieluja"²⁸². Hän myös menettää hermonsä, kun merellä puhkeaa myrsky ja syyttää kaikkea aikakonetta:

Higginskin joka Swallow Birdissä oli käyttäytynyt miehuullisesti jopa silloin kun kaikki hänen toverinsa olivat napanielussa syöksyneet partaan yli [...]"²⁸³.

Volter Kilven romaanissa *Gulliver* kuvaa Higginsia mieheksi:

[...] joka napakuilun pyörteissä sentään on Swallow Birdin mielettömimmässäkään lennossa koko ajan muistanut pursimieskunniansa sekä säilyttänyt merimiespäätänsä selkeänä [...]"²⁸⁴.

Gulliverin tyttäressä Glumdal oikaisee Volter Kilven romaanin toimittajan ehdottamat hypoteesit. Hänen mukaansa *Gulliver* ei ollut kveekariksi kääntynyt maanviljelijä, joka olisi muuttanut Amerikkaan. *Gulliverin* matkakertomus oli ollut Glumdalin enon hallussa, joka oli ollut maanviljelijänä Amerikassa ja muuttanut takaisin Suomeen vanhuuden päivillään. Glumdal kritisoi myös sitä, miten *Gulliverin* kertomus matkasta Fantomimiaan oli liitetty suoraan Volter Kilven omaan kirjailijatuotantoon, vaikka: "[...] herra Kilven ja isäni tyyli eroavat toisistaan paljonkin"²⁸⁵.

²⁷⁸GT, 107.

²⁷⁹GT, 104.

²⁸⁰GT, 124.

²⁸¹GT, 108.

²⁸²GT, 109.

²⁸³GT, 96.

²⁸⁴GMFM, 177.

²⁸⁵GT, 15.

Myös vuosilukujen käyttö eroaa kaikissa kolmessa romaanissa. *Gulliverin matkoissa* Gulliver moittii kirjeessään serkulleen Richard Sympsonille miten kirjanpainaja:

"[...] on sekoittanut eri matkojeni ja kotiintulojeni ajat ja päivämäärät. Hän ei ole merkinnyt oikeata vuotta, ei oikeata kuukautta eikä kuukaudenpäivää [...]"²⁸⁶.

Näin Gulliverin matkat eivät sijoitukaan välttämättä ollenkaan 1700-luvulle, vaan kyseessä on kirjapainajan virhe.

Volter Kilven romaanissa vuosilukujen käyttö ratkaistaan näin:

Huhtikuun 13 päivänä Herran vuonna 1X38 (vuosiluvusta oli vuosisadan numero siten haalistunut ja häipynyt että sitä oli mahdoton selvittää)²⁸⁷.

Volter Kilpi noudattaa *Gulliverin matkojen* menetelmää, eikä jatka Sympsonin kirjapainajan virheitä. Hän ei halua jatkaa samaa sekavaa perinnettä, vaan jättää vuosisadan kokonaan mainitsematta.

Eira Stenberg eroaa Volter Kilven menettelystä ja seuraa Sympsonin kirjapainajan vääriä vuosilukuja selvitellessään *Gulliverin matkoja* eri maihin alaviitteissä.

4. KERTOJA JA ESIPUHEEN KIRJOITTAJA

Shlomith Rimmon-Kenanin mukaan:

[...] kertomuksella on aina kertojansa, ainakin siinä mielessä, että jokainen lausuma tai lausumasta tehty muistiinpano edellyttää jonkun joka on sen lausunut²⁸⁸.

Tämä koskee myös tapauksia, jossa fiktio koostuu pelkästä dialogista, pullopostista, kirjeistä tai päiväkirjoista. Näiden ohella tekstissä on:

[...] olemassa 'korkeampi' kertova auktoriteetti, joka on vastuussa dialogin 'siteeraamisesta' tai kirjoitettujen muistiinpanojen 'jäljentämisestä'²⁸⁹.

Näin kertoja voidaan määritellä vähimmäisehdoista käsin seuraavasti: "[...] kertoja on agentti, joka kertoo tai harjoittaa edes jotakin kerronnan tarpeita palvelevaa toimintaa"²⁹⁰.

²⁸⁶GM, 13.

²⁸⁷GMFM, 6.

²⁸⁸Rimmon-Kenan, 1991, 113.

²⁸⁹Rimmon-Kenan, 1991, 113.

²⁹⁰Rimmon-Kenan, 1991, 113.

Seymour Chatman erottelee omaksi lajikseen kertomukset, joilla ei ole kertojaa:

[...] may reasonable be called 'nonnarrated' or 'unnarrated'. ([...]It is merely short for 'a narrative that is not explicitly told' or 'that avoids the appearance of being told.') 291.

Hänen määritelmänsä kuitenkin horjuu, sillä toisaalla hän laittaa yhtäläisyysmerkin kertojattoman ('nonnarrated') sekä minimaalisesti kerrotun ('minimally narrated') välille²⁹².

Toisin kuin Rimmon-Kenan Chatman näkee, että kertovassa tekstissä joko on kertoja tai ei ole²⁹³. Hän esittelee ei-kerrotun kertomustyyppinä mm. päiväkirja- ja kirjekertomukset. Kertomuksessa, joka teeskentelee koostuvansa löydetyistä kirjeistä tai päiväkirjoista, ei ole välttämättä kertojaa ollenkaan. Agentti, joka löytyy implisiittisen tekijän takaa on teoksen kokoaja. Hän vain esittelee kirjoitukset, mutta ei ole vastuussa kirjeiden kirjoittajista. Tämä kokoaja tai toimittaja tulee esiin esipuheessa tai alaviitteissä.²⁹⁴

Kysymykseen kertojasta liittyy myös mimesis-diegesis-problematiikka. Mervi Kantokorven mukaan diegesis merkitsee kertojan näkyvyyttä ja mimeettisyys (kertojan poissaolo) voi tapahtua vain kielen välityksellä ja kieli taas on merkitsevää ilman imitaatiota. Näin voidaan puhua vain mimeettisyyden illuusiosta, joka tapahtuu aina diegeettisyyden keinoin.²⁹⁵ Itse olen *Gulliverin* tyttären kohdalla Rimmon-Kenanin ja Kantokorven kannalla eli kertomuksella on aina kertoja.

Gulliverin tyttären esipuhe on otsikoitu nimellä "MERI, AURINGONLASKU JA PULLO eli kääntäjän esipuhe", joka kertoo tiivistetyssä muodossa koko esipuheen sisällön: kääntäjä löytää pullopostin merenrannasta auringonlaskun aikaan.

Romaanin esipuhe liittyy kiinteästi varsinaiseen tekstiin, koska se on ns. fiktiivinen esipuhe, jota ei ole kirjoittanut fyysinen Eira Stenberg, vaan fiktiivinen kääntäjä E.S.²⁹⁶.

²⁹¹Chatman, 1980, 34.

²⁹²Chatman, 1980, 147.

²⁹³Chatman, 1980, 151.

²⁹⁴Chatman, 1980, 169.

²⁹⁵Kantokorpi, 1990, 161-162.

²⁹⁶vrt. Lyytikäinen, 1991, 154.

Kääntäjä allekirjoittaa esipuheen nimikirjaimilla E.S. Tässä olisi suuri houkutus väittää, että nimikirjaimet viittaavat fyysiseen kirjailija Eira Stenbergiin. Tällainen pohdiskelu on kuitenkin triviaalia, eikä tuo mitään oleellista tai tärkeää esille. Tällaiseen oletukseen, että E.S. tarkoittaisi juuri Eira Stenbergiä, ei ole sitä paitsi tekstistä löydettävissä muuta perustelua kuin, että sekä kääntäjä että todellinen kirjailija Eira Stenberg ovat kirjailijoita. Ja tällainen peruste on riittämätön. Samalla tavoin Volter Kilven romaanin toimittajan ja fyysisen Volter Kilven voisi yhdistää toisiinsa kirjastonhoitajan ammatin perusteella.

Esipuheen kirjoittaja ja todellinen kirjailija ovat kaksi eri henkilöä, joita ei pidä sekoittaa toisiinsa. Todellinen fyysinen Eira Stenberg on kirjailija koko romaanin takana ja esipuheen kirjoittaja on fiktio, jonka todellinen Eira Stenberg on keksinyt.

Jyrki Nummen mukaan kirjailijanimeen liittyvien nimikirjaimien konteksti ei välttämättä aina ole tekijännimi²⁹⁷. Toisaalta tekijyys ja sillä leikittely on metafiktioin yksi keino: "[...] peilata kaunokirjallisen teoksen luonnetta toden ja todelta näyttävän epämääräisellä raja-alueella"²⁹⁸. Kyseessä on siis faktan ja fiktion sekoittuminen, josta on kyse myös *Gulliverin tyttäressä*.

Esipuheen kirjoittaja eli kääntäjä on samassa fiktiivisessä maailmassa kuin eräs romaanin henkilö eli Glumdal. Tämä tulee ilmi, kun Glumdal ottaa häneen yhteyttä. Näin kääntäjä kirjoittaa yhteydenotosta:

Pari kuukautta pullon löytymisen jälkeen postiluukustani tipahti pitkä kirje, jonka allekirjoittajana on eräs pullopostissa usein mainittu henkilö. Kirjeestä puuttui postimerkki, joten joku on henkilökohtaisesti tuonut sen. Se on kirjoitettu englanniksi ja olen kääntänyt sen oheen johdannoksi itse dokumentteihin. Se antaa lisävalaistusta koko merkilliseen tarinaan²⁹⁹.

Glumdalin kirje on osoitettu kääntäjälle, josta kertoo jo hänen kirjeensä otsikkokin: "Glumdalclitch Gulliverin kirje kääntäjälle". Glumdal mainitsee, miten hän haluaisi tavata kääntäjän henkilökohtaisesti:

²⁹⁷Nummi, 1983, 96.

²⁹⁸Nummi, 1983, 98.

²⁹⁹GT, 12.

Toivottavasti voimme joskus tulevaisuudessa tavata ja keskustella kaikista näistä asioista. Voin vakuuttaa että se olisi minulle mieluista³⁰⁰.

Myös kirjeensä lopussa hän huomauttaa: "Tästä huolimatta olen rohjennut ottaa Teihin yhteyttä ja tilaisuuden tullen keskustelisin mielelläni kanssanne"³⁰¹.

Mutta kirjoittamishetkellä fyysinen tapaaminen on mahdotonta, joten se jää vain kirjeiden tasolle, paperiseksi: "Valitettavasti en voi tavata Teitä henkilökohtaisesti ettekä Te minua, sillä sotkeutuisimme kumpikin toivottomasti maanne byrokratian koukeroihin"³⁰². Glumdal laskeutuu avaruudesta suoraan Venäjän Siperiaan ja pääsee näin kääntäjän 1990-luvun maailmaan.

Sen lisäksi että Glumdal ei voi tavata kääntäjää, hän ei myöskään voi paljastaa häntä auttaneiden nimiä, koska se: "[...] johtaisi minut väistämättä tekemisiin viranomaisten kanssa [...]"³⁰³. Samoin hän vaikenee äitinsä ja veljiensä nimistä ja verhoutuu näin salaperäisyyteen.

Mutta kääntäjä on yhteydessä vain Glumdaliin, ei muihin kirjoittajiin. Andar purjehtii avaruudessa ja hänen aikansa on Fantomimian eli tulevaisuuden aikaa. Gulliver on avaruudessa matkalla Fantomimian ajasta omaan aikaansa 1700-luvulle.

Glumdal on siis linkki kääntäjän ja muiden kirjoittajien välillä. Ei siis ihme että kääntäjä osoittaa Glumdalin kirjeen: "[...] johdannoksi itse dokumentteihin. Se antaa lisävalaistusta koko merkilliseen asiaan"³⁰⁴. Kääntäjähän vain löytää pullopostin ja kokoa sen kirjaksi, mutta Glumdalilla on taustatietoa, hän on silminnäkijä.

Vaikka kääntäjä onkin samalla tasolla Glumdalin kanssa he eivät ole samanarvoisessa asemassa toisiinsa nähden. Kääntäjä tietää enemmän kuin Glumdal, sillä hän on lukenut Glumdalin kirjeen lisäksi Andarin Lokikirjan ja Gulliverin kirjeet eli koko pullopostin sisällön:

³⁰⁰GT, 39.

³⁰¹GT, 41.

³⁰²GT, 13.

³⁰³GT, 38.

³⁰⁴GT, 12.

Sisään oli siististi sullottu täyteen kirjoitettu pieni vihko, nippu kirjeitä ja joitakin papereita, jotka valitettavasti olivat turmeltuneet³⁰⁵.

Täyteen kirjoitettu vihko viittaa Andarin Lokikirjaan ja kirjenippu Gulliverin kirjeisiin Glumdalille. Kääntäjä myös luokittelee paperit:

Vihkonen on luokiteltavissa lähinnä raportiksi, kirjeet ovat oikeastaan kertomus varsin omalaatuisesta matkasta. Valitettavasti muut ovat jonkin nesteen vaurioittamat [...] ³⁰⁶.

Siihen että kääntäjä on lukenut koko pullopostin viittaa myös kohta, jossa hän esittelee Glumdalin kirjeen: "[...] jonka allekirjoittaja on eräs pullopostissa usein mainittu henkilö" ³⁰⁷.

Andarin Lokikirjan ja Gulliverin kirjeiden lisäksi pulloposti sisältää myös papereita, joita ei ole julkaistu romaanissa. Näihin kääntäjä viittaa mainitsemalla pullopostissa olleen vielä: "[...] joitakin papereita, jotka valitettavasti olivat turmeltuneet" ³⁰⁸. Ja luokittelun kohdalla: "Valitettavasti muut tekstit ovat jonkin nesteen vaurioittamat ja mahdolltomat lukea, mutta ehkä tutkimus tuo niihinkin vielä valaistusta" ³⁰⁹.

Siihen mitä nämä muut tuhoutuneet paperit voisivat olla tarjoaa Andar Lokikirjassaan selityksen: "Liitän mukaan myös Glumdalin laatimat raportit horrostajista. Toivottavasti pullon kosteus ei turmele papereita" ³¹⁰.

Pullon kosteus on rommia, sillä Gulliver tunkee Glumdalin kirjeet rommipulloon: "[...] hän [Gulliver] kääri sylissään olevat paperit rullalle, siemaisi pullon tyhjäksi ja työnsi paperikäärön sen sisään" ³¹¹. Gulliver heittää pullon Andarille, joka lähettää pullopostin eteenpäin. Hän laittaa Glumdalin kirjeiden lisäksi oman Lokikirjansa ja Glumdalin horrostaja-

³⁰⁵GT, 10.

³⁰⁶GT, 11.

³⁰⁷GT, 12.

³⁰⁸GT, 10.

³⁰⁹GT, 11.

³¹⁰GT, 85.

³¹¹GT, 81.

raportit: "[...] kasvatti-isäni rommilta tuoksahtavaan pulloon"³¹².

Andar myös luokittelee oman tekstinsä raportiksi ja alussa myös nimeää sen Lokikirjaksi Gulliverin muistoksi. Kääntäjä luokittelee ja nimeää Andarin tekstin tämän mukaisesti.

Kääntäjä tietää enemmän kuin Glumdal, koska on lukenut koko pullopostin sisällön. Glumdal pahoitteleekin omaa tietämättömyyttään monessa kohdassa. Hän tietää vain, että pulloposti on kääntäjän hallussa, mutta ei tiedä mitä se sisältää. Tosin omasta tietämyksestään pullopostin sisällöstä Glumdal antaa hyvin ristiriitaisia tietoja (ks. luku Toistuvat asiat).

Seuraavaksi eniten tietää Andar, joka oman Lokikirjansa lisäksi on tutustunut Gulliverin kirjeisiin Glumadalille:

[...] sain haltuuni Glumdalille tarkoitettut kirjeet ja arvoisa lukijani varmaan ymmärtää liikutukseni, kun tutustuin tähän rommilta tuoksahtavaan menneisyyden posttiin³¹³.

Ja edempänä hän viittaa kirjeiden sisältöön: "Hiukan minua lohduttaa kuitenkin se, että hän [Gulliver] kirjeissään muistaa minuakin"³¹⁴.

Kaikista tietämättömin on Gulliver, joka ei ole tutustunut mihinkään pullopostin papereihin. Kuten Andar Gulliverkaan ei ole varma minne on menossa ja saako Glumdal koskaan kirjeitä käsiinsä. Kun Glumdal ja Andar muistelevat tapahtunutta, niin Gulliverille kaikki on vielä edessä.

Kääntäjän ja kirjeiden kirjoittajien epätasa-arvoinen suhde tulee esiin myös Glumdalin kirjeen kolmannessa alaviitteessä. Siinä kääntäjä selvittää Glumdalin kertoman Richard Sympsonin matkakertomuksen nimen:

Travels into several Remote Nations of the World. In Four Parts. By Lemuel Gulliver, First a Surgeon, and then a Captain of several Ships. 1726. (Jonathan Swift: Gulliverin matkat)³¹⁵.

Ongelmalliseksi alaviitteen tekee Jonathan Swiftin nimen esiintyminen. Glumdalille Gulliverin aiemman matkakertomuksen on julkaissut Gulliverin serkku Richard Sympson: "[...]

³¹²GT, 85.

³¹³GT, 81.

³¹⁴GT, 82.

³¹⁵GT, 14.

kirjailijana tunnetaan myös alkuperäisen matkakertomuksen, jonka isäni serkku Richard Sympson julkaisi 1726"³¹⁶. Samoin kirjoittaa Gulliver: "[...] tarkoitan teosta jonka serkkuni Richard Sympson julkaisi 1726"³¹⁷.

Gulliverin ja Glumdalin maailmassa teoksen varsinainen julkaisija on siis Gulliverin serkku Richard Sympson, eikä Jonathan Swift. Alaviite paljastaa, että kääntäjän maailmassa asia on päinvastoin: julkaisija ei olekaan Richard Sympson, vaan Jonathan Swift. Glumdalin ja Gulliverin maailma ei tunne ollenkaan koko Jonathan Swiftiä, häntä ei ole heille edes olemassa.

Kohdassa yhdistyy kaksi eri todellisuutta. Toisaalta Glumdalin ja Gulliverin jakama maailma ja toisaalta kääntäjän maailma, jotka eivät käy yksi yhteen. Tämän perusteella kääntäjä ei kuulukaan samaan fiktiiviseen todellisuuteen kuin kirjeiden kirjoittajat. Samoin selittyy se, miksi Glumdal ei voikaan tavata kääntäjää, muuta kuin kirjeitse. Kääntäjä on muita ylemmässä asemassa eli kertoja ja Glumdal on vain henkilö. Kertoja ja henkilö kuuluvat kerronnan hierarkiassa eri kategorioihin, eivätkä kohta³¹⁸.

Kääntäjä eli kertoja myös tietää enemmän kuin kirjeiden kirjoittajat. Sen lisäksi että hän tuntee koko pullopostin sisällön, hän tietää vielä jotakin mitä muut kirjoittajat eivät tiedä: Jonathan Swiftin.

Glumdal voi ottaa yhteyttä kääntäjään vain kirjeitse, paperisesti, koska häntä ei oikeasti ole olemassa kääntäjälle. Hän on vain pelkkä fiktiivinen henkilö, jolla ei ole todellista identiteettiä. Hän ei voi käyttää Fantomimian passia fyysisen Suomen rajoilla, koska Fantomimia on yhtä fiktio kuin Glumdalkin.

Mutta kääntäjä on kuitenkin fiktiivinen hahmo E.S., yhtä fiktiivinen kuin Glumdal. Aivan kuten Choderlos de Laclosin kirjeromaanissa *Vaarallisia suhteita*:

Kirjeen kirjoittajat ovat fiktion henkilöiden asemassa. He kertovat mitä heille on tapahtunut: kirjeen kirjoittaja kertoo a) mitä hänelle on tapahtunut ja toisella tasolla b) miten tapahtumaketju etenee.

³¹⁶GT, 14.

³¹⁷GT, 92.

³¹⁸vrt. Tammi, 1992, 10-12.

Luokitus tekee tämän romaaniksi [...] 'kustantaja' ja 'toimittaja' ovat myös fiktiivisiä henkilöitä³¹⁹.

5. ALAVIIITTEET

Tarinoissa, joissa ei ole näkyvää kertojaa, eli päiväkirja- ja kirjeromaaneissa, niiden kokoaja tulee esiin esipuheen ohella myös alaviitteissä³²⁰. Ne ovat kerronnan kommentaareja, jotka: "[...] ei[vät] koske esitettyä maailmaa vaan sen esittämiseen liittyviä ongelmia"³²¹.

Alaviitteitä käytetään kaunokirjallisuudessa, kuten mm. Samuel Beckettin romaanissa *Watt*:

Alanootin käyttö on kertomatilanteessa jo sinänsä harvinaista ja kiinnittää automaattisesti huomiota kertojaan, joka pohtii omaa kerrontaansa. Lisäksi alanootti sotii tekstin välittämiä tietoja vastaan ja vie näin pohjaa joko tekstin tai kertojan tai kummankin uskottavuudelta³²².

Shlomith Rimmon-Kenan vetää myös johtopäätöksiä alaviitteestä yleensä fiktiossa:

Niin tai näin, alanootti korostaa tekstin taidetekoista luonnetta ja yllyttää pohdiskelemaan fiktiivisyyttä ja tekstuaalisuutta, kuten itsensä tiedostava fiktio yleensäkin³²³.

Gulliverin tyttären alaviitteet eivät kuitenkaan ole samanlaisia kuin esim. Samuel Beckettin. Ne eivät sodi tekstin välittämiä tietoja vastaan, vaan täydentävät varsinaista tekstiä.

Alaviitteiden kohdalla teksti ja kertoja pysyvät yhä luotettavina.

Mikä merkitys alaviitteillä yleensä fiktiossa sitten on? Miksi tekstissä on alaviitteet?

Kommentoinnin tarkoitus on luoda etäisyyttä toimittajan ja varsinaisen tarinan välille ja näin osoittaa, että toimittaja ei itse vastaa kirjeiden kirjallisesta asusta: joku muu on ne kirjoittanut, hän vain välittää ne yleisölle³²⁴.

Tärkeää on myös alaviitteiden suhde tekstin aukkoihin:

³¹⁹Kinnunen, 1989, 174.

³²⁰Chatman, 1980, 169.

³²¹Rimmon-Kenan, 1991, 126.

³²²Rimmon-Kenan, 1991, 127.

³²³Rimmon-Kenan, 1991, 127.

³²⁴Nummi, 1986, 89.

Varsinkin alaviitteet mahdollistavat tekstin 'puutteiden' korostamisen. Viitteiden avulla voidaan ikään kuin täyttää tarinan aukkoja, vaikka tarkoitus onkin vain korostaa niiden olemassaoloa³²⁵.

Fiktiivisten tekstien lisäksi alaviitteet kuuluvat myös ei-fiktiiviseen tekstiin, kuten tieteelliseen tekstiin, joissa niillä on monia funktioita. Niiden tarkoitus voi olla mm. erottaa kirjoittajan omat mielipiteet muiden kirjoittajien mielipiteistä, jotta plagiointia ei pääsisi syntymään. Alaviite voi toimia myös ekskursiona varsinaisesta aiheesta, sivupolkuna johonkin, joka vain sivuaa aihetta, mutta joka laajuudessaan on yhtä suuri kuin käsiteltävä aihekin:

Alaviite onkin enemmän kuin vain keino tehdä lisäyksiä tekstiin. Se tukee toden illuusiota esittämällä välähdyksen siitä, mitä on jätetty pois kaikesta mahdollisesta materiaalista, josta muodostuu tosi maailma³²⁶.

Gulliverin tyttäressä alaviitteet osoittavat romaanin materiaalin eli edeltävät Gulliver-romaanit.

Alaviitteen funktio fiktiivisissä teksteissä voi olla ironinen, yhteensopimaton varsinaisen tekstin kanssa tai tekstin kieltävä³²⁷. Oli funktio sitten mikä tahansa niin:

Alaviitteen ja varsinaisen tekstin suhde saattaa tällaisissa tapauksissa osoittautua hyvin mutkikkaaksi, koska viite asettuu epämukavasti juuri fiktion ja toden raja-alueelle³²⁸.

Alaviitteen asettuminen toden ja fiktion rajalle tulee esiin myös *Gulliverin tyttäressä*. Tämä tukee koko romaanin teemaa, kamppailua toden ja fiktion välillä. Romaanin alaviitteet eivät ole avoimessa ristiriidassa varsinaisen tekstin kanssa, vaan täyttävät aukkopaiikkoja, tosin hyvin mielivaltaisesti.

Romaanin alaviitteet viittaavat esipuheen kirjoittajaan, joka esittelee itsensä kääntäjäksi: "[...] jouduin äkkiä kirjailijan roolista kääntäjän nahkoihin"³²⁹. Myös niiden ulkomuoto viittaa kääntäjään, sillä ne alkavat aina "Suom. huom." eli suomentajan huomautus. Kääntäjä myös ennakoi tulevia alaviitteitään esipuheessaan: "Kirjailijan omalla äänellä on usein taipumus

³²⁵Nummi, 1986, 89.

³²⁶Nummi, 1986, 89-90.

³²⁷Nummi, 1986, 90.

³²⁸Nummi, 1986, 90.

³²⁹GT, 10.

tunkeutua käännökseen"³³⁰. Näin esipuheen kirjoittaja eli kääntäjä on sama kuin alaviitteissä esiintyvä suomentaja.

Aion nimittää tästä eteenpäin suomentajaa kääntäjäksi välttääkseni liian monien nimien aiheuttamaa sekaannusta.

Glumdalin kirjeessä on yhteensä kahdeksan alaviitettä, Andarin Lokikirjassa kaksi ja Gulliverin kirjeissä vain yksi. Glumdalin kirjeen kahdeksasta alaviitteestä neljä sisältää pelkkää tietoa ja neljä tiedon lisäksi kuvausta. Kerran viitataan Volter Kilpeen ja muut seitsemän ovat viittauksia *Gulliverin matkoihin*. Romaaneihin (Swift, Kilpi) viitataan kaksi kertaa, vieras sana (yahoo, houyhnhnmit) käännetään kaksi kertaa ja neljä kertaa viitataan maihin, joissa Gulliver kävi (Lilliputi, Jättiläisten maa, Laputa ja muut maat).

Alaviitteissä mainitaan kaikki maat, joihin Gulliver matkoillaan joutui *Gulliverin matkoissa*. Mutta ainoastaan Jättiläisten maata ja Laputaa kuvataan alaviitteissä lyhyesti, muut maat pelkästään mainitaan. Samoin yahoot ja houyhnhnmit kuvataan alaviitteissä. Näin alaviitteet korostavat kuvattujen kohteiden esiintymistä varsinaisessa tekstissä. Kohteet, jotka eivät esiinny varsinaisessa tekstissä vain mainitaan alaviitteessä. Usein tekstissä esiintyvät kohteet kuvataan jo alaviitteissä: Yahoo (12 krt), houyhnhnmit (12), Laputa (4) ja Brobdingnag (6) esiintyvät usein myös muussa tekstissä. Näin alaviitteet ennakoivat tulevaa tekstiä ja kertovat lukijalle mikä on tärkeää ko. tekstin kannalta ja mihin kannattaa kiinnittää huomiota. Tämän mukaan Volter Kilven ja Jonathan Swiftin romaanien pelkkä lyhyt maininta alaviitteissä paljastaa, että ne eivät ole niin tärkeitä *Gulliverin tyttären* kannalta, kuin esimerkiksi yahoot tai houyhnhnmit.

Kyseessä ei ole kääntäjän mielivaltainen tulkinta, sillä tiedot käyvät yhteen esim. *Gulliverin matkojen* kanssa. Mutta kyseessä on kuitenkin kääntäjän mielivaltainen valinta siitä mitä kerrotaan ja mitä jätetään kertomatta. Hän on valinnut kohdat henkilökohtaisen kiinnostuksensa mukaan ja on sitä mieltä, että juuri ne kertovat kaiken tarvittavan lukijalle.

Glumdalin kohdalla alaviitteet ovat varsinaisen kirjeen sisältämän tiedon tukena ja täydentäjänä. Kääntäjä täydentää tietoja siksi, että asiat ovat Glumdalille niin tuttuja, että hän ei niitä selvittele enempää. Glumdal antaa oikeuden

³³⁰GT, 11.

alaviitteiden käyttöön kirjeessään, jos alaviitteet nähdään tekstin tulkintana: "[...] tämä kaikki voi antaa Teille taustatietoa josta on hyötyä tulkitessanne tekstejä"³³¹. Monikollinen teksti antaa oikeuden koko pullopostin tulkintaan. Glumdal haluaa estää kääntäjälle tapahtuvan kuten Volter Kilven romaanin toimittajalle, joka teki aivan väärää hypoteeseja.

Gulliverin kirjeissä ei esiinny kuin yksi alaviite, joka on Glumdalin kirjeen alaviitteiden kaltainen. Gulliver viittaa sanaan grillrig ja se käännetään alaviitteessä. Gulliverin kirjeen kohdalla mielenkiintoisia ovat kohdat, joissa alaviite olisi paikallaan, mutta kääntäjä ei niihin puutu (ks. Viittaukset Jonathan Swiftiin).

Andarin Lokikirjan kohdalla alaviitteiden käyttö muistuttaa Glumdalin ja Gulliverin tekstien alaviitteitä, mutta myös eroaa niistä. Kymmenes alaviite on Glumdalin ja Gulliverin tekstien alaviitteiden kaltainen, jossa käännetään houyhnhnmien lause: "Pidä varasi kelpo yahoo"³³². Tämä liittyy alaviitteisiin, joissa vain käännetään vieraskielinen sana tai lause (edellä yahoo, houyhnhnmit, grillrig). Käännös on suora lainaus *Gulliverin matkoista*.

Yhdeksännessä alaviitteessä kysymys ei olekaan enää tietojen täydennyksestä, vaan uuden tiedon antamisesta, joka ei käy selville pelkän tekstin perusteella. Tämä tapahtuu, kun Andar ei tunnista avaruuden ilmakuplissa kelluvaa Gulliverin aikalaista, jolloin kääntäjä tulee väliin:

Suom. huom. Kuvauksesta päätellen kyseessä saattaisi olla runoilija Alexander Pope (1688-1744), joka oli aikansa johtavia kirjallisia makutuomareita³³³.

Kyseessä on myös ainoa alaviite, joka ei suoraan viittaa *Gulliverin matkoihin* tai Volter Kilven romaaniin, vaan muualle.

Muiden Gulliverin aikalaisten kohdalla Andar on yhtä tietämätön, mutta miesten nimet käyvät selviksi muuta kautta. John Locken nimen Andar kiikaroi tämän lukeman kirjan kannesta. Leibnizin nimi taas käy ilmi, kun hänen monologiinsa vastaa Ethel. Näissä tapauksissa kääntäjän väliintuloa alaviitteiden muodossa ei tarvita, koska tietoa saadaan jo romaanin sivuilla.

³³¹GT, 25.

³³²GT, 79.

³³³GT, 77.

Alaviitteet voi jakaa tuntomerkkiensä mukaan ainakin kuuteen eri ryhmään. Ensinnäkin on alaviitteitä, joissa mainitaan vain sen maan nimi, jossa Gulliver on käynyt *Gulliverin matkoissa*. Nämä alaviitteet jakautuvat hierarkkisesti siten, että Lilliputi on saanut oman alaviitteensä, kun taas muut maat on niputettu yhteen.

Toiseksi on alaviitteitä, joissa on maan nimi ja lyhyt kuvaus. Näitä ovat Jättiläisten maa ja Laputa. Kolmanneksi on alaviitteet, jotka sisältävät pelkän vieraan termin tai lauseen käännöksen, jotka ovat suoria lainauksia *Gulliverin matkoista*. Näitä ovat "Pidä varasi kelpo yahoo" sekä grillrig. Neljäntenä ryhmänä ovat edellisen kaltaiset vieraskieliset termit, mutta joihin on liitetty myös kuvausta. Näitä ovat yahoot ja houyhnhnit.

Viidentenä tapauksena ovat viittaukset Volter Kilven ja Jonathan Swiftin romaaneihin, jotka sisältävät vain tiedot kirjan nimestä, kirjoittajasta sekä julkaisuvuodesta.

Kaikki edellisiin viiteen kategoriaan kuuluvat alaviitteet ovat viittauksia joko *Gulliverin matkoihin* tai Volter Kilven romaaniin. Kuudentena yksittäisenä tapauksena on viittaus aivan muualle eli Alexander Popeen. Tähän alaviitteeseen kuuluu tiedon lisäksi myös lyhyt kuvaus.

Kaikki alaviitteet korostavat kääntäjän tiedollista ylivaltaa verrattuna muihin pullopostin kirjoittajiin. Hän tietää enemmän kuin yksikään heistä ja hänen kertojan asemansa vain vahvistuu. Myös lukija on kääntäjän alaviitteiden armoilla.

Mutta kääntäjä ei anna tietoa kaikista mahdollisista kohdista alaviitteillä. Tämä kävi jo ilmi Andarin kohdalla, jossa Locken ja Leibnizin nimet paljastuvat tekstin kautta. Mutta miksi kääntäjä ei täydennä Andarin tietoja alaviitteillä, anna lisätietoa tai tiivistä? Kääntäjä ei näe tärkeäksi kertoa edellisistä herroista, mutta kuitenkin A.Popesta. Kääntäjä siis asettaa A.Popen muita herroja korkeammalle juuri alaviitteiden kautta.

Mielenkiintoista on myös alaviitteiden puuttuminen Gulliverin kirjeistä (ks.luku Viittaukset Jonathan Swiftiin). Mutta tämä on erilainen kohta kuin Andarilla, sillä Gulliverin kirjeissä miesten nimet eivät myöskään paljastu varsinaisesta tekstistä eli he jäävät vallan nimeämättä. Jos edellistä tärkeysjärjestystä soveltaa tähän kohtaan niin nämä miehet ovat vallan merkityksettömiä.

6. TOISTUVAT ASIAT

Gulliverin tytär koostuu kolmen kirjoittajan Glumdalin, Andarin ja *Gulliverin* kolmesta eri versiosta samasta tapahtumasta: ajasta Fantomimiassa ja matkasta avaruudessa. Mielenkiintoisia ovat kohdat, joista vain yksi kirjoittaa tai joista eri kirjoittajilla on ristiriitaisia tulkintoja.

Andarin Lokikirjaa voi pitää täydellisimpänä versiona tapahtuneesta, jos sitä vertaa *Gulliverin* ja Glumdalin versioihin. *Gulliverin* kertomusta ei sinällään voi verrata muihin, sillä hän liikkuu eri osassa avaruutta. Kaikki tapahtuu *Gulliverille* ennen kuin hän näkee Terran, jossa ovat Andar ja Glumdal. Loogisesti *Gulliverin* kirjeet loppuvat siihen hetkeen, kun hän heittää ne eteenpäin Andarille eli hän ei mainitse tyttärensä kohtaamisesta.

Gulliverin ja Andarin versioissa on kuitenkin myös yhteneväisyyksiä, sillä he kokevat samoja asioita avaruudessa. Andar näkee viisarittoman kellotaulun ja sen perässä kiitävän Ethelin ruori kädessä. *Gulliver* näkee kellotaulun liitävän yksin ja Ethel tulee vastaan myöhemmin. *Gulliver* tapaa vielä koko miehistön seisomassa jäätiköllä, myös Ethelin. Andar ei taas kirjoita nähneensä *Gulliverin* miehistöä. Ehkä se on kaikki vasta hänen edessään, tapahtumassa myöhemmin.

Kaikki kolme kirjoittajaa mainitsevat avaruuden ruusunpunaisen hehkun, hengityskelpoisen, havumetsän tuoksuisen ilman ja houyhnhnmit. Glumdal vain mainitsee hevoset, mutta Andar ja *Gulliver* kirjoittavat kohdanneensa ne avaruudessa. Mutta Andar ja *Gulliver* eivät pääse hevosten saarelle, vaikka tahtovatkin.

Andar kohtaa hevoset ennen Terran lopullista katkeamista, jolloin Glumdalkin on vielä avaruudessa. Myös Glumdal on nähtävä hevoset, vaikka hän ei kirjoitakaan niistä. Hän kertoo vain, että Terra katkesi lopullisesti kahtia, mutta ei kerro syytä siihen.

Kaikki kolme kirjoittavat myös yahoista. Andar ja *Gulliver* kirjoittavat nähneensä niitä hevosten saarella. Glumdal ei taas kirjoita nähneensä niitä, vaikka hevosten saari tulee näkyviin ennen Terran lopullista katkeamista.

Vaikka Glumdal on Terran lopulliseen katkeamiseen asti avaruudessa hän ei kirjoita samoista asioista kuin Andar. Andarin kirjoittama Lokikirja ei sisällä mitään tietoa sen jälkeen, kun Terra on lopullisesti katkennut kahtia. Näin kaikki

mitä Andar kirjoittaa Lokikirjaansa pätee myös Glumdaliin eli Glumdal on nähnyt samat asiat avaruudessa kuin Andar. Mutta Glumdal ei kirjoita niistä kaikista, vaan valikoiden.

Glumdal kirjoittaa Fantomimian räjähdyksestä ja sen aiheuttajista muurahaisista. Andar taas ei pohdi syitä Fantomimian räjähtämiseen, vaan mainitsee vain räjähdysten. Se ei ollut Andarille yllätys, koska: "Maapallo olisi ennemmin tai myöhemmin tuhon oma, ellei ihmisen oman toiminnan tuloksena niin viimeistään auringon sammussa"³³⁴.

Molemmat kirjoittavat Gulliverin ilmestymisestä avaruudessa samalla tavalla mainiten Terran suojaluukun avaamisen, Glumdalin hiusten hulmuamisen, isän ja tyttären vilkutuksen ja teknikon, joka kiskaisee Glumdalin takaisin.

Andar päättelee oikein, että Glumdalin kiskoo takaisin teknikko, sillä kun Terran osat ovat vielä yhdessä, Andar mainitsee, että Glumdalin seurassa on kaksi teknikkoa. Andarin assistenttihan, joka makasi vesihoidossa, lensi avaruuteen. Suurin osa muusta henkilökunnasta on paniikissa hypännyt jo matkan alussa avaruuteen.

Glumdal olettaa että Andarkin näkee Gulliverin avaruudessa:

Olen varma että myös sisareni Andar, joka oli Terran Kennostossa, näki hänet, sillä Andarin tuntien uskon että hän seurasi Kennoston tähystystornista mitä ulkopuolellamme tapahtui³³⁵.

Glumdalin oletus on oikea. Kun Terra katkeaa ja Andar jää Kennostoon hän kiipeää tähystysluukulle: "[...] tutkimaan tilannetta"³³⁶. Hän jää tähystystorniin seuratakseen:

[...] mitä ulkopuolellamme tapahtui. Teknologinen unelmamme lensi sfääreissä, jonne ihminen on aina luonut kaipaavan katseensa, joten minun oli syytä pitää silmäni auki³³⁷.

Molemmat mainitsevat myös, että Glumdal kieltää Andaria menemästä Kennostoon. Andar menee Kennostoon tarkistamaan lämmönsäätelylaitteita ja katsomaan oliko muilla horrostajilla tapahtunut muodonmuutoksia. Molemmat viittaavat myös johtohenkilöiden oikean karvan paljastamisen tärkeyteen. Näin Glumdal:

³³⁴GT, 54.

³³⁵GT, 38.

³³⁶GT, 68.

³³⁷GT, 69.

Voin vain vihjaista, että tekisitte viisaasti jos riisuisitte muutaman johtohenkilönne ja katsoisitte mitä hänellä on vaatteiden alla. Ymmärrätte kyllä ehdotukseni kun ajattelette mitä horrostajille tapahtui³³⁸.

Andar taas kertoo miten menetti uskonsa ihmiseen:

Minulle selvisi, että ihmisen paljaan nahan alla piilee yhä pedon turkki. Siksi sanonkin sinulle, lukijani, että olisi syytä riisua jokainen tärkeässä asemassa oleva henkilö ja tutkia hänen karvansa³³⁹.

Koska Glumdal on Suomessa hän tietää että veljet: "[...] herättyään horroksesta ovat paljastaneet karvansa ja alkaneet vaikuttaa maanne julkisessa elämässä"³⁴⁰. Andar taas tarkoittaa veljien poliittista uraa Fantomimiassa:

[...] me tunsimme velipuoltemme luonteen. Tiesimme, että kummankin salaisena ajatuksena oli päästä mahdollisen uuden siirtokunnan johtajaksi, sillä he olivat huonolla menestyksellä yrittäneet luoda Fantomimiassa poliittista uraa³⁴¹.

Ennen Terran lopullista katkeamista Andar raportoi veljien karvankasvusta, horroksen muuttumisesta uneksi, heräämisestä ja hyppäämisestä avaruudessa kelluvalle poliitikkojen jääkentälle. Tästä kaikesta Glumdal vain vihjaa kahdessa kohtaa kirjeessään: "Käsittäakseni Teillä on hallussanne horrososaston eli Kennoston paperit, joten en puhu asiasta pitempään"³⁴². Veljien muodonmuutokseen (karvankasvu ja herääminen) Glumdal viittaa näin: "Ymmärrätte kyllä ehdotukseni kun ajattelette mitä horrostajille tapahtui"³⁴³.

Molemmat mainitsevat myös Terran kestävyuden avaruudessa ja aikasimulaattorin rikkoutumisen. Glumdal:

Ainoastaan aikasimulaattori tuotti ongelmia ja meiltä katosi ajantaju. Niinpä elämä lentävässä laboratoriossamme alkoi tuntua unenomaiselta [...]³⁴⁴.

³³⁸GT, 40.

³³⁹GT, 50.

³⁴⁰GT, 39.

³⁴¹GT, 55.

³⁴²GT, 37.

³⁴³GT, 40.

³⁴⁴GT, 36.

Andar ei mainitse unenomaisuutta: "Vain aikasimulaattori meni epäkuntoon. Siksi emme voineet mitata ajan kulkua emmekä määrittää sijaintiamme"³⁴⁵.

Gulliverin lisäksi Andar kohtaa avaruudessa ilmakuplissa leijuvat Gulliverin aikalaiset (Leibniz, Pope, Locke) sekä Ethelin. Glumdal mainitsee nimeltä vain Gulliverin ja muihin hän vain viittaa: "Terran matkatessa kohti tulevaisuutta meitä vastaan tuli koko joukko matkalaisia"³⁴⁶. Kaikki Andarin raportoimat ihmiset tulevat näkyviin ennen Terran lopullista katkeamista, jolloin Glumdalin viittaus matkalaisiin tarkoittaisi heitä. Tosin Andar mainitsee, että ilmakuplissa oli paljon enemmänkin Gulliverin aikalaisia, joista hän pystyi tunnistamaan vain kolme. Glumdal voi siis tarkoittaa myös muita kuin Andarin nimeämiä Gulliverin aikalaisia, jotka hän tunnisti, mutta Andar ei.

Salaperäisempi viittaus Glumdalin avaruusmatkaan löytyy kohdasta, jossa Glumdal perustelee omaa optimistisuuttaan:

[...] koettuani matkallani niin paljon ihmeellistä uskallan toivoa että inhimillinen tiedonhalu ja mieltymys hyvään voittaisi alhaisimmat himot ja saisi ihmiset käyttämään paremmin elintä jonka luonto on heidän kalloluidensa sisään istuttanut³⁴⁷.

Glumdal tunnustaa, että juuri kokemukset avaruudessa ovat saaneet hänet uskomaan ihmiseen. Mielenkiintoiseksi asian tekee se, että Andar (joka kokee samat asiat kuin Glumdal) menettää uskonsa ihmiseen. Molemmat näkevät veljiensä muodonmuutoksen, mutta vain Andar reagoi niihin menettämällä uskonsa ihmisiin. Glumdal taas uskoo tulevaisuuteen ja ihmiseen. Hänen tulevaisuus-suuntautuneisuutensa kuitenkin vaihtuu menneisyyteen menetettyään Fantomimian. Hän huomaa etsivänsä: "[...] isäni tavoin menneisyyden jalanjälkiä"³⁴⁸.

Veljiensä muodonmuutoksen vuoksi Andar menettää uskonsa ihmiseen: "Minulle selvisi, että ihmisen paljaan nahan alla piilee yhä pedon turkki"³⁴⁹. Andarin mukaan alussa he molemmat uskovat avaruustutkimuksen tehtävään Fantomimiassa: "Emme

³⁴⁵GT, 55.

³⁴⁶GT, 37.

³⁴⁷GT, 18-19.

³⁴⁸GT, 25.

³⁴⁹GT, 50.

epäilleet projektin arvoa, sillä mielestämme ihmiskunta oli pelastamisen arvoinen"³⁵⁰. Kun Fantomimia räjähtää ja Terra sinkoutuu avaruuteen kaikki on vielä kunnossa. Mutta veljesten muodonmuutoksesta syntyy ongelmia: "Jouduimme kysymään mikä ihminen perimmiltään on ja millaiseksi hän ehkä muuttuu"³⁵¹.

Usko projektiin alkaa horjua: "Olimmeko viemässä avaruuteen yhä eläimellisemmäksi muuttuvaa lajia?"³⁵². Eräs henkilökunnasta sanoo ennen hyppäämistään ulos avaruuteen: "Oleellista ei ole, että elämme häkissä, vaan mitä häkissä on"³⁵³. Kun veljekset hyppäävät avaruuteen Andar kertoo omasta reaktiostaan: "Oman henkisen tasapainoni perusta oli luottamus työni tärkeyteen. Nyt uskoni tehtäväämme alkoi horjua"³⁵⁴.

Toisaalta omaan tilanteeseensa avaruudessa Andar suhtautuu optimistisesti ja luottavaisesti. Hän aikoo vaivuttaa itsensä vuosisadan pituiseen horrokseen ja uskoo selviävänsä. Vahvaan uskoon omasta selviytymisestä vaikuttaa Andarin muukalaisuus. Hänellähän on kaksi menneisyyttä, eikä hän kotiutunut koskaan Fantomimiaan: "Olen ollut muukalainen niin kauan kuin muistan, joten tilanne ei ole uusi"³⁵⁵.

Glumdalin poisjättämät asiat olisivat luonnollisesti selitettävissä sillä, että hän uskoo Andarin kirjoittaneen niistä. Mutta pullopostin sisällön suhteen hän esittää ristiriitaisia väitteitä, jotka herättävät epäilyksiä.

Glumdal väittää, ettei tiedä mitä pulloposti sisältää. Hän kertoo kirjeessään kääntäjälle, että yksi syy Suomeen tuloon on, että: "[...] haluan tietää mitä saamanne pulloposti pitää sisällään"³⁵⁶. Samoin hän selittää kirjoittamiaan asioita:

Kirjoitan teille ehkä kovin epäoleellisista asioista. Toisaalta en ole selvillä mitä saamanne pulloposti pitää sisällään, ja tämä kaikki voi antaa Teille

³⁵⁰GT, 53.

³⁵¹GT, 55.

³⁵²GT, 57.

³⁵³GT, 57.

³⁵⁴GT, 65.

³⁵⁵GT, 52.

³⁵⁶GT, 14.

taustatietoa, josta on hyötyä tulkitessanne tekstejä³⁵⁷.

Näiden lausunnoiden perusteella voisi päätellä, että Glumdal ei todellakaan tiedä mitä pulloposti pitää sisällään.

Mutta asia ei ole näin yksinkertainen, sillä Glumdalin muista väitteistä paljastuu, että hän sittenkin tietäisi jotakin pullopostin sisällöstä. Hän perustelee veljesten kuvauksen keskeyttämisen: "Mutta näistä asioista saatte varmasti riittävästi tietoa pullopostin välityksellä"³⁵⁸. Samoin hän perustelee jättämällä kertomatta Gulliverin tapaamisen jälkeisistä tapahtumista avaruudessa: "Mutta tämä kaikki on varmasti selvinnyt jo Teille tutustuttuanne saamaanne pulloon"³⁵⁹. Glumdal myös korostaa pullopostin arvoa itselleen: "Huomaan että minulla on tarve kertoa Teille asioistani, mutta se lienee luonnollista, olettehan saanut haltuunne tärkeän osan elämästäni"³⁶⁰.

Näin Glumdal perustelee haluaan tutustua pullopostiin: "Odotan itse malttamattomasti papereiden julkistamista, sillä vain siten saan tietoa sisareni vaiheista sen jälkeen kun Terra katkesi kahtia"³⁶¹. Glumdal haluaa tietää sisarensa tapahtumista ja tarkoitti sitä sanoessaan, että kääntäjällä on tärkeä osa hänen elämästään. Tähän samaan liittyy myös aiemmin siteeraamani kohdat, joissa Glumdal viittaa Horrososaston eli Kennoston papereihin ja horrostajiin.

Ongelmalliseksi Glumdalin väitteet tekee hänen kirjeensä ensimmäinen lause: "Koska tietooni on tullut että Terrasta heitetty pullo muistiinpanoineen on joutunut haltuunne [...]"³⁶². Glumdal ei voi mitenkään tietää, että pulloposti on heitetty Terrasta ja joutunut maahan, koska hän ja Andar joutuivat eroon toisistaan Terran katkettua, jolloin Andar syöksyy Kennoston mukana yksin avaruuteen ja Glumdal maahan.

³⁵⁷GT, 25.

³⁵⁸GT, 23.

³⁵⁹GT, 38.

³⁶⁰GT, 33.

³⁶¹GT, 38.

³⁶²GT, 13.

Glumdal kirjoittaa vain nähneensä isänsä Gulliverin ja avanneensa Terran suojaluukun vilkuttaakseen hänelle. Tämän jälkeen hän kadottaa isänsä näkyvistä.

Aiemmin on jo tullut selville, ettei Glumdal kirjoita kaikesta mitä näki avaruudessa. Ennen Terran lopullista katkeamista Glumdalin oletetaan nähneen samat asiat kuin Andar. Glumdal näki siis vain Gulliverin heittäneen rommipullon Andarille (vaikka ei tästä kirjoitakaan). Mutta hän ei voi millään tietää, mitä se sisältää. Glumdal ei myöskään voi tietää, että Andar on heittänyt pullopostin Terrasta. Siinä vaiheessahan Terran osat ovat jo irronneet toisistaan ja Andar liitännyt eteenpäin avaruudessa ja Glumdal maahan.

Glumdal olettaa, että pulloposti pitää sisällään jotakin hänelle tärkeää ja viittaa näin ehkä Gulliverin kirjeisiin tai Andarin Lokikirjaan. Hän myös olettaa, että pulloposti, joka on kulkeutunut Gulliverilta Andarin kautta maahan, sisältää luonnollisesti tietoja hänestä ja perheestä. Glumdalhan etsii omaa ja isänsä menneisyyttään ja haluaa tietoa.

Toisaalta Glumdalialia ei sido tapahtumien tarkkuus- ja totuusvaatimus, kuten Andaria. Andarille Gulliver on esikuva kirjoittamisen totuudellisuuudessa ja tarkkuudessa: "Kerron nyt kaiken niin kuin se on tapahtunut, mitään lisäämättä ja tarkan totuudellisesti"³⁶³. Andar kirjoittaa kaikesta paikan päällä eli Terrassa, kun tapahtumat ovat vielä tuoreessa muistissa. Sen sijaan Glumdal ei kerro kaikkea, koska hän uskoo, että Andar kertoo kaikesta Lokikirjassaan, joka on pullopostissa. Niinpä hänen esittämänsä väitteet pullopostin sisällöstä ovat vain oletuksia, joihin hän haluaa vahvistuksen lukemalla pullopostin sisällön.

7. POSTMODERNISMI

Useassa kohdassa *Gulliverin tytärtä* nousee esiin kysymys Fantomimian epätodellisuudesta, unenomaisuudesta ja mielikuvituksellisuudesta. Kaikki kirjeiden kirjoittajat mainitsevat, että Fantomimia ei ole ehkä totta ollenkaan. Glumdal kirjoittaa Fantomimiasta mielikuvituksen tuotteena, joka on ymmärrettävä ajan nopeuden suhteellisuuden valossa:

Fantomimian manner [...] on aikakausi, jossa
inhimillinen mielikuvitus on esineellistynyt koneiden

³⁶³GT, 49.

ja tekniikan ylivallaksi. Siksi joutuessaan maahamme isäni parahti: 'Ehkä on unen kummittelua kaikki, mikä tapahtuu?'³⁶⁴.

Glumdalin mukaan fantomimialaiset pitivät järjettömistä rakkaustarinoista, joka piti: "[...] tasapainossa heidän teknologiaan ja kosmologisiin teoretisointeihin viehtyneen mielensä"³⁶⁵. Fantomimiassa Glumdalin mukaan: "[...] keskusteltiin vilkkaasti aikadilaatiosta, joka mahdollistaisi pitkätkin avaruusmatkat"³⁶⁶, jolloin matkustettaessa lähellä valon nopeutta: "[...] matkustajien aika on toinen kuin maahan jäävien"³⁶⁷.

Andarkin viittaa Fantomimian kohdalla unelmaan ja kuplaan, jotka ovat yhtä hauraita molemmat:

Minun, muukalaisen, tehtäväksi on jäänyt kertoa, mitä fantomimialaiselle unelmalle on tapahtunut. Päätelkään lukija itse onko kyseessä vain kupla, jonka lapsi on puhaltanut ilmaan ja nähnyt surukseen rikkoutuvan³⁶⁸.

Fantomimian räjähdettyä Andar kirjoittaa miten: "Unelma ihmisen ekspansiosta näytti osoittautuvan vahvaksi"³⁶⁹, sillä uni- ja horroslaboratorio Terra säilyy ehjänä. Andar kuvaa Terraä myös sanoilla: "Teknologinen unelmamme"³⁷⁰.

Gulliverkin viittaa kuvauksessaan aikakoneesta siihen, että Fantomimia on vain unta:

Mainitsen vielä, että minun toivomuksestani mekanismiin on liitetty myös herätyskoneisto, sillä kaikkina näinä vuosina olen epäillyt toisinaan, että elämämme Fantomimiassa on ollut pelkkää unta [...]³⁷¹.

Myös sana Fantomimia voidaan kääntää fantastiseksi tai fantoomiseksi eli kummitusmaiseksi³⁷². Tähän viittaa myös

³⁶⁴GT, 34.

³⁶⁵GT, 22.

³⁶⁶GT, 27.

³⁶⁷GT, 28.

³⁶⁸GT, 47.

³⁶⁹GT, 54.

³⁷⁰GT, 70.

³⁷¹GT, 113.

³⁷²Lyytikäinen, 1992, 100.

Gulliverin huudahdus hänen saapuessaan sinne: 'Ehkä on unen kummittelua kaikki mitä tapahtuu?'³⁷³.

Mielenkiintoiseksi asian tekee se, että yleensä fiktiivisissä tarinoissa henkilöt elävät siinä todellisuudessa ja siihen uskoen. Tässä tapauksessa henkilöt alkavat epäillä omaa todellisuuttaan ja maailmaansa, jossa elävät: onko se unta vai totta? Tämä on tyyppillistä metafiktiossa, joka kyseenalaistaa itsensä fiktiona. Toisaalta *Gulliverin tyttären* henkilöiden epäily omasta fiktiivisyydestään tukee romaanin fiktion ja faktan rajaviivan epäselvyyttä, josta kääntäjä kirjoittaa esipuheessaan: "[...] missä kulkee toden ja mielikuvituksen raja, ja kuka lopulta on todellinen ja kuka kuviteltu?"³⁷⁴.

Fantomimian mielikuvituksellisuuteen ja siten koko romaanin mielikuvituksellisuuteen viittaavat myös romaanissa esiintyvät Suuri Tarina tai Kertomus ja kohina. Kääntäjä istuu merenrannalla odottamassa hyvää tarinaa. Kun hän huomaa pullopostin meressä hän kuulee taivaalta kohinaa. Myös Andar yhdistää Suuren Kertomuksen kohinaan: "Tarinat kohisevat, niiden ääni muistuttaa merta tai huminaa [...]"³⁷⁵.

Kääntäjä kirjoittaa kirjailijoiden kamppailusta lukijoiden erilaisten toiveiden verkossa:

Osa lukijoista kaipaa totuuksia ja toinen niiden kyseenalaistamista. Toiset odottavat Suurta Kertomusta, toiset halveksivat tarinaa³⁷⁶.

Kääntäjä uskoo itse yhä tarinoihin, koska hän istuu merenrannalla sellaista odottamassa.

Andarin suhde Suuriin Tarinoihin ei ole yhtä optimistinen kuin kääntäjän: "Mutta kohinasta nousee yksi ääni yli muiden, ja se on kuorsaus. Se on tämän ajan ääni, sen Suuri Tarina"³⁷⁷. Mutta ei hänkään ole vielä kokonaan menettänyt toivoaan: "[...] kuorsaus kertoo että asianomainen on hengissä ja herätettävissä. Ja ehkä uni on kaunis"³⁷⁸.

³⁷³GMFM, 191; GT, 34.

³⁷⁴GT, 10.

³⁷⁵GT, 47.

³⁷⁶GT, 7.

³⁷⁷GT, 47.

³⁷⁸GT, 47.

Vaikka Suuret Kertomukset eivät olekaan suuressa suosiossa, ne eivät ole täysin kuolleet, vaan vain nukkuvat. Ne ovat siis herätettävissä uudestaan eloon. Ja sen tehtävän saa kääntäjä istuessaan merenrannalla. Andar yhdistää kohinan ja tarinan, joten kuullessaan taivaalta kohinaa kääntäjä 'kuulee' tarinan, jonka löytää pullopostista. Ja mikäpä olisi Suurempi Tarina kuin Gulliver?

Avaruudessa kiittäessään Glumdal ja Andar katselevat Terrassa videoita Maasta. He katselevat mieluiten merta esittäviä videoita, jotka: "[...] olivat kertomuksia, joiden ansiosta tiesimme, keitä olemme"³⁷⁹. Kertomusten avulla terralaiset pysyvät henkisesti vahvoina, koska: "Olemassaolo on ankkuroitunut muistin ja tekojen varaan"³⁸⁰.

Ethel (kellokauppiaina) mainitsee vastauksessaan Leibnizille, miten maailmankaikkeus on kellopeleli, jossa ihminen on pieni kello, jonka ääni on: "[...] meren kohina"³⁸¹. Ethel mainitsee myös miten ihmismieli koostuu: "[...] mielteiden hämärästä kohinasta, ja tämä maailma on tuhatselitteinen kuin meren aallot"³⁸². Myös Gulliver yhdistää mielen ja meren perustellessaan ihmisen (paitsi yagoon) syntymää vesiapinoista: "Niin ihmismielen kaltaisena lainehtii meri [...]"³⁸³.

Suurten Kertomusten kyseenalaistaminen liittyy postmoderniin kirjallisuuteen, jonka fragmentoituneet ja hajanaiset kertomukset ovat joidenkin tutkijoiden mielestä selvä todiste siitä, että suuret kertomukset ovat kuolleet. Eira Stenberg haluaa romaanillaan osoittaa, että se ei pidä paikkaansa.

Gulliverin tyttäressä on myös muita hajanaisia (!) huomioita postmodernin kysymyksistä. Esim. dekonstruktio (mm. Lacan) korostaa miten subjekti syntyy kielen kautta. Näin Gulliver selittää muukalaisuuttaan Fantomimiassa: "Me synnymme käyttämään oman aikamme kieltä, ja ennen pitkää se alkaa käyttää meitä"³⁸⁴. Andar pohtii kirjailijana kirjallisuuden tehtävää. Kielen säilyttämisen sijaan: "[...] kirjallisuuden tehtävä on etsiä

³⁷⁹GT, 55.

³⁸⁰GT, 55.

³⁸¹GT, 78.

³⁸²GT, 78-79.

³⁸³GT, 91.

³⁸⁴GT, 90.

ajatuksia ja puhua niistä Baabelin kaikilla kielillä. Myös nauru kuuluu kieleen"³⁸⁵. Tähän johtopäätökseen Andar tulee, koska hän on: "[...] käynyt sfääreissä ja kuullut houyhnhnmien hirnuvan naurun"³⁸⁶. Houyhnhnmithan nauravat ilmakuplissa kelluvien Gulliverin aikalaisten puheille. Onko tämä todiste siitä, miten lopulta suurtenkin ajattelijoiden tai totuuksien käy? Kirjallisuuden pitää nauraa totuuksille ja suurille ajattelijoilta, jotka kaikki ovat kuitenkin suhteellisia ja katoavat lopulta avaruuden äärettömyyteen.

Mielenkiintoinen on myös Andarin maininta Baabelin kielistä: "Siksi tiedän että kirjallisuuden tehtävä on etsiä ajatuksia ja puhua niistä Baabelin kaikilla kielillä"³⁸⁷. Kohdan alkuperäinen subtekstihän on Raamatun Vanhan testamentin kohta (1 Moos 11), jossa Baabel tarkoittaa kielten sekamelskaa, jonka Jumala loi rangaistakseen ihmisiä Baabelin tornin rakentamisesta. Myös Roland Barthes mainitsee Baabelin kielet, mutta hänelle se ei ole enää Jumalan rangaistus. Henkilö joka sekoittaa kaikki Baabelin kielet on:

[...] tekstin lukija sillä hetkellä, jolloin hän kokee mielihyvää. Silloin vanha raamatullinen myytti ei ole enää rangaistus. Subjekti saavuttaa nautinnon kielten yhdyselämässä, kielten, jotka *toimivat rinta rinnan*: mielihyvän teksti on siunattu Baabel³⁸⁸.

Kielten sekamelskaan viittaa myös Andar Lokikirjansa lopussa, jossa hän kuulee radiosta miten:

[...] kielten sekamelska kertoi armeijajyksiköiden yhteenotoista, pörssinoteerauksista, uusista urheilunnätyksistä ja muista saavutuksista, joiden jälkeen soitettiin kansallishymnejä³⁸⁹.

Onko kielten sekamelska jo tosiasia?

8. LOPUKSI

Gulliverin tytär asettuu suhteeseen edeltäjiinsä eli Jonathan Swiftin ja Volter Kilven *Gulliver*-romaaneihin. Suhde on kuitenkin molemminpuolinen, sillä sen lisäksi, että *Gulliverin*

³⁸⁵GT, 48-49.

³⁸⁶GT, 48.

³⁸⁷GT, 48-49.

³⁸⁸Barthes, 1993B, 10.

³⁸⁹GT, 85.

tytärtä voi lukea edeltävien romaanien läpi, myös edeltäjiä voi lukea sen läpi.

Gulliverin tyttären suhde Volter Kilven romaaniin on kriittisempi kuin *Gulliverin matkoihin*. Romaanissa osoitetaan Volter Kilven romaanin epäkohtia ja oikaistaan niitä. Volter Kilven romaanin toimittajan esittämät hypoteesit Gulliverin kveekariudesta ja muutosta Amerikkaan farmariksi osoitetaan vääriksi.

Gulliver oikaisee myös Volter Kilven romaanissa esiintyneen toteamuksen, jonka mukaan hän olisi ollut naimaton ja perheetön mies lähtiessään Fantomimiaan. Näin Gulliver paljastuu valehtelijaksi, sillä hänen poikansa ensimmäisestä avioliitosta, oli vielä elossa. Myös Gulliverin suhde totuuteen on muuttunut.

Suomalaisena kirjailijana Eira Stenberg tekee sen, mitä Volter Kilpi ei tehnyt eli sitoo Gulliverin Suomeen. Hän paljastaa miten Gulliver on mennyt naimisiin Fantomimiassa suomalaisen naisen kanssa. Myös aikalaiskritiikkinsä hän kohdistaa suoraan ja peittelemättä Suomeen. Suomalainen byrokratia, virkamiehet, poliitikot, pakolaispolitiikka, työttömyys, elämänarvot ja tunne-elämä paljastetaan armotta lukijan silmien eteen.

Volter Kilpi kirjoitti oikeastaan vain jatko-osan *Gulliverin matkoille* kehittelemättä paljoakaan eteenpäin sen materiaalia tai Gulliverin henkilökuvaa. Hän tosin keskittyy Jonathan Swiftiä enemmän laivan miehistön ihmissuhteisiin, kuten kapteeni Cartwrightin ja hänen poikansa Ethelin sekä Gulliverin ja kapteenin suhteisiin. Eira Stenberg sen sijaan kehittelee edeltäjiensä materiaalia, mutta luo myös uutta.

Yhdistämällä Volter Kilven romaanin aineksia omaan romaaniinsa Eira Stenberg osoittaa useita kohtia, jotka Volter Kilven romaanissa ennakoivat hänen romaaniaan. Aivan kuin jo Volter Kilven romaanissa olisi istutettu se siemen, joka puhkeaa kukkaan *Gulliverin tyttäressä*. Gulliver toteaa Napapyörteessä, ettei ihmettelisi vaikka laiva sinkoutuisi avaruuteen. Näinhän tapahtuukin. Gulliverin seikkailut avaruudessa ja Napapyörteessä muistuttavat toisiaan. Gulliverin jouduttua myrskyyn hänellä on samankaltaisia tuntemuksia kuin Napapyörteessä aikoinaan (merivirta, kova vauhti, vertaus "saranoilta nostettu ovi"). Samankaltaiset tapahtumat ennakoivat, että Gulliverin matka ei sujukaan odotetusti. Gulliver joutuu kokemaan uudelleen Napapyörteen kohtalon, joka tällä kertaa tulee esiin

avaruusmatkan muodossa ja on erilaisen auringon vuoksi ehkä vielä pahempi kohtalo.

Eira Stenberg jatkaa siitä mihin Volter Kilven romaani jäi eli Gulliverin elämästä Fantomimiassa: avioliitosta, tyttärestä Glumdalista, kasvattityttärestä Andarista ja yrityksestä paeta Fantomimiasta. Gulliverin miehistö on sama kuin Volter Kilven romaanin Napapyörteestä jäljelle jäänyt miehistö. *Gulliverin tyttäressä* esiin nousee Ethel ja hänen suhteensa Gulliverin tyttäreeseen Glumdaliin. Ethel edustaa myös uutta, nuorta sukupolvea, joka vastustaa mm. ilmakuplassa kelluvaa Leibnizia.

Suhde *Gulliverin matkoihin* on lempeän ironinen. Jonathan Swiftin romaanissa Gulliver on ihmis- ja naisvihaaja. Mutta Eira Stenberg nostaa esiin Gulliverin luonteenpiirteitä, joita Jonathan Swift (tai Volter Kilpi) ei huomannut tai ohitti triviaaleina sivujuonteina. Gulliverista tulee inhimillinen, hän laskeutuu alas maan pinnalle noustessaan avaruuteen.

Samojen vertausten käyttö eri tilanteissa yhdistää nämä kaksi romaania, mutta osoittaa myös, että jotakin on muuttunut. Gulliver ei olekaan enää rehellinen, kuten *Gulliverin matkoissa*, mutta kuitenkin tuntee itsensä pieneksi kuin grillrig. Gulliverin mietelmä Jättiläisrodusta on siirtynyt Andarin suuhun. Mutta Gulliverin rehellisyys kyseenalaistuu ja "Pidä varasi kelpo yahoo" on muuttunut kannustuksesta ivahuudoksi.

Tietyissä mielessä *Gulliverin tytär* on jatko-osa *Gulliverin matkoille*, se jatko-osa, jota Volter Kilven romaani ei ollut. *Gulliverin tytär* kertoo mitä Gulliverin perheelle, vaimolle ja lapsille, tapahtui sen jälkeen kun Gulliver palasi ihmisiä vihaten Houyhnhnmien saarelta.

Mitä uutta Eira Stenberg sitten tuo Gulliverin kuvaan? Tärkein on tietysti Gulliverin uusi rooli isänä, joka Volter Kilven romaanissa vaietaan täysin ja *Gulliverin matkoissa* ohitetaan ylimalkaisesti. Isän roolissa korostuu suhde tyttäreeseen Glumdaliin, joka tulee esiin romaanin nimen lisäksi Gulliverin kirjeissä, jotka on osoitettu juuri tyttäreelle. Mutta myös Gulliverin kasvattitytär pääsee ääneen ja Gulliverin tyttärestä Bettystä ensimmäisestä avioliitosta puhutaan.

Gulliverin tytär antaa äänen naisille Gulliverin tyttärien kautta. Mutta myös Gulliverin vaimoista puhutaan eli naiset ovat puheen aiheenakin. Tätä vasten *Gulliverin matkojen* Gulliverin naisviha korostuu. Mutta Gulliver ei ole enää sama mies kuin ennen, vaan hän on muuttunut. Hänen naisvihansa on haalistunut

kohdistumaan vain naisiin yleensä, kun sen sijaan hänen oman perheensä naiset, vaimot ja tyttäret, saavat osakseen vain rakkautta. Gulliver on tullut vanhaksi ja haluaa sopia kaikki menneisyydessä tekemänsä virheet ja vetäytyä omaan aikaansa viettämään eläkepäiviä. Näin Jonathan Swiftin ja Volter Kilven romaaneissa korostunut Gulliverin rooli seikkailijana saa väistyä syrjään ikääntyvän isän tieltä.

Eira Stenberg kehittelee myös edeltäjiensä romaanien muotoa ja rakennetta. Kuten edeltäjiensäkin romaaneissa myös *Gulliverin tyttäressä* on toimittaja, jonka esipuhe aloittaa romaanin. Hän on erilainen kuin Volter Kilven romaanin toimittaja, jonka lyhyt esipuhe on irrallaan varsinaisesta romaanista. Hän eroaa myös *Gulliverin matkojen* toimittajasta Richard Symptonista, joka on yhteydessä Gulliveriin.

Kuten Volter Kilven romaanin toimittaja myös *Gulliverin tyttären* toimittaja vetäytyy romaanin lopullisesta vastuusta vedoten huonoon kääntäjätaitoonsa, puutteellisena julkaistuun romaaniin ja tulevaisuudessa julkaistavaan täydelliseen tutkimukseen. Sen sijaan *Gulliverin matkojen* toimittaja ottaa niskoilleen kaikki romaanin virheet, sillä onhan hän itse korjannut tekstiä. Toimittajan läsnäolo kirjeromaaneissa on yksi tae siitä, että romaani on 'totta', kuten myös eri tasojen runsaus: *Gulliverin tyttäressä* on toimittajan esipuheen ohella kirjeet.

Gulliverin tyttären toimittaja tai kääntäjä, kuten hän itse itseään nimittää, E.S. ei ole yhteydessä itse Gulliveriin, vaan häneen ottaa yhteyttä Gulliverin tytär Glumdal. Näin hän on aktiivisempi kuin Volter Kilven romaanin toimittaja, mutta vähemmän kuin *Gulliverin matkojen* toimittaja. Hän ei pysy omassa esipuheessaan, vaan tunkee esiin myös varsinaisesta tekstissä alaviitteiden muodossa. Näin hän paljastuu kertojaksi, koska hän tietää enemmän kuin kaikki muut kirjoittajat ja Glumdal ei voi häneen olla yhteydessä muuten kuin kirjeitse.

Alaviitteet ovat suurimmaksi osin suorita viittauksia Jonathan Swiftin ja Volter Kilven romaaneihin ja toimivat lähinnä lukijan tiedon täydentäjinä. Mitä useammin kohta esiintyy varsinaisessa tekstissä sitä varmemmin se esiintyy myös alaviitteenä. Näin alaviitteet toimivat opastimina lukijalle, joka voi ennakoida tulevia asioita jo alaviitteiden kautta. Kaikkea ei kuitenkaan paljasteta alaviitteiden kautta.

Volter Kilven ja Jonathan Swiftin romaaneissa on toimittajan esipuheen lisäksi vain Gulliverin varsinainen matkakertomus. *Gulliverin matkoissa* on näiden lisäksi vielä Gulliverin kirje toimittajalle. Eira Stenberg lisää tähän vielä Gulliverin kahden tyttären kirjeet, jolloin hänen romaanissaan saavat puheenvuoron yhteensä neljä henkilöä. Ja koska kolme heistä (Gulliver, Glumdal, Andar) kertovat samoista tapahtumista Gulliverin matkakertomus ei enää olekaan se primaarikertomus, joka kertoisi kaiken tärkeimmän ja viimeisen totuuden. Kaikki kokevat samat asiat avaruudessa, mutta eivät suinkaan kerro kaikkea. Tämä tulee esiin varsinkin Glumdalin kirjeessä, josta paljastuu vain vähän varsinaisesta matkasta. Hän luottaa Andarin kirjoittaneen kaikesta seikkaperäisemmin.

Eira Stenbergin suhde kahteen edeltäjäänsä ei ole neutraali, vaan suhde Volter Kilpeen on kriittinen ja Jonathan Swiftiin taas ironisen lempeä. Intertekstuaalisten suhteiden kautta päähenkilö Gulliver muuttuu ja näyttäytyy aivan uudessa valossa. Eira Stenberg on ottanut käsittelyynsä Suuren Kertomuksen ja sitä kehittelemällä hän on kirjoittanut uuden, ehkä vielä suuremman kertomuksen.

9. LÄHTEET

1. Primaarilähteet

Kilpi, Volter, 1993, (1944), *Gulliverin matka Fantomimian mantereelle*, Helsinki: Otava.

Stenberg, Eira, 1993, *Gulliverin tytär*, Helsinki: Tammi.

Swift, Jonathan, 1988, *Gulliverin matkat*, (suom. J.A.Hollo), Juva: WSOY, (alkuteos *Gulliver's Travels into several Remote Nations of the World. In Four Parts. By Lemuel Gulliver, First a Surgeon, and then a Captain of several Ships*, 1726).

2. Sekundäärilähteet

Bahtin, Mihail, 1991, *Dostojevskin poetiikan ongelmia*, suom. Paula Nieminen, Tapani Laine (alkuteos: *Problemy poetiki Dostojevskogo*, 1963), Orient Express.

Barthes, Roland, 1993A, *Tekijän kuolema, tekstin syntymä*. suom. Lea Rojola, Pirjo Thorel (alkutekstit: Editions de Seuil: *Le degree zero de l'écriture* 1953; *Essais Critiques* 1964, 1982, 1984; *Roland Barthes par lui-même* 1975, *Leçon* 1978; *Encyclopaedia Universalis: Texte (Theorie du)* 1973), Vastapaino: Jyväskylä.

-----, 1993B, *Tekstin hurma*, (suom. Raija Sironen, jälkisanat Erkki Vainikkala), Vastapaino: Tampere, (alkuteos: *Le plaisir du texte*. Editions du Seuil, 1973).

Chatman, Seymour, 1980, *Story and discourse: narrative structure in fiction and film*. Ithaca, N.Y. Cornell University Press.

DuPlessis, Rachel Blau, 1985, *Writing beyond Ending. Narrative Strategies of Twentieth-Century Women Writers*, Bloomington: Indiana University Press.

Genette, Gerard, 1980, *Narrative Discourse*, (translated by Jane E. Lewin) Oxford, Basil Blackwill, (alkuteos *Discours du recit*, Editions de Seuil, 1972).

Kantokorpi, Mervi, 1990, "Proosan runousoppia" teoksessa *Runousopin perusteet*, toim. Kantokorpi Mervi, Lyytikäinen Pirjo, Viikari Auli, Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus Oppimateriaaleja 9: Helsinki. 105-177.

Kinnunen, Aarne, 1989, *Kertomuksen opissa*, WSOY: Juva.

Kristeva, Julia, 1969/1980, *Word, Dialogue and Novel. Desire in Language. A Semiotic Approach to Literature and Art*. Ed. Leon S.Roudiez. Translated by Thomas Gora, Alice Jardine and Leon S.Roudiez. New York: Columbia University Press. (8 esseetä julkaistu alunperin teoksessa *Polylogue*, 1977, Editions de Seuil; 2 esseetä *Recherches pour une semanalyse*, 1969, Editions de Seuil)

----- 1974/1984, *Revolution in Poetic Language*. Translated by Margaret Waller with an Introduction by Leon S.Roudiez. New York: Columbia University Press. (alkuteos: *La Revolution du langage poetique*, 1974, Editions du Seuil).

----- 1993, *Puhuva subjekti. Tekstejä 1967-1993*, Gaudeamus: Tampere. (Sana, dialogi ja romaani- essee suom. Kirsi Saarikangas) (julkaistu alunperin nimellä "Bakhtine, le mot, le dialogue et le roman, *Critique* 239, 1967. Julkaistu uudelleen nimellä "le mot, le dialogue et le roman teoksessa *Recherches pour une semanalyse*, Editions de Seuil, 1969).

Lahdelma, Tuomo, 1986, *Vapahtajaa etsimässä. Evankeliumit Endre Adyn lyriikan subtekstinä vuoteen 1908*, Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä Studies in Arts 25.

Leraillez, Laura, 1995, "Tekstin kohdussa - Julia Kristeva" teoksessa *Kuin avointa kirjaa. Leikkivä teksti ja sen lukija*, toim. Kantokorpi, Mervi, 91-133.

Lyytikäinen, Pirjo, 1991, "Palimpsestit ja kynnystekstit", teoksessa *Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia*, toim. Auli Viikari, Helsinki: SKS. 145-179.

-----, 1992, *Mielen meri, Elämän pidot*. Volter Kilven *Alastalon salissa*, Tampere: SKS.

Nummi, Jyrki, 1983, "Julkaisen siis olen olemassa. Tekijä teoksessaan." Teoksessa *Taiteen monta tasoa. Tutkielmia estetiikan, kirjallisuus- ja teatteritieteen aloilta*. Toim. Timo Tiusanen, Mänttä: SKS. 89-107.

-----, 1986, "Kirjeiden todellisuus: Shamelan esimerkki, *KTSV 40*, Helsinki: SKS. 83-103.

Pesonen, Pekka, 1991, "Dialogi ja tekstit. Bahtinin, Lotmanin ja Mintsin virikkeitä intertekstuaalisuuden tutkimiseen", teoksessa *Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia*, toim. Auli Viikari, SKS: Helsinki. 31-58.

Pyhä Raamattu, 1970, Pieksämäki.

Rimmon-Kenan, Shlomith, 1991, *Kertomuksen poetiikka* suom. Auli Viikari, (alkuteos: *Narrative Fiction: Contemporary Poetics*. Methuen, London and New York, 1983), Helsinki: SKS.

Russell, Bertrand, 1948, *Länsimaisen filosofian historia II: Uuden ajan filosofia*, suom. J.A. Hollo (alkuteos *History of Western Philosophy*, 1946), Helsinki: WSOY.

Schuck, Henrik, 1961, *Yleinen kirjallisuudenhistoria 6*, suom. Katri Ingman-Palola, Porvoo: WSOY.

Siukonen, Jyrki, 1995, "esipuhe" teoksessa G.W.Leibniz: *Monadologia*, Tampere: Gaudeamus. 7-29.

Saariluoma, Liisa, 1992, *Postindividualistinen romaani*, Hämeenlinna: SKS.

Stenberg, Eira, 1966, *Kapina Huoneessa*, Helsinki: Tammi.

Tammi, Pekka, 1991, "Tekstistä, subtekstistä ja intertekstuaalisista kytkennöistä. Johdatusta Kiril Taranovskin analyysimetodiin". Teoksessa *Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia*, toim. Auli Viikari, Helsinki: SKS. 59-103.

Veivo, Harri, 1995, "Roland Barthes. Tutkijan vallattomuus" teoksessa *Kuin avointa kirjaa. Leikkivä teksti ja sen lukija*, Toim. Kantokorpi Mervi, 53-87.

Waugh, Patricia, 1984, *Metafiction. The theory and practice of self-conscious fiction*, Methuen: London and NY.